

Aanhangsel tot De nieuwe Britsche apotheek. Behelzende aanmerkingen op dezelve: benevens een bericht nopens de kragten van verscheide onderwerpen der materia medica, die in de Britsche apotheek niet begreepen zyn ... / Uit het Engelsch vertaald door Theodorus van Brussel.

Contributors

Rutty, John, 1698-1775.
Brussel, Theodorus van.

Publication/Creation

Amsterdam : G. Bom, 1778.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/xcuq4mu9>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

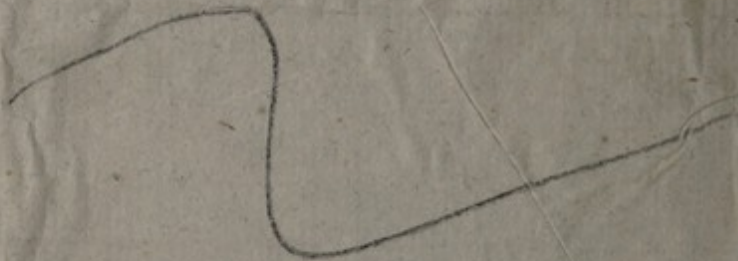

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

10.6.35

45250 /c

Translation of
observations on the London
and Edinburgh dispersions.

1871
N. 1. E. 10. W. E.
BRANCH
APOTHEKE

A A N H A N G S E L
T O T D E
N I E U W E
B R I T S C H E
A P O T H E E K.

A V A N N A G E L

T O T D E

N I E U W E

B R I T S C H E

A P O T H E R K.

A A N H A N G S E L
T O T D E
N I E U W E
B R I T S C H E
A P O T H E E K.

B E H E L Z E N D E

A A N M E R K I N G E N

O P D E Z E L V E :

Benevens een

B E R I C H T

Nopens

DE KRAGTEN VAN VERSCHEIDE ONDERWERPEN

D E R M A T E R I A M E D I C A ,

DIE IN DE BRITSCH E APOTHEEK NIET BEGREEPEN ZYN.

Door den onlangs overleden

J O H N R U T T Y , M. D.

SCHRYVER VAN HET KORT BEGRIP OVER DE MINERALE
WATEREN, EN ANDERE WERKEN.

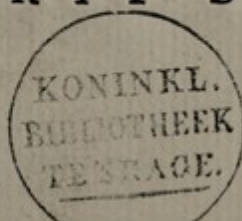
Uit het Engelsch vertaald

D O O R

J H E O D O R U S v a n B R U S S E L.

T e A M S T E R D A M ,

By G E R R I T B O M , 1778.

V O O R R E D E.

Indien wy door de MATERIA MEDICA alleen verstaan moeten een Lyft van zodanige enkele Geneesmiddelen als tegenwoordig in gebruik zyn, en waar van een Apotheekers Winkel in eenige volkryke Stad voorzien is, dan mag deeze myne onderneeming wel als een overbodig werk aangezien worden; maar als wy door de *Materia Medica* verstaan, gelyk ik doe, een Lyft van zodanige enkele Geneesmiddelen, die om hunne wezendlyke nuttigheid en overvloedigheid behoorden in gebruik te weezen, en geschikt naar 't land in 't algemeen overal, daar dezelve bekend wordt, en van onmiddelyken dienst voor allen, zoo wel die op afgeleegene plaatsen, als in volkryke Steden de Geneeskunst oeffenen; zoo is het te hopen, dat stoffen op te leveren voor zulk een Lyft bezwaarlyk kan veroordeeld worden, als een nutloos AANHANGSEL tot de BRITSCH E APOTHEEK; en de Opstellers van dezelve verdienen ongetwyfeld onzen dank, dat zy ons van veele overvloedige dingen ontlafst hebben: dewyl nogthans geen menschelyk Opstel volmaakt kan zyn, zoo is te vermoeden, dat, aan de andere zyde, eene pooging om eenige ontbreekende dingen te vervullen, en stoffen op te leveren voor eene toekomstende Apotheek, niet zal gewraakt worden.

Wanneer een Leerling der Geneeskunst zich begeeft tot het bestudeeren van de stoffen, met welke hy zal moeten werken, moet men onderstellen, dat hy zyne toevlugt zal neemen tot alles wat vastgesteld is als de maatregel in het Land, waarin hy woont: Zulks is in *Engeland* de MATERIA MEDICA, voor de *Londonsche* Apotheek van 1746 geplaatst, en welke als onze maatregel in *Ierland* vastgesteld is, door het Collegie der Geneesheeren te *Dublin*; welk nogthans, byzonderlyk ten aanzien van de Planten, eene MATERIA MEDICA behoeft, die meer byzonderlyk voor dat Land zelf geschikt is.

V O O R R E D E.

In het Jaar 1724 gaf het Collegie van *London* een der rykste Lyften van de Enkelde Geneesmiddelen der Winkels in *Europa* uit; maar in hunne laatste Overziening van de zelve in 1746, hebben zy met het grootste recht veele overtollige Artikels verworpen; des niettegenstaande is het meer dan waarschynlyk, dat zy met het behoefjen van deeze overtolligheden, verscheide uitsteekende en nuttige Enkelde Geneesmiddelen niet gespaard hebben, die niet alleen de bevestiging hebben van de Oudheid, maar ook de Ervaarenheid tot hunne aanpryzyng voor zich hebben.

Het Collegie van *Edinburgh*, thans de School der Geneeskunde, schynt nog verder gegaan te zyn in het toegeeven van den geest der affnyding; en inderdaad beide Collegien hebben eene onbillyke verachting doen blyken voor onze inlandsche Planten, zelfs voor de zulken, die even nuttig en veel algemeener en gemakkelijker te bekoomen zyn, dan verscheiden van dezulken, die zy goed gevonden hebben te behouden. Waarlyk zy schynen dien ingebeelden grondregel *Cara quae rara, & vice versa*, de dingen die zeldzaam zyn, zyn dierbaar, en wederkeerig, al te veel bevestigd te hebben; daar wyze Mannen de goedheid der Godlyke Voorzienigheid met dankbaarheid zullen erkennen, dat dezelve het menschelyk Geslacht in den grootsten overvloed voorzien heeft van zulke dingen, die te gelyk de nuttigste zyn: en zekerlyk, dewyl eene *MATERIA MEDICA* voor algemeen gebruik moet geschikt zyn, zoo moet dezelve niet toebereid worden voor Stedelingen alleen, maar ook tot dienst van zulke Geneesheeren, die in afgelegene plaatsen op het platte Land woonen.

Een Geneesheer toch van *London* of *Dublin*, die geen anderen maatregel voor zyne *MATERIA MEDICA* heeft, dan een van de twee bovengenoemden, als hy naa eenig gedeelte van het Land, moet verplaatst worden, zal zich in veele gelegenheden grootelyks verleegen vinden; daar hy, die zyne studien tot de Kruidkunde en Natuurlyke Historie uitgestrekt heeft,

V O O R R E D E.

heeft, ruime aanvulling vinden zal, door de milde hand der Natuur aangeboden, gelyk in den weg van Voeding, zoo ook van Geneezing; zoodat, gelyk het in een tyd van hongersnood voor een Kruidkundige naauwlyks mogelyk zoude zyn, van honger te moeten sterven, zoo zal 'er zich aan een Geneesheer in de praktyk eene verscheidenheid van Geneesmiddelen van gelyke hoedanigheden en werkingen, en even dienstig tot zyn oogmerk, gereedelyk opdoen. En dewyl ik dit bedoelde, zoo heb ik niet zoo zeer die Planten byzonderlyk opgenoemd en bygebragt, welke, wat voor kragten zy ook mogen bezitten, of vreemd aan onze Luchtfreek, of zeer moeiljelyk te bekoomen zyn, gelyk daar zyn *Colchicum*, *Flammula Fo-vis*, enz. als veel liever zodanigen, die by ons, byzonderlyk in *Ierland*, in overvloed zyn.

Daarenboven, wanneer men overweegt welk een ongestadig onderwerp de *MATERIA MEDICA* is, en hoe zeer de mode, zelfs in deeze gewigtige zaak, somtyds heerscht, in zoo ver, dat een Geneesheer, die in den eenen tyd tot de wolken toe verheft wierd, in een omtrek van minder dan veertig of vyftig Jaaren in vergeetelheid zal wechzinken, en plaats maaken voor eenen anderen, die in zyne behandeling meer naar de mode is; zoo zal het voor den Leerling in de Geneeskunst noodzaakelyk weezen, zyn uitzigt veel verder uit te breiden, dan tot zulke Geneesmiddelen, als nu in algemeen gebruik zyn, of in een van beide bovengemelde Apotheecken gevonden worden, en zelfs toevlugt te hebben tot de Oude Vaders der Geneeskunst, welker getuigenissen, van den omslag der oude en nieuwe benaamingen gezuiverd, waardig zyn om opgemerkt te worden, en veele van de kragten, door hen tot ons overhandrykt, hebben den toets der Eeuwen doorgestaan; door gebrek aan kennis van welke, wy niet zelden waarneemen, dat de kragten van veele Enkele Geneesmiddelen, wel bekend by de Ouden, aan het Algemeen voor nieuwe Ontdekkingen worden opgedrongen.

De

V O O R R E D E.

De Aanmerkingen op de Bereidingen in beide Apotheeken zyn ten deele de uitkomst van myne eigene Proeven, ten deele medegedeeld door eenige Oordeelkundige en ervaarene Apotheekeers, en ten deele van die nuttige Proeven, welke door Doctor *Macbride* zyn in 't licht gegeven, in zyne Ondervindelyke Proeven, en byzonderlyk die omtrent het ontbindend Poeder van ongebluschte Kalk; en wegens de overeenkomst en betrekking van het onderwerp zyn zy nu gevoegd by de Aanmerkingen op de Enkele Geneesmiddelen, als nuttige Waarschouwingen voor de Opstellers van eene volgende Apotheek.

V O O R B E R I C H T V A N D E N V E R T A A L E R.

De bovenstaande Voorrede des Schryvers toont genoeg aan wat zyn oogmerk in dit AANHANSEL, en van hoeveel belang het zelve is; weshalven ik niets daaromtrent te berichten heb: alleenlyk zal ik 'er byvoegen, dat het my onder het vertaalen in 't beloop van 't geheele Werkje is voorgekoomen, dat de Planten, welker kragten de Schryver naauwkeuriger onderzocht, en welker nuttig gebruik, om de plaats van andere veel kostbaarer en moeiljelyk te bekoomene te vervangen, aangewezen heeft, als inboorlingen van *Ierland* en daar in overvloed te krygen, zoo wel in ons Land, als in *Ierland* te vinden, en in genoegzaamen overvloed zyn, althans voor verre het meeste gedeelte; en dat 'er zelfs weinigen in 't eerste zullen zyn, die ook in 't laatste niet gevonden worden; immers voor zoo verre men uit derzelve benaamingen heeft kunnen opmaaken.

Hier uit volgt dan, dat dit AANHANGSEL om een Apotheekeers Winkel min kostbaar, en nogthans rykelyker van kragtige Geneesmiddelen, en die gemakkelyker te bekoomen zyn, voorzien te maaken, even nuttig en voordeelig is voor onze Landgenooten, als voor die des Schryvers; en dat dit het gelukkig gevolg van deeze myne Vertaaling zyn moge is myn hartelyke wensch.

Amsterdam den 6. May 1778.

TH. v. B.

A A N.

2

A A N H A N G S E L

T O T D E

N I E U W E

B R I T S C H E

A P O T H E E K.

D E

M A T E R I A M E D I C A.

I. H O O F D D E E L.

Behelzende

Een Lyſt van Artikelen, die in de LONDONSCH E APOTHEEK van 1746; en in die van EDINBURGH van 1774. overgeſlaagen zyn.

L O N D. A P O T H E E K.

A.

Abies. De roode Denneboom.
Acetosa arvensis lanceolata. Veldzuuring met spieswyze bladeren.
Acetosa vulgaris. Gemeene zuuring.
Adeps anserinus. Ganzevet.
Adiantum album. Wit Venushair.
Agrimonia. Boelkenskruid.
Alliaria. Look.
Alnus nigra baccifera. Zwarte nootendraagende Elzenboom.
Ambragrysea. Ambergrys.
Anonidis radix & folia. Stalkruid de wortel en bladeren 'er van.
Angelica in hortis nostris & alibi. Engewortel, die in onze tuinen, en elders groeit.
Apium. Pieterſelie.
Aquilegia. Akelyen.

E D I N B. A P O T H E E K.

A.

Abies. De roode Denneboom.
Acetosa arvensis lanceolata. Veldzuuring met spieswyze bladeren.
Acetofella, seu Lujula. Wilde zuuring.
Acetum. Azyn.
Adeps anserinus. Ganzevet.
Adiantum album. Wit Venushair.
Agrimonia. Boelkenskruid.
Alliaria. Look.
Alnus nigra baccifera. Zwarte nootendraagende Elzenboom.
Amylum. Styffel.
Anonidis radix & folia. Stalkruid, de wortelen en bladeren.
Apium. Pieterſelie.
Aquilegia. Akelyen.
Asari radix. Mansooren wortel.
Asparagi radices. Aspargie wortels.

A

Ara

Asari radix. Mansooren wortel.

Asparagi radices. Aspargie wortels.

B.

B.

Balanus myrsefica. Pistaches.

Bardana. Kliffenkruid.

Berberis. Barberisse.

Brassica. Kool.

Bryoniae albae radix. Witte kwartelbesie wortel.

Bugula. Wondkruid.

Butyrum. Boter.

Balanus myrsefica. Pistaches.

Becabunga. Waterguichel.

Berberis. Barberisse.

Brassica. Kool.

Bugula. Wondkruid.

Butyrum. Boter.

C.

C.

Calamintha montana. Berg-Munt.

Calendulae flores. Tuin-Goudsbloemen.

Cannabis semen. Kennepzaad.

Caprifolium. Kamperfoelie.

Cardiaca. Moederkruid.

Cerasus. Karseboom.

Caryophyllatae radix. Nagelkruid wortel.

Chaerophyllum. Kervel.

Cheiri, seu Leucojum luteum. Muurbloem.

Chelidonium majus. Stinkende of groote Gouw.

Cichoreum sylvestre. Wilde Cichorey.

Cicuta. Wilde Kervel.

Cochlea terrestris. Landflakken.

Consolida major. Wondkruid.

Convolvulus major & minor. Groote en kleine Klokjes-Winde.

Corallina. Koraal, of Zeemos.

Cotula foetida. Wilde Kamillen.

Cucurbita. Kauwoerde.

Cupressus. Cypressen-boom.

Cynoglossum. Hondstong.

Cynosbati flores. Wilde Doornbloemen.

Calamintha montana. Berg-Munt.

Calendulae flores. Tuin-Goudsbloemen.

Calx viva & aqua calcis. Levendige Kalk en Kalk-water.

Cancrorum chelae. Kreefts-schaalen.

Cannabis semen. Kennepzaad.

Caprifolium. Kamperfoelie.

Cardiaca. Moederkruid.

Caryophyllatae radix. Nagelkruid wortel.

Cerasus. Karseboom.

Chaerophyllum. Kervel.

Cheiri, seu Leucojum luteum. Muurbloem.

Chamaedrys. Maanderkruid.

Chelidonium majus. Groote, of stinkende Gouw.

Cichoreum sylvestre. Wilde Cichorey.

Citrullus. Watermeloen.

Cochlea terrestris. Landflakken.

Convolvulus major & minor. Groote en kleine Klokjes-winde.

Corallina. Koraal, of Zeemos.

Cotula foetida. Wilde Kamillen.

Cucumis hortensis & agrestis. Tuin-Komkommers en wilde komkommers.

Cucurbita. Kauwoerde.

Cupressus. Cypressenboom.

Cynoglossum. Hondstong.

Cynosbati flores. Wilde Doornbloemen.

LOND. APOTHEEK.

EDINB. APOTHEEK.

D.

D.

Daucus sylvestris. Wilde Krooten.
Dens Leonis. Paerdebloemen.
Digitalis. Vingershoeds kruid.
Dulcamara. Bitterzoet, of houtagtige Nachtschaduw.

Digitalis. Vingerhoeds kruid.
Digitalis purpurea. Vingerhoeds kruid.
Digitalis purpurea. Vingerhoeds kruid.
Digitalis purpurea. Vingerhoeds kruid.
Digitalis purpurea. Vingerhoeds kruid.

E.

E.

Ebulus. Hadig, of laage Vlierboom.
Erigerum. Kruiskruid, of kruiswortel.
Eruca. Rakette.
Erysimum. Edele Rakette, of Heeskruid.
Eupatorium cannabinum. Kennep-boelkenskruid; Leverkruid.
Euphorbium. Persiaansche Toortfche Gom.

Ebulus. Hadig, of laage Vlierboom.
Erigerum. Kruiskruid, of kruiswortel.
Eruca. Rakette.
Erysimum. Edele Rakette, of Heeskruid.
Eupatorium Cannabium. Kennep boelkenskruid, Leverkruid.
Euphorbium. Persiaansche Toortfche Gom.

F.

F.

Fabae. Boonen. Tuinboonen.
Fel tauri. Stieren gal.
Filipendula. Rooode Steenbreeken.
Filis mas. Mannetjes Varen.
Foeniculum vulgare. Gemeene fenkel.
Fragaria. Aardbeziën plant.
Fumaria. Duive kervel.

Fabae. Tuinboonen.
Fel tauri. Stieren gal.
Ficus. Vyg.
Filipendula. Rooode Steenbreeken.
Filis mas. Mannetjes Varen.
Fragaria. Aardbeziën plant.

G.

G.

Gallium luteum. Onze lieve Vrouwen-bedstroo.
Genista. Bremboom.
Gentianella. Kleine Gentiaan.
Geranium moschatum. Moschaat Kraansbek.
Gramen caninum. Hondsgras.
Gummi cerasorum, amygdalae & pruni. Gom van karfen-, amandelen- en pruimboomen.

Gallium luteum. Onze lieve Vrouwen-bedstroo.
Gentianella. Kleine Gentiaan.
Geranium moschatum. Moschaat Kraansbek.
Gramen caninum. Hondsgras.
Gummi cerasorum, amygdali, & pruni. Gom van karfen-, amandel- en pruimboomen.

H.

H.

Hedera arborea. Boomveil.
Hippofelinum. Lavas.
Hypocyamus. Bilzenkruid.

Hedera arborea. Boomveil.
Hippofelinum. Lavas.

DICTIONNAIRE MEDICAL

LOND. APOTHEEK.

EDINB. APOTHEEK.

J.

J.

Jasmini flores. Jasmyn bloemen.
Ichthyocolla. Vifchlym.
Imperatoria. Meesterwortel.
Iris vulgaris, seu Germanica. Gemeene,
 of Duitfche Lifch.
Juglans. Walnoot.

Jasmini flores. Jasmyn bloemen.
Ichthyocolla. Vifchlym.
Iris vulgaris, seu Germanica. Gemeene,
 of Duitfche Lifch.
Juglans. Walnoot.

Lac lunae. Maan-melk.
Levisticum. Lavas.
Ligustrum. Liguster.
Lilium album. Witte lely.
 — *Convallium.* Lelie van den dale.
Linaria. Vlaskruid.
Lingua cervina. Hertstong.
Linum catharticum. Purgeervlas.
Lupulus. Hop.
Lyfimachia spicata purpurea. Doornagtig
 purper Jooden-kruid.

Kermes succus. Karmożynboomsap.
Lac lunae. Maan-melk.
Ligustrum. Liguster.
Lilium convallium. Lelien van den dale.
Linaria. Vlaskruid.
Linum catharticum. Purgeer-vlas.
Lupulus. Hop.
Lyfimachia spicata purpurea. Doornagtig pur-
 per Jooden-kruid.

M.

M.

Malva sylvestris pumila. Wild Kaasjeskruid.
Malus bortenſis & ſylveſtris. Tamme en
 wilde Appelboom.
Marrubium nigrum foetidum. Zwarte ſtin-
 kende Andoorn.
Melilotus. Steenklaver.
Millefolium. Duizendblad.
Mexereon. Dwerg Olyfboom.

Malva ſylveſtris pumila. Wild Kaasjeskruid.
Malus bortenſis & ſylveſtris. Tamme en wil-
 de Appelboom.
Marrubium nigrum foetidum. Zwarte ſtin-
 kende Andoorn.
Matricaria. Moederkruid.
Mel. Honig.
Melilotus. Steenklaver.
Minium. Menie.
Morus. Moerbezie-boom.

N.

N.

Narciffus. Tydeloos.

Narciffus. Tydeloos.

O. Oxu-

O.

Oxulapathum. Patientie.

P.

Persica malus. Perfikboom.
Persicaria urens. Bytend persik-kruid.
Petasites. Dokke bladen.
Petroselinii folia & radix. Pieterselie bladeren en wortels.
Pinus. Pynboom.
Polygonatum, Sigillum Salomonis. Salomons Zegel.
Populus nigra. Zwarte populier boom.
Porrum. Look, of pry.
Primula veris. Sleutelbloem.
Prunella. Smeerwortel.
Pruni sylvestris flores. Sleepruimen bloemen.

Q.

Quercus. Eikenboom.

R.

Ranunculus bulbosus. Hanenvoet, of bol-
 boterbloem.
Ranunculus flammeus. Gevlamde boterbloem.
Rapbanus hortensis. Radys.
Rapum. Raapen.
Rhaponticum. Rhabarber der Ouden.
Ribesia, Ribesia. Roode Aalbeziënstruik.
Ricinus. Wonderboom.
Rubus vulgaris. Brummelbezie struik.
Ruscus. Steekpalm.

S.

Salix. Wilgeboom.
Salvia agrestis. Wilde Salie.
Sambuci folia & cortex. Vlierboomen bloemen en bast.

O.

Oleum olivarum. Olyfolie.
Origanum. Wilde marjolyn.
Ovum gallinaceum. Hoender ey.
Oxulapathum. Patientie.

P.

Poeonia. Piocene.
Papaver rhæas. Roode maankop.
Paralysis. Sleutelbloem.
Pentaptyllum. Vyfblad.
Persica malus. Perfikboom.
Petasites. Dokke bladen.
Petroselinii folia. Pieterselie bladeren.
Pinus. Pynboom.
Pix liquida. Teer.
Populus nigra. Zwarte populierboom.
Porrum. Look, of pry.
Primula veris. Sleutelbloem.
Prunella. Smeerwortel.
Pruni sylvestris flores. Sleepruimen bloemen.

R.

Ranunculus bulbosus. Haanenvoet, of bol-
 boterbloem.
Ranunculus flammeus. Gevlamde boterbloem.
Rapbanus hortensis. Radys.
Rapum. Raapen.
Rhaponticum. Rhabarber der Ouden.
Ribesia, Ribesia. Roode Aalbeziënstruik.
Rubus idæus. Braambozen struik.
Rubus vulgaris. Brummelbezie struik.
Ruscus. Steekpalm.

S.

Salix. Wilgeboom.
Salvia agrestis. Wilde Salie.
Sambuci folia. Vlierbloemen.
Sanicula. Breukkruid.

LOND. APOTHEEK.

EDINB. APOTHEEK.

Sanicula. Breukkruid.
Saponaria. Zeepkruid.
Satyrion. Orchis.
Scabiosa. Aposteumkruid.
Scrophularia. Speenkruid.
Secale. Rog.
Sedum majus. Groote huislook.
Sedum minus luteum. Kleine huislook.
Sedum minus vermiculatum acre. Kleine
 fcherpe huislook.
Serpillum. Wilde thym.
Siramonium, *Datura*. Doornappel.
Succisa, *Morsus diaboli*. Duivelsbeet.

T.

Thymus. Thym.
Tithymalus. Spurgie.
Tritici furfur, *fermentum*, *panis*. Tarwen
 zemelen, zuurdeeg, brood.

V.

Vaccinia palustris. Poel-heidelbeziën.
Valeriana hortensis. Tuin-Valeriaan.
Valeriana sylvestris. Wilde Valeriaan.
Verbasum. Wolkruid.
Verbena. Yzerkruid.
Veronica mas. Mannetjes Eerenprys.
Vinca pervinca. Maagdepalm, Vinkoorde.
Virga aurea. Gouden roede, of gulden
 Wondkruid.

U.

Ulmaria. Weidenzoet.
Ulmus. Olmboom.
Urtica. Brandnetel.

Z.

Zincum. Zink, Spiauter.

Sapo. Zeep.
Saponaria. Zeepkruid.
Scabiosa. Aposteumkruid.
Scrophularia. Speenkruid.
Secale. Rog.
Sedum majus. Groote huislook.
Sedum minus luteum. Kleine Huislook.
Sedum minus vermiculatum acre. Kleine
 fcherpe huislook.
Sevum ovillum. Schaapen vet.
Siramonium, *Datura*. Doornappel.
Succisa, *Morsus diaboli*. Duivelsbeet.

T.

Terebinthina Argentoratensis. Straatsburgsche
 Terpentyn.
Terebinthina Chia. Terpentyn van Chio, of
 Cyprus.
Thlapsi. Boeren mosterd.
Thus Vulgare. Gemeene Wierook.
Tiliae flores. Lindenbloesem.
Tithymalus. Spurgie.
Tritici amyllum, *furfur*, *fermentum*, *panis*.
 Tarwenbloem, zemelen, zuurdeeg, brood.

V.

Vaccinia palustris. Poel-heidelbeziën.
Valeriana hortensis. Tuin-Valeriaan.
Valeriana montana. Berg-Valeriaan.
Verbena. Yzerkruid.
Veronica mas. Mannetjes Eerenprys.
Virga aurea. Gouden roede, of gulden
 wondkruid.

U.

Ulmaria. Weidenzoet.
Ulmus. Olmboom.
Uvae passae majores. Lange rozynen.

A A N M E R K I N G E N.

De meeste deezer Artikelen zyn enkele Geneesmiddelen, niet minder gemeen dan nuttig, en als zodanigen leveren zy ons een fterk bewys uit van eene weldoende Voorzienigheid, die ons met geen geringe menigte en verscheidenheid van Geneesmiddelen, die blykbaar gelyke hoedanigheid, werkingen en kragten hebben, begunstigt; en dat deezen de voortbrenfels zyn van verscheidene plaatsen en Landen, gelyk ook van verscheidene jaarlaizoenen; waar door de Geneesheer in staat gesteld wordt om, als het een feilt, een ander van gelyke uitwerking te beproeven, tot groot voordeel van zynen Lyder in menigte voorvallen.

Het schynt derhalven niet onnut te zyn, eens hoofdzaakelyk te overzien, welke in beide de APOTHEEKEN ontbreken, en dezelve naar de verscheidene rangen der Geneesmiddelen met naamen op te tellen, dus:

In die van LONDEN ontbreken,

Onder de Zuuren (a), de *Acetosa vulgaris* & *lanceolata*, *Berberis fructus*, *Sedum magus*, *Vaccinia palustris*.

Onder de bitteren (b), *Cichoreum sylvestre*, *Eupatorium cannabinum*, *Gentianella*, *Salicis cortex*, *Salvia agrestis*, *Succisa*, *Verbena*.

Onder de speceryagtige (c) en welriekende, *Angelica in hortis nostris*, *Calamintha montana*; *Caryophyllatae radix*, *Daucus sylvestris*, *Imperatoria*, *Leucosium luteum*, *Levisium*, *Serpyllum*, *Thymus verus*.

Onder de stinkende (d), en die tegen de Moederkwaalen dienen, *Cardiaca*, *Cotula foetida*, *Marrubium nigrum foetidum*, *porrum*.

Onder de Meelagtige (e), slymagtige, of die daar naar gelyken, *Cochlea terrestris*, *Consolida major*, *Fabae farina*, *Gummi cerasorum*, *Ichthyocolla*, *Lilium album*, *Malva sylvestris pumilla*, *semina frigida*.

Onder de Buikzuiverende (f), *Alnus nigra baccifera*, *Asari radix*, *Bryoniae albae radix*, *Convolvulus major* & *minor*, *Cynosbati flores*, *Iris vulgaris seu Germanica*, *Linum Catharticum*, *Mezereon*, *Oxylapathi radix*, *Pruni sylvestris flores*, *Rhaponticum*, *Sambuci cortex*.

Onder de Braakmiddelen (g), *Asari radix*, *Erigeron*, *Narcissus*, *Primula veris*, *Raphanus hortensis*, *Sedum minus vermiculatum acre*.

Alhoewel men moet toestaan, dat het Collegie van EDINBURGH by de Lyft van hunne voorige Apotheek verscheide nieuwe Artikelen gevoegd heeft, die tot hiertoe veroordeeld waren niet veel minder dan vergiftig te zyn, maar door geneeskundige schranderheid in kragtige geneesmiddelen veranderd; nogthans blykt, by eene herschouwing van de voorgaande Lyft, dat het 'er zoo verre van daan is, dat zy getracht zouden hebben, de ontbree-

(a) *Acida*. (b) *Amara*. (c) *Aromatica* & *fragrantia*. (d) *Foetida* & *hysterica*. (e) *Farinales*, *mucilaginosae*, & *bis similia*. (f) *Cathartica*. (g) *Emetica*.

breekende, in de Lyft der *Londonsche Apotbeek* gemeld, te vervullen; dat zy veel eer fchynen den geest van verdere affnyding toegegeeven, en niet minder een verzuim van verscheide nuttige Artikels, als van onze inlandsche planten getoond te hebben.

Dus hebben zy, onder de Zuuren (*b*), ons inderdaad voorzien van verscheide verbytende bergstoffelyke Zuuren (*i*); maar zyn by uitstek kort en gebrekkig in die der plantgewassen (*k*), schoon in veele gevallen boven de anderen te verkiezen: want zy hebben geen *Acetum*, *Acetosa lanceolata*, *Acetofella* of *Lujula*, noch *Cynosbati fructus*, noch *Sedum majus*; en zy gaan met een volkomen stilzwygen voorby die zagte, aangenaame, zeepagtige zuuren, welke ons, door de milde hand der Natuur, zyn toebedeeld in onze Vruchten; waarvan de meesten in alle jaarfaizoenen kunnen bewaard worden, en die van een zonderling nut zyn; te weten: Die van *Berberis*, *Morus*, *Rubaeus idaeus*, *Vaccinia palustris*, en *Uvae Corinthiacae*.

Onder de Speceryagtige en Welriekende (*l*) ontbreeken, *Calamintha montana*, *Caryophyllatae radix*, *Jasmini flores*, *Leucosum luteum*, *Origanum*, *Subdanum* en *Thus*.

Onder de Stinkende en die tegen de Moederkwaalen dienen, (*m*) *Cardiaca*, *Cotula foetida*, *Marrubium nigrum foetidum*, *Matricaria*, *Nepeta*, *Porrum*.

Onder de Meelagtige (*n*), Slymagtige, of die naar dezelveu gelyken, worden niet gevonden, *Amylum*, *Cochlea terrestris*, *Fabae farrina*, *Gummi cerasorum*, *Ichthyocolla*, *Malva pumila*, noch de koude Zaaden.

Onder de Buikzuiverende (*o*) vindt men geen van de volgende, *Alnus nigra baccifera*, *Asari radix*, *Convolvulus major & minor*, *Cynosbati flores*, *Ebulus*, *Iris vulgaris seu Germanica*, *Linum catharticum*, *Oxylapathum*, *Pruni sylvestris flores*, *Rhaponticum*.

Onder de Braakmiddelen (*p*) koomen geene van de volgende voor; *Asari radix*, *Eriogerum*, *Narcissus*, *Primula veris*, *Raphanus hortensis*, *Sedum minus vermiculatum acre*.

Onder de Bitteren (*q*) worden niet gevonden *Chamedrys*, *Cichoreum sylvestre*, *Eupatorium cannabinum*, *Gentianella*, *Salicis cortex*, *Salvia agrestis*, *succisa* noch *Verbena*.

Wat de zoeten betreft; zy hebben den Apotheekers winkel niet alleen ontbloot gelaaten van dat der Vygen, Rozynen en Dadels; maar ook van Honig, en zelfs van Suiker voor zyne Syroopen en Honigdrankjes.

Thans gaa ik over, om de boven opgetelde Artikelen aan het verzuim en de vergeetelheid te ontrukken, tot het geeven van eene korte schets van derzelver kragten en nuttigheid in menige gelegenheden, gegrond op gezag en ondervinding; en om aan te toonen waar dezelveu ontbreeken, zal ik de Letters L. & E. of L. of E. voor elk voorzetten; alleenlyk laat ik deeze aanmerking voor af gaan, dat de werking van eenig geneesmiddel zoo verre af is van een zeker en bepaald middel te zyn, dat het integendeel aan verandering onderworpen is naar de Jaaren, of den ouderdom, de kunne, den verschillenden staat der gezondheid, en het verschillend bestier van den Lyder.

L. en E.

(*b*) *Acida*. (*i*) *Acida mineralia corrosiva*. (*k*) *Vegetabilia*. (*l*) *Aromatica & fragrantia*. (*m*) *Foetida & emphyserica*. (*n*) *Farinacea, mucilaginea, & his similia*. (*o*) *Cathartica*. (*p*) *Emetica*. (*q*) *Amara*.

L. en E. ABIES RUBRA, *de roode Denneboom, gemeene Vuurenboom, of Harsboom.*

Deeze Boom verdient wel een plaats in een *Britsche of Iersche Materia Medica*, dewyl hy vol is van eene balsmagtige stoffe; en voor een afkookfel van de toppen der bladeren in koeldrankjes voor de scheurbuik, moet hy niet zonder reden boven die van uitheemsche boomen verkoozen worden. Zie PINUS, de *Pynboom*.

L. en E. ACETOSA ARVENSIS LANCEOLATA, C. B. *Schaaps Zuuring.*

Dit Artikel, hoe wel by geen van beide Collegien gemeld, is de gemeenste en de sterkst zuure van alle de Zuurings, en wordt gezegd aangenaamer voor de maag te zyn: en dewyl de zuuren van plantgewassen van geen gering gebruik in de Geneeskunst, en in veele gevallen te verkiezen zyn boven de zuuren van bergstoffen (r); en limoenen en oranje appelen overal niet te krygen zyn; zoo zullen deezen dat gebrek rykelyk vergoeden; en van het sap kan men een Conferf (s) maaken om voor gebruik in alle jaarfaizoenen te bewaaren.

E. ACETOSELLA. TRIFOLIUM ACETOSUM VULGARE. LULULA. C. B. *Wilde Zuuring.*

Deeze verdient inzonderheid in aanmerking te koomen, om dat ze veel aangenaamer zuur uitleevert, dan de gemeene zuuring.

E. ACETUM, *Azyn.*

Behalven dat dezelve in verscheide saamenmengfels komt, zyn deszelven verscheide en blykbaare nuttigheden onloochenbaar: doch ter deezer plaatse zal het genoeg zyn alleen te melden voor i, dat dezelve ons voorziet van een Wey in koortsen, zynde een zeer nuttig geneesmiddel, dat gemakkelijk te bekoomen is: Ten 2de, dat de Professor *Sylvius* zich in zyne vizieten by de zieken, gedurende de pest te Amsterdam,

bewaard heeft voor de besmetting, door elken morgen een lepel vol azyn inteneemen: Ten 3de, by gebrek van vlugge geesten (t), kan dezelve in de neusgaten opgeblaazen worden, om slaapzieken (v) op te wekken.

L. en E. ADEPS ANSERINUS, *Ganze vet.*

Dit kan als eene verandering onder de vette zelfstandigheden aangenomen worden, als zynde erkend fyner en doordringender te weezen dan Varkens vet.

L. en E. ADIANTUM ALBUM. *Ruta muraria, C. B. Wit Maagdenhaair, Muurruit.*

Hier zyn de Collegien van *London* en *Edinburgh* geen leidslieden voor ons in *Dublin*; want van alle de soorten van Maagdenhaair is deeze hier de gemeenste, zynde inderdaad in onze nabuurschap zeer overvloedig op oude muuren; alhoewel beide, de *Edinburghsche* en *Londonfche* Collegien dezelve voorbygaan, behoudende alleenlyk het Engelsch Vrouwenhaair (*Trichomanes*, welk zoo gemakkelijk niet te bekoomen is; waarmede het wit Maagdenhaair overeenkomt in alle de kenbaare hoedanigheden, zo wel als met het Venushaair (*capillus Veneris*); en heeft naar alle waarfchynlykheid dezelfde kragten.

L. en E. AGRIMONIA. *Boelkenskruid.*

Dit is een zagt faamentrekkend en speeryagtig kruid, en als zodanig waardig om gehouden te worden. Het poeder van het gedroogde kruid, in een bekwaam voervogt ingegeven, is sterk aangepreezen door *Riverius*, in tegenwillig afloopen van de pis.

L. en E. ALLIARIA. C. B. *Look zonder Look.*

Dit is waardig behouden te worden, zoo wel wegens zyne overvloedigheid als kragten, gelyk aan die van knofflook, gelykende daarna zoo wel in reuken als in smaak; en

(r) *Acida mineralia.* (s) *Rob.* (t) *Spiritus volatiles.* (v) *Leibargici.*

en het sap, of het kruid geklooten en met zout, azyn en water gemengd, wordt zeer aangepreezen in vuile en rottige zweeren.

L. en E. ALNUS NIGRA BACCIFERA
zwarte noten draagende Elzenboom.

De binnenste bast, die geel is, en aan water en geest van wyn eene hooge kleur geeft, is een van onze inlandsche buikzuiverende middelen, en wordt tot dat einde in poeder tot een drachma ingenomen; en tot twee drachmas in een afkookfel, in zes oncen water, tot vier verkookt.

L. AMBRAGRYSEA, *Ambergrys.*

Wy zyn uitgelokt om dit in aanmerking te neemen, dewyl het somtyds op onze kusten geworpen is; en het is hier eene plaats waardig als een hartversterkend middel (x), zoo wel als Muskus, en andere geneesmiddelen van denzelfden rang.

E. AMYLUM, *Styffel.*

Deeze komt naby aan de natuur van de slymagtige Gommen, en heeft de verzekering van de Oudheid en de hedendaagsche praktyk ten aanzien van haare goede uitwerking, zoo wel in uitwendig als inwendig gebruik; want niet alleen heelt het poeder, op ontvelde deelen gestrooid, dezelve; maar het wordt ook inwendig ingenomen tot geneezing van buikloopen (y), die met scherpheid verzeld gaan, en in bloedspuwingen (z).

L. ANGELICA SATIVA, *C. B. Engeldruid, dat in onze tuinen groeit.*

Het Collegie van *London* ordonneert den wortel van dit kruid uit *Spanje* te brengen; maar Doctor *Alston* merkt aan, dat *Angelica* een inboorling is van zeer koude Landen, als *Lapland*; en dat het daar zoo wel, als in onze tuinen speceryagtig en windbreekend is (a).

L. en E. ANONIS SPINOSA & SPINIS CARENS, *C. B. Stalkruid met en zonder doorns.*

Deeze plant is by ons zeer gemeen, en niet onwaardig in aanmerking te koomen, hoewel thans uit de mode. De bladeren en wortels hebben byna dezelfde merkbare hoedanigheden, zynde zoetagtig met eenige scherpheid. Het sap der bladeren toont eenige helling naa het loogzoutagtige, dewyl het klaar blyft met loogzouten (b), maar dik word met zuuren (c). De bast of schil van den wortel, welke voornaamelyk gebruikt wordt, heeft den reuk van zoethout, met een zoetag-bitteren smaak, en een weinig walgende. Voor deezen was het onder de vyf ligter openende wortels geplaatst, en mogelyk niet onwaardig; dewyl deszelfs afkookfel sterk aangepreezen wordt in verstoppingen van de nieren en lever.

L. en E. APIUM PALUSTRE, *C. B. Water-Eppe.*

Dit is waardig behouden te worden, al was het om geene andere reden, dan zyne overvloedigheid, en de nuttigheid van het kruid, (alhoewel de *Edinburgsche* Apotheek alleen den wortel en 't zaad vermeldt) in uitwendige toepassing, als een verdryvend middel, byzonderlyk in klonters van verdikte melk in de borst te ontbinden: nochte heeft de wortel zyne plaats ook niet gevestigd onder de openende wortels, of schoon hy van een zagter reuk is dan de bladeren, en van een zoetagtigen smaak, meest gelykende naar pinksternakelen; en dus is het onder de zagte pisdryvende (d) middelen geplaatst.

L. en E. AQUILEGIA SYLVESTRIS, *C. B. Wilde Akelyen.*

Dit kruid wordt veel in 't wild by *Dublin* gevonden, en de bladeren hebben eene zagte (doch de zaaden een veel sterker) saamentrekkende kragt, en zy worden dikwyls, en zulks niet ten onrecht, gebruikt

(x) Cordiale. (y) Diarrhaea. (z) Haemoptosis. (a) Aromatica & carminativa. (b) Alkali. (c) Acida. (d) Diuretica.

in ziekten van den mond en de keel; dewyl derzelver saamentrekking met eene zoetheid gemaatigd wordt.

L. en E. ASARUM. C. B. *Mansooren*.

De wortel dezer plant is in geen van beide de Apotheken gemeld, alhoewel dezelve sterker is en by de Ouden meer in gebruik was dan de bladeren, en opwaards en nederwaards zuivert; doch door denzelven lang in water te kooken kan hy van zyne hoedanigheid om braaking te verwekken (e) beroofd worden, en wordt dan een kragtig veranderend (f) en zweetdryvend (g), pisdryvend (h) en de maandstonden bevorderend (i) middel, even als de *Ipecacuanha* in kleine giften ingeeven, en als Tabak na lang aanhoudend kooken.

L. en E. ASPARAGUS SATIVA. C. B. *Aspargies*.

De wortels deezer plant zyn een welbekend pisdryvend middel (k), zoo wel als de toppen; en zy worden onder de vyf openende wortels geplaatst.

L. en E. BALANUS MUREPSICA, GLANS UNGUENTARIA, MYROBALANUM PLINIO & AETIO, & OLEUM BALANINUM. *Ben, een soort van Pistaches, Ben Olie.*

Dit Artikel schynt waerdig in gedachtenis gehouden te worden, en zulks te meer om de vrugt; welke, met opzigt tot de hoedanigheid van het geen zy bevat, een groote overeenkomst heeft met dat van den *Ricinus*, wonderboom, of *Cataputia major*, groote spurgie, C. B.; want de geheele vrugt met de huid heeft een grooten trap van scherphheid, zoo dat ze zelfs braaking verwekt en buikzuivert (l): maar de kern is zoetagtig en vet, en levert door persing eene olie uit; welke Olie, gelyk de Olie van den Wonderboom (m), ook zagtelijk buik-

zuiverende is, en deeze byzondere uitsteekendheid heeft, dat zy door ouderdom niet duf wordt; en daarom worden verscheide welriekende enkele geneesmiddelen, als *Jasmy*, *Muskus*, enz. door dezelve bewaard; en dewyl zy zelve zonder reuk is, neemt zy de fyne geuren aan, en behoudt dezelve een langen tyd.

L. BARDANA, LAPPA MAJOR MONTANA LANUGINOSIS CAPITULIS, *sive* ARCTIUM DIOSCORIDIS, C. B. *Kliffenkruid*.

De *Edinburgsche* Vergadering heeft dit Artikel met recht aangenomen. De wortel is van een zoetagtigen en een weinig slymagtigen smaak, met eenen geringen trap van scherphheid. *Simon Pauli* verkiest het afkooksel hier van, tot een half pond in een kwart *wyn en een kwart water, boven *Sassa* en de uitheemsche houten, in zwakke en vermagerde lichaamen, in geneezing der Venusziekten; om dat het een zagt zweetdryvend (n), en in eenige maate een zenuwkoesterend en de kragten vernieuwend, middel (o) is.

E. BECABUNGA, ANAGALLIS AQUATICA, FOLIO SUBROTUNDO, MINOR, C. B. *Waterguichel*.

Deeze plant heeft eene zachte scherphheid en is een weinig saamentrekkende, en is niet voorbaarig, als een inmengsel in de sapen tegen het scheurbuik (p), aangenomen geweest; want daar ontbreken geene Schryvers van goed gezag voor derzelver uitwerking, zelfs als zy alleen gebruikt wordt, in uitwendige toepassing, in de geneezing van scheurbuikagtige zweeren en ander huidziekten.

L. en E. BERBERIS DUMETORUM, C. B. *Barberiffen struik*.

Deeze struik is waerdig vermeld te worden wegens het sterke zuur van haare vrugt, welk

(e) Emetica qualitas. (f) Alterativum. (g) Diaphoreticum. (h) Diureticum. (i) Emmenagogicum. (k) Diureticum. (l) Emeticum & catharticum. (m) Oleum Ricini. (n) Diaphoreticum. (o) Analepticum. (p) Succus scorbutici. * Een Engelsch kwart is een vierde van een Gallon; zie de BRITSCHE APOTHEEK, bl. 35.

welk van nut is in rotkoortsen, verzeld met galbraaking en stoelgang.

L. en E. BRASSICA ALBA CAPITATA & NON CAPITATA, C. B. Witte

Kool en Kapper Kool.

De Ouden kenden haar gebruik wel, zoo wel in de Geneeskunst als in de keuken, en zelfs in kwaadaartige zweeren en kankers, als het deel gestoofd werd met warm water, en de bladeren gestampt tweemaal daags opgeleid; en dewyl derzelver inhoud nu meer byzonderlyk nagespeurd is, en door de Nieuwere klaarlyk eene suikeragtige zelfstandigheid in dezelve ontdekt is, zoo zou het jammer zyn, dat ze, als een Geneesmiddel, zoude verworpen worden.

Zy heeft eenige overeenkomst met raapen, ten aanzien van de zoetheid met eenen trap van scherphheid vereenigd; en de aanpryzing van *Dioscorides*, dat men ze moet kaauwen en het speeksel doorlikken, om de heesheid te geneezen, komt wel overeen met het Likmiddel uit steelen (q), door de Nieuweren tot dat zelfde einde bereid, en met de kragten van het afkooksel in hoesten, en dat ze in sommige gevallen een goed herftelmiddel (r) is.

L. BRYONIA ALBA BACCIS RUBRIS, C. B. Witte kwartelbezie.

Dit Artikel is te recht in de *Edinburgsche* Apotheek aangenomen, en is menigvuldig by ons, en van veel gebruik zoo wel uitwendig als een verdryvend middel, als inwendig in gevallen van waterzucht, zuiverende door braaking en stoelgang; de gifte in zelfstandigheid is tot een drachma, en in het sap, van twee drachmas tot een half once: ook bevordert het de maandstonden (s) en verdryft de wormen (t). Wanneer het gedroogd en in wyn gedoopt is, en dan weder gedroogd, wordt het zagt in zyne werking.

L. E. BUGULA. CONSOLIDA MEDIA PRATENSIS CAERULEA, C. B. Wondkruid.

Dit is een zeer zagt saamentrekkend middel; en van 't zelve wordt verzekerd, dat het rottige zweeren in den mond, ten de spruw (v) geneest, als men die met een afkooksel van 't zelve wafcht; het welk deszelfs benaaming van *Consolida media* bevestigt.

L. E. BUTYRUM. Boter.

Dit zuivel verdient aangenomen te worden wegens deszelfs veelvuldig gebruik en nut niet alleen tot spyze, maar ook als een geneesmiddel; dewyl het de ettermaaking (x) bevordert, even als andere vette zelfstandigheden, en inwendig de borstontlasting (y) begunstigt; en *Baglivius* pryft klonten versche boter met suiker aan in zinkagtige hoesten: daarenboven kan het, in gevallen van vergift ingenomen zynde, waar men geene Olie bekoomen kan, derzelver plaats eeniger maate vervullen.

L. en E. CALAMINTHA MONTANA. CALAMINTHA VULGARIS OFFICINARUM GERMANIAE, C. B. Bergmunt.

Het Collegie van *Londen* heeft alleen de *Calamintha pulegi odor*, de veld Munt, in zyne Apotheek gevoegd, welke by ons naauwlyks te krygen is; daar de andere niet ongemeen is, en een zeer goed gedistilleerd water met overvloedige wezendlyke olie uitleevert.

Deeze is een van die planten, welke ons van de Ouden overhandrykt zyn, te recht aan dezelve toeschryvende dezelfde kragten als aan de poly, doch zy is sterker dan die. Zie het bericht van de gedistilleerde wateren.

L.

(q) *Lobach de caulibus.* (r) *Restaurans.* (s) *Emmenagogicum.* (t) *Antibelminticum.* (v) *Apptbae.*
(x) *Suppuratio.* (y) *Expectoratio.*

L. en E. CALTHA VULGARIS, C. B. CALENDULA. *Goudsbloem.*

Wy hebben geen genoegzaame reden om deeze bloemen, als een zweetdryvend (z) middel te verwerpen, dewyl derzelver reuk, en te gelyk een groote trap van fcherpheid met zulk eene werking fchynen overeen te koomen. Ook zyn de bladeren voorzien van een grooten trap van fcherpheid, zelfs grooter dan de bloemen; en *Matthiolus* geeft een breedvoerig getuigenis van beider werking als een middel, dat de Maandftonden bevordert (a).

E. CALX VIVA & AQUA CALCIS. *Ongeblufchte Kalk en Kalkwater.*

De invoering van dit laafte in de praktijk, in ruime giften, doet de tegenwoordige Eeuwe eere aan; want, behalven dat dezelfs gebruik als een fcheivogt zeer groot is, zoo is het een kragtig geneesmiddel in ziekten van de eerfte wegen, zoo wel als in gevallen van fteen.

E. CANCRORUM CHELAE. *Kreeftfchalen.*

Dit is geen nutteloos byvoegfel tot het getal van onze opflorpemde (b) middelen, te meer om dat het beter koop is, en minder aan vervalsching onderworpen dan de Kreeftsoogen.

L. en E. CANNABIS SATIVA. C. B. *Hennep of Kennep.*

Het zaad deezer plant is flymagtig en zeer Olieagtig; het is verzagtende, en wordt gehouden voor wat verdoovends (c) te bezitten. Het is wel bekend, dat het kleine vogels en hoenders vet maakt, en in de handen van voorzigtigen kan het buiten twyfel nuttig zyn voor de menfchen, byzonderlyk in een melkdrank voor den hoeft (d).

L. en E. CARDIACA, J. B. MARRUBIUM, CARDIACA DICTUM, FORTE, PRIMUM THEOPRASTI. C. B. *Moederkruid.*

Dit kruid is voorzien van dezelfde kennelyke hoedanigheden, als andere middelen tegen de moederkwaalen (e), dewyl het finkend, bitter, en zuur is, en dus fchynt het zynen Engelschen (gelyk ook den Nederduitschen) naam niet zonder reden verkreegen te hebben, als zynde in gevallen van moederkwaalen by ervaarenheid goed bevonden. Het wordt gemeenlyk in de tuinen gekweekt, en men zegt, dat het by *Dublin* ook in 't wild gevonden wordt.

L. en E. CARYOPHYLLATA VULGARIS. C. B. *Nagelkruid.*

Deeze plant is by ons zeer gemeen, en de wortel wel waerdig om aangenomen te worden, als zynde een fpeceryagtig faamentrekkend middel, als kruidnagelen, waar van het zynen naam ontleent, maar is lang zoo heet niet; en om deeze reden is het een zeer aangenaam innengfel in koeldrankjes en andere geneesmiddelen.

L. en E. CERASUS SATIVA. C. B. CERASUS RUBRA & NIGRA. *Roode en zwarte Karffenboom.*

Deeze boomen zyn waerdig om aangehouden te worden zoo wel om de Gom, als om de vrugt; en byzonderlyk de roode Karffen om de Conferf, welke daar van gemaakt kan worden, en van nuttig gebruik is in koortfen.

L. en E. CHAEROPHYLLUM SATIVUM. C. B. *Tuinkervel.*

Dit kruid is niet alleen een aangenaam, zoet, zagt fpeceryagtig innengfel in foep en faladen, en overeenkoomende met fenkel; maar dezelfs fap is inzonderheid aanmerkenswaardig, dewyl het beroemd is als een kragtig pisdryvend (f) middel in waterzugten,

(z) Diaphoreticum. (a) Emmenagogicum. (b) Absorbentia. (c) Narcoticum. (d) Emulfo. (e) Antibys-
terica. (f) Diureticum.

ten, tot drie of vier oncen, om de vier uren, met wyn ingenomen.

E. CHAMEDRUS MINOR REPENS, C. B. Maanderkruid.

Dit kruid is met recht behouden in de *Londonfche* Apotheek, dewyl het een van de fpeceryagtige bitters der Ouden is en te gelyk faamentrekkend; en wy hebben het gezach van *Aetius*, dat deszelfs afkookfel de derdendaagfche koorts (g) geneeft, hetwelk eenigzins bevestigd wordt door het getuigenis van *Chomel*, wegens een trekfel (h) van 't zelve, gevoegd by dat van duizend-guldenkruid (i), in witten wyn, als geneezende koortfen, die den koortsbaft wederftaan hebben.

L. en E. CHEIRI, LEUCOJUM LUTEUM VULGARE. C. B. Muurbloem.

De Muurbloem pryft zich zelve aan tot ons gebruik door haare groote menigvuldigheid, zoo in 't wilde als in onze tuinen, dewyl ze welriekend en fpeceryagtig is, en een grooten trap van bitterheid en fcherpheid bezit, en een kragtig middel is om de maandftonden te bevorderen (k), volgens het getuigenis beide der Ouden en der Nieuwere Geneesheeren; gelyk ook eene olie, door een trekfel van 't zelve bereid, wordt aangepreezen om koude gezwellen te ontbinden, en als een pynftillend middel (l) voor wonden en ontfteekingen (m) in de zenuwagtige deelen.

L. en E. CHELIDONIUM MAJUS VULGARE. C. B. Groote of stinkende Gouw.

Het geele fap is bitter en brandend, en wordt gebruikt om wratten te verdryven; en drie of vier droppelen van 't zelve zyn wel voorgefchreeven geweest in een drank van wyn in kwaadsappige en waterzugtige gevallen; ook wordt de wortel aangepreezen, zoo wel by de Nieuwe als by de Ouden, vermengd met, of getrokken in, wyn, in de Geelzugt.

L. en E. CICHOREUM SYLVESTRE, five OFFICINARUM, C. B. Wilde Cichory.

Deeze plant is by ons zeer gemeen, en te gelyk veel bitterer dan de meeste van de melkagtige foorte, waar van het ook den naam van *Picris* ontleend heeft; dewyl het een zeepagtig bitter is, en als zodanig fchynt het niet zonder reden aangepreezen te zyn in beginnende verftoppingen van de ingewanden.

L. CICUTA MAJOR, C. B. Wilde of dolle Kervel.

Dit kruid verdient behouden te worden, niet alleen als een pynftillend (n) middel, met andere van dien rang, maar ook anderszins; want alhoewel het inderdaad niet alles uitgewerkt heeft, dat men 'er zich van beloofde, zoo kan het nothans niet ontkend worden, dat het zeer goede uitwerkingen gehad heeft, zoo wel in uitwendig als in inwendig gebruik; byzonderlyk als een kragtig verdryvend middel in kropgezwellen (o), in de geneezing van vuile en invreetende zweeren, en zelfs als een ftreekend middel in Kankers. Zie de bereiding daar van onder de Uittreksels.

L. en E. COCHLEA TERRESTRIS, de Landflak of Huisflak.

Het vleefch der flakken was by de Ouden in groote achting als een herftellend middel in den leefregel; nochte heeft hetzelve als zodanig onze oplettendheid niet verbeurd, maar behoudt dezelve in die fraaije bereiding van 't zelve in *Bate's* Apotheek, welke *Decoctum Limacum* genoemd wordt. — Ook blykt het uit hunne fchriften, dat zy niet vreemd waren van 't gebruik der huisjes raauw en tot kalk gebrand, in gevallen van graveel en fteen, het voornaamfte inmengfel in *Steven's* fteenverdryvend (p) middel, en inderdaad de grondflag zelfs van de voortgangen, die wy gemaakt hebben tot het ontdekken van een waar

(g) *Febris quartana.* (h) *Infusio.* (i) *Centaurium.* (k) *Emmenagogicum.* (l) *Anodynum.* (m) *Inflammatio.* (n) *Anodynum.* (o) *Tumores scrophulofi.* (p) *Lithontripticum.*

waar steenverdruyvend middel in den verbranden kalksteen.

L. CONSOLIDA MAJOR, C. B. *Wondkruid.*

Dewyl de wortel van dit kruid een grooter menigte van slym, en zulks veel lymiger, uitleevert dan Althaea, en dus nader komt aan Arabische Gom, en in veele gevallen derzelver plaats kan vervangen; zoo is het waardig om behouden te worden, byzonderlyk om deszelfs nuttigheid in bloedspuwingen, in de vermaarde Syroop van Boyle (q) in Fullers Apotheek van opstaande voet te bereidene Geneesmiddelen (r), waar van dit een voornaam innengsel is.

L. en E. CONVULVULUS MAJOR & MINOR, C. B. *Groote en kleine Klokjes-winde.*

Dit kruid, hoewel in beide Apotheeken overgeslaagen, verdient opmerking, dewyl het een van onze inlandsche buikzuiverende planten is, en hier zeer gemeen, en voor den Geneesheer tot gebruik kan dienen in plaatsfen, die verre van de winkels verwyderd zyn. Hoffman noemt het Hoogduitsche Scammony (s); en Privotius plaatst het, in zyne Geneeskunst der Armen (t), onder de zagte buikzuiverende (v) middelen; zynde de gifte van een handvol of twee in een afkookfel.

L. en E. CORALLINA, ZEEMOS, *Koraal.*

Dit Zeegewas wordt op onze kusten gevonden, en by sommigen gekoozen, als een wormen verdruyvend middel, boven de meeste bittere kruiden; dewyl het de wormen niet alleen verteert door zyne scherphheid, maar dezelve ook uitdryft door een zekeren trap van buikzuiverende hoedanigheid, die het bezit; terwyl het te gelyk een opflorpend (v) middel in zuuren is.

L. en E. COTULA FOETIDA, CHAMAEMELUM FOETIDUM. *Wilde Kamillen.*

Deeze plant verdient hier ook wel eene plaats wegens haare overvloedigheid en nuttigheid. Derzelver stank, scherphheid, en bitterheid belooven groote kragten; door distilleeren leevert ze eene Olie uit van eene schoone blaauwe kleur, als die van een sapphier; en Tragus pryft het kruid aan als gelyk aan bevergyl (x) in moedertoevallen; en Langrish, een Schryver van gezach, geeft een voorbeeld op van een langduurige verkoudheid (y), met verlies van leven, die geneezen is door een afkookfel van 't zelve, met theriaca als een zweetmiddel zoet gemaakt.

E. CUCUMIS SYLVESTRIS, C. B. *Wilde Komkommer.*

Deeze plant voorziet ons van het *Elatarium*, of verdikte sap, dat wel bekend een nuttig buikzuiverend middel, wanneer spoedig en sterk werkende buikzuiverende middelen vereischt worden.

L. en E. CUCURBITA MAJOR SESSILIS FLORE ALBO. C. B. *de groote Kauwoerde.*

De zaaden van deeze vrugt, en de overige der koude zaaden, zyn te recht behouden in de *Edinburgsche* Apotheek van 1756. alhoewel in de laatste verworpen; want zy voorzien ons van eene verscheidenheid in onze melkdranken (z); welke, als ze met deeze zaaden bereid zyn, van sommigen verkoozen worden, om dat ze meer wateragtig en minder oliagtig zyn, dan met Amandelen.

L. en E. CUPRESSUS, C. B. *Cypressenboom.*

Dit Artikel is te recht in de *Edinburgsche* Apotheek van 1735. ingevoegd, om deszelfs kegels, of vrugten, als zynde een balssem.

(q) Syropus Boylianus. (r) Pharmacopoea Extemporanea. (s) Scammonium Germanicum. (t) Medicina Paurum. (v) Absorbens. (x) Castoreum. (y) Rheumatismus Chronicus. (z) Emulsio.

femagtig, speceryagtig, faamentrekkend middel, en een geneesmiddel dat veel be-geerd is zoo wel by de Ouden als nieuwere Geneesheeren; en in de *Merkwaardige Men-gekwerten* (a) worden verscheide voorbeel-den opgegeeven van tusschenpoozende koort-sen (b), welke geneezen zyn door drie drachma's van het poeder, in sterken witten wyn ingegeeven, in 't begin van den aan-val.

L. en E. CUNOGLOSSUM MAJUS VUL-GARE. C. B. *Groote Hondstong.*

De *Londonsche* Apotheek ordonneerde voor deezen pillen van deeze plant; en alhoewel dezelve thans in beide Apotheeken verwor-pen is, om dat ze verdacht gehouden wordt van verdoovende (c) te zyn, nogthans kan ze, zelfs als zodanig nuttig zyn in voorzigtige handen; en in uitwendige oplegsels in pappen en zalven, is ze kragtig pynstillen-de (d), byzonderlyk verzagt een zalf van dezelve en varkenspek de pyn der ambei-en (e).

L. en E. CYNOSBATI FLORES. *De Bloemen der Hondroos.*

Dit gedeelte van de plant, alhoewel in beide Apotheeken voorby gezien, is nog-thans, als een van onze inlandsche purgeer-middelen, waardig hier eene plaats te heb-ben; dewyl het buikzuiverende is, even als de Damast-Roos, als het in wey gekookt wordt, en derzelve menigvuldigheid moet ze aanpryzen. Ook is het vleesch in de *Edinburgsche* Apotheek uitgemonsterd, of-schoon het ons voorziet van een onzer aan-genaamste Conserven.

L. DAUCUS. SYLVESTRIS. SEMEN.

Wilde Krootten zaad.

Hier heeft het Collegie van *Edinburgh* behoorlyke oplettendheid getoond voor on-ze inlandsche planten, zelfs in 't aanneemen

van deeze, en 't verwerpen van die van *Creta*; want wy behoeven inderdaad niet naa *Creta* te gaan om de zaaden van de wilde krootten, als een pisdryvend middel (f), te haalen, zoo lang als wy zelven met deeze rykelyk begiftigd zyn; welke, naar 't getuigenis van *van Helmont* en ande-ren, bevonden is, kragtige uitwerkingen te hebben in het uitdrijven van kleine steent-jes, die na het uitdrijven van een grooten steen in de piswegen blyven zitten; en mo-gelyk is het tot dit oogmerk van beter uit-werking, dan dat het heeter ware —, als zynde een aangenaam speceryagtig, en bal-femagtig geneesmiddel. Het poeder daar van wordt tot twee drachma's in wyn in-gegeeven, of getrokken in een half pint water, des morgens en 's avonds, in gra-veelpyn met bloedige pis verzeld.

L. DENS LEONIS LATIORE & AN-GUSTIORE FOLIO. C. B. *Leeuwen-tand met breede en smalle bladeren.*

Ook dit Artikel is by het Collegie van *Edinburgh* met recht behouden, als zynde, byzonderlyk de wortel, zagtelyk bitter en zoet, met een weinig schertheid; en dus is het openende zonder heetheid, en is niet zonder reden aangepreezen in hoesten, met bloedige en rotagtige fluimen verzeld, en Nachtschaduw-melk versch getrokken op de bladeren en wortels gegooten, en alle mor-gen ingenomen; en voor zulken, die veel wind in de maag hebben, schryft *Fuller* voor, dat het gekneusd worde, en in een verglaasd vat in een oven gezet, onmidde-lyk na dat 'er het brood uit gehaald is, en dat het daar zes uren in moet blyven staan; waar door een klaar vogt van 't zel-ve zal vloeijen, welk tot vier of zes drach-ma's, driemaal daags, moet ingenomen worden, om de schertheid van het bloed en de sappen, in de scheinbuik en huid-ziekten te verbeeteren.

L. en E.

(a) *Miscellanea Curiosa.* (b) *Febris intermittens.* (c) *Narcoticum.* (d) *Anodynum.* (e) *Haemorrhoides.*

(f) *Dizentericum.*

L. en E. DIGITALIS PURPUREA FOLIO ASPERO. C. B. *Vingerboedskruid.*

Om van dit kruid niets te zeggen van deszelfs werking als een braak- en purgeermiddel (g), dewyl het te sterk is voor zwakke lichaamen, zoo zyn de bloemen en bladeren toch waerdig om behouden te worden, indien al niet om andere reden, ten minste om derzelver verdryvende hoedanigheid, — wanneer zy of alleen, by wyze van een pap, of met varkens spek of May-boter vermengd, op kropgezwollen gelegd worden, — eenige maanden lang dagelyks vernieuwd zynde; in sommige van welke gevallen het werkt als een zagt blaartrekkend (b) middel, veroorzaakende eene ontlasting van dun vogt.

L. DULCAMARA SOLANUM SCANDENS *feu* DULCAMARA. C. B. *Houtagtige Nagtschade, of Bitterzoet.*

De steelen en wortels van deeze plant, in een afkookfel, hebben onlangs groote achting verkreegen als een verzoetend middel van het bloed; of met andere woorden; als verzagende de scherpheid in Venus kwaalen, in scheurbuikagtige, en zelfs in teeringagtige gevallen, die niet te verre gekoomen zyn, om in de plaats van sarsaparilla te gebruiken; derzelver afvaagende en verdunnende (i) hoedanigheid is ook zeer zagt, en verwekt geen de minste ontsteeking: twee of drie oncen versche steelen worden in een pint water gedaan, en maar een korten tyd gekookt.

L. en E. EBULUS, SAMBUCUS HUMILIS *feu* EBULUS, C. B. *Dwerg vlierboom. Hadig.*

Deeze plant wordt hier in 't wilde gevonden, en is een van onze inlandsche purgeermiddelen: derzelver kragten zyn zeer groot zoo wel in uitwendig als inwendig gebruik, zynde meest gelyk die van den Vlierboom. De middelste bast van den wortel was zoo wel bekend by de Ouden, als by de

Hedendaagschen, als een sterk en spoedig werkend purgeermiddel in waterzugten, — twee oncen 'er van worden in een trekfel gebruikt, en een once van het sap.

E. ELEMI GUMMI. *Ethiopische Olieboom, Hars.*

Dit is veeleer een Hars dan een Gom; en de *Londonsche* Apotheek heeft 'er eene zelf van; waarom die van *Edinburgb* hetzelfde verworpen heeft, blykt niet.

L. en E. ERIGERON, SENECIO MINOR VULGARIS. *Kruiskruid, of Kruiswortel.*

De groote menigvuldigheid en 't nuttig gebruik van deeze plant, als een zeer gereed braakmiddel voor kinderen, behoort hetzelfde aan te pryzen: een lepel vol of twee van het sap in bier voor kinderen, of een trekfel of afkookfel van 't zelve in wey wordt met dit oogmerk ingegeven. Ook wordt het als een purgeermiddel aan paerden en vogels ingegeven; en twee oncen van 't sap worden aan menschen ingegeven om wormen te dooden, tot welk oogmerk het by de Ouden gebruik werdt; ook wordt het sap by de Laateren aan paerden ingegeven om de wormen in den regten darm te verdryven.

L. en E. ERYSIMUM VULGARE C. B. *Edels Rakette, Heeskruid, Hegmosterd.*

De Natuur heeft ons zeer mild hier van bedeed: het is maar een weinig minder in scherpheid dan mosterd; en het wordt sterk aangepreezen, als thee gedronken, en met honig zoet gemaakt, in oude hoesten, flymige amborstigheden, en hardnekkige heesheden.

L. en E. EUPATORIUM CANNABINUM, C. B. *Hennep-Boelkenskruid, Leverkruid.*

Deeze plant, hoewel in de Apotheeken

voor-

(f) *Diureticum.* (g) *Emeticum & catharticum.* (b) *Vesicatorium.* (i) *Detergens & attenuans qualitas.*

voorby gezien, is aangenaam speceryagtig, bitter, en te gelyk zeer gemeen by ons. Zy wordt aangepreezen in zwakheden, die op sleepende ziekten volgen, byzonderlyk na afgaande koortsen, een trekfel daar van als thee gedronken; en eene stooving met een afkookfel en een pap 'er van worden gezegd kragtig bevonden te zyn in het verdryven van waterzugtige gezwellen; en dat zelfs een (k) water-brek door het zelve geneezen is, zonder doorsteeken, wordt door *Chomel* verzekerd.

L. en E. EUPHORBIIUM. *Perfussansche Toorts Gom.*

Indien het gezach van *Fallopious*, *Hildanus* en anderen, eenige aanmerking verdient, zoo moet dit Artikel zekerlyk aangenomen worden wegens deszelfs nuttigheid in invreetende zweeren met beenbederf; en in de steek van een zenuw of pees, welk dikwyls by 't aderlaaten gebeurt, zoo pryft *Sculhetus* het volgend saamenmengsel aan:

Recipe, Euphorbii scrupulum, Therebinthinae semiunciam, Cerae parum: Exzende super alutam, & adplica calidè. —

Dat is:

Neem van Euphorbium een scrupel, Terpenthyne een half once, een weinig Wasch: smeer het op zeemleer, en leg het warm op. —

Voeg hierby, dat het nuttig is om de werking van zagter stoffen te verleevendigen, als door het bydoen van een agtste *Euphorbium* by Burgundiesch pik in pleister.

L. en E. FABA MAJOR, C. B. *Tuinboonen, groote Boonen.*

Het overflaan van dit Artikel door beide Collegien is niet te verschoonen, zelfs we-

gens de nuttigheid van deszelfs meel, byzonderlyk in ontfteekingen van de borsten en de *testiculi* — 't zy om ze te verdryven of tot ettermaaking te brengen; en daarenboven is de Boon verder waerdig byzonderlyk in aanmerking te koomen om haare steelen, die zy in menigte uitleevert; want als zy tot asch gebrand worden, geeven zy, even als Brem, een volmaakt loogzout, (l) zonder eenig innengsel van andere natuurlijke zouten (m); en om die reden is een trekfel daar van in wyn te verkiezen als een pisdryvend (n) middel, en zelfs om klein graveel of zand uit te dryven, in gevallen van nierpyn (o) en waar ooit een zuiver loogzout vereischt wordt.

L. en E. FEL TAURI. *Stieren Gal.*

Deze Gal is waerdig om aangenomen te worden, niet alleen om dat zy een scheivogt is om olieagtige en harsagtige lichamen te ontbinden, en van nut is in klyfteen om een stoelgang te verwekken, en uitwendig op den buik gelegd om wormen te dooden; maar zy kan ook inwendig ingenomen worden, verdikt en tot pillen gemaakt zynde, en ingegeeven in ziekten, die uit werkeloosheid van de Gal voortkoomen (p); en *Hippocrates* gaf ze in wyn in, als een middel om de maandstonden te verwekken (q).

L. en E. FILIPENDULAE VULGARIS RADIX, C. B. *Rode Steenbreeken.*

De kenbaare hoedanigheden van dit kruid, zoo wel als het getuigenis van achtbaare Schryvers, pryzen hetzelve sterk aan, dewyl het van een aangenaamen reuk en wynagtigen geur, van eenen zoet bitteragtigen, zuuragtigen, speceryagtigen smaak is, en te gelyk van eenige saamentrekking; en het wordt gezegd van zonderling nut geweest te zyn, als een pisdryvend middel, in graveelagtig koliek, in breuken, in den witten vloed, en byzonderlyk in den buikloop; — zynde ingegeeven tot een drachma in wyn, of in den dooir van een ey.

L. en E.

(k) *Hydrocele.* (l) *Salia alcalina.* (m) *Salia naturalia.* (n) *Diureticum.* (o) *Casus nephritici.* (p) *Intericta bilis.* (q) *Emmenagogicum.*

L. en E. FILIX MAS NON RAMOSA DENTATA, C. B. *Gemeene mannets varen.*

De wortel deezer plant is van een sterken reuk, van een zoet-bitteragtigen smaak, en wrang. Hy schynt recht te hebben om hier geplaatst te worden, zoo wel wegens zyne menigvuldigheid als zyne kragten. Een uitmuntend Schryver heeft verzekerd, dat twee drachma's van het poeder zagtelijk buikzuivert, en naderhand stopt, gelyk de Rhabarber. Het is beroemd, zo wel by de Ouden als Laateren, als een middel tegen de wormen, (r) zoo wel tegen de lange als de platte wormen; — tot welk einde *Hoffman* drie drachma's in honig en water voorschryft.

L. FOENICULUM VULGARE GERMANICUM, C. B. *Fenkel.*

Dit kruid is waerdig behouden te worden, niet alleen om den wortel, welke in reuk en smaak, en mogelyk ook in kragten, gelyk is aan de *Ginseng* der *Chineezen*, als zynde zagtelijk speceryagtig, met eenigen graad van schertheid; en als het versche doorgesneden wordt, leever het eene melk uit, welke in het staan tot eenen helderen balsem wordt; en het zaad, welk sterker is, is vol van wezendlyke Olie; en *Grew* pryft een melkdrank (s) aan, als een windbrekend (t) middel daar van te maaken.

L. en E. FRAGARIA VULGARIS C. B. *Aardbeien plant.*

Om niets van de vrugt deezer plant te zeggen, de versche gekneusde bladeren worden by de *Duitschers* opgelegd in de geneezing van hardnekkige zweeren in de beenen, wanneer andere geneesmiddelen gefeild hebben. Zie *RUBUS VULGARIS*.

L. FUMARIA OFFICINARUM & DIOSCORIDIS, C. B. *Duive kervel.*

Dit Artikel is te recht in de *Edinburgsche* Apotheek aangenomen, dewyl het voorzien

is van een grooten graad van bitterheid en schertheid, en heeft de verzekering van Oude en Laatere Schryvers voor deszelfs kragten in huidziekten; tot welk einde het moet ingeeven in het sap of een trekfel in wey; want deszelfs schertheid is vlug.

L. en E. GALLIUM LUTEUM, C. B. *Onzer lieve Vrouwen-Bedstroo.*

Deeze soort van *Gallium* vereischt ten minste eene byzondere aanmerking als zynde zeer menigvuldig, en om dat het daarenboven onderscheiden is van andere planten, en byzonderlyk van zuuring, daar in: Dat het water, van deszelfs bladeren en bloemen gedistilleerd, zuur is; en gevolgelyk bevat het een fyner en vlugger zuur dan Zuuring. De Bloemen zyn van een' welriekenden, maar een weinig sterken reuk; de Bladeren en Bloemen zyn van een bitteragtigen en eenigzins saamentrekkenden smaak. De Bloemen zyn meest in gebruik, volgens de *Fransche* Schryvers, in stuipagtige ziekten der kinderen, en by ons in krampagtige (v) ziekten van den buik; ten welken einde een lepelvol van het trekfel in wyne drie-maal daags wordt ingeeven.

L. GENISTA ANGULOSA & SCOPARIA C. B. *Gemeene Brem.*

Deeze plant verdient hier eene plaats, wegens haare menigvuldigheid en nuttigheid, voor eerst, als een purgeer- en braakmiddel; — twee drachma's van de bloemen in zelfstandigheid, en van het zaad van een half tot een heel drachma, wordt gezegd braaking te verwekken, en een once van het sap der jonge steelen, te doen purgeeren en braaken; en een half once verlengd, zagtelijk te buikzuiveren. Ten tweede, de asch deezer plant, even als die van Boonenstroo, leever een zout uit, dat volmakter loogzout en vryer van innengsel van de natuurlyke zouten is, dan eenige andere plant; en als zodanig is zy te verkie-

(r) *Anthelminticum.* (s) *Emulsio.* (t) *Carminativum.* (v) *Morbi spasmodici.*

kiezen, in wyn gebruikt, als een pisdryvend (x) middel.

L. en E. GENTIANA PRATENSIS FLORE LANUGINOSO, C. B. GENTIANELLA AUTUMNALIS OFFIC. *Basterd Gentiaan.*

Wy behoeven niet naa *Italien* of *Creta* te reizen om Gentiaan te haalen, dewyl wy in ons eigen Land zoo mildelyk daar van en van *Centaurium* voorzien zyn; want deeze plant wordt ook in 't wilde in de nabuurschap van *Dublin* gevonden; waaromtrent *Dale* in zyne *Pharmacologia* zegt, dat het een uitsteekend maagmiddel is, veel aangenamer dan *Centaurium*, en dat het in dit opzigt te *Londen* veel in aching was.

L. en E. GERANIUM MOSCATUM. *Moschaat Kraansbek.*

Dus wordt dit kruid genoemd, wegens zynen muskus-reuk, welke, te gelyk met deszelfs faamentrekkende eigenschap, onze aanmerking verdient, als een hartversterkend (y) middel; het welk bevestigd wordt door het geen *Linnaeus* bericht, dat het voor deezen gebruikt is om uitslag of puisten (z) te verdryven.

L. en E. GRAMEN CANINUM ARVENSE, C. B. *Gemeen Hondsgas.*

Daar zyn twee soorten van Hondsgas by ons, te weten behalven het boven genoemde,

L. en E. GRAMEN NODOSUM AVENACEA PANICULA, C. B. *Hondsgas met knobbelagtige wortels.*

Dit laatste heeft eene merkelyk grooter scherphheid dan het ander. Omtrent deezen wortel geeft *Simon Pauli* het volgend breedvoerig getuigenis? „ *Ubi insignis dyscrasia* „ *viscerum calida cum eorundem obstructione* „ *aegros affligit, vix exoptatius remedium* „ *ars nostra suppeditat.* Dat is: Wanneer

de zieken door eene heete ongemaatigdheid der ingewanden, gepaard met verstoptheid van dezelve, gekweld worden, zoo levert onze kunst geen wenschelyker geneesmiddel uit, dan dit.

L. en E. GUMMI { AMYGDALAE
CERASORUM
PRUNI.

Deeze Gommen koomen met recht in aanmerking, als plaats vervangende, op afgelegene plaatsen, waar geene Arabische Gom te bekoomen is.

L. en E. HEDERA ARBOREA, C. B. *Boomveil, klimop met beziën.*

De bladeren van dit kruid worden op het Land niet alleen gebruikt, ligt gekneusd zynde, in plaats van de groene plyster in fontenellen; maar *Hildanus* pryft ook het hout aan, tot de gedaante van erwten gemaakt, om in setonnen en fontenellen gebruikt te worden; voor reden geevende, dat het niet dan eens in de maand behoeft veranderd te worden, om dat het aan geen verrotting onderworpen is. De beziën worden gezegd opwaards en nederwaards te purgeeren; maar in kleiner giften ingenomen wordenze aangepreezen als pisdryvende (a), zweetdryvende (b), en de maandstonden (c) bevorderende middelen.

L. en E. HIPPOSELINUM THEOPRASTI, vel SMYRNIUM DIOSCORIDIS. C. B. *Lavas.*

Dit kruid verdient hier ook een plaats, niet alleen om het gedistilleerde water van deszelfs bladeren, maar ook om deszelfs zaad, welk sterk speceryagtig is, en iets heeft van den geur der Jeneverbeziën, en waarschylyk dezelfde kragten. Het is overvloedig in de nabuurschap van *Dublin*. Zie het bericht van de gedistilleerde wateren.

L.

(x) Diureticum. (y) Cordiale. (z) Exanthemata. (a) Diuretica. (b) Diaphoretica. (c) Emmenagogica.

L. HYOSCYAMUS NIGER *feu* **VULGARIS**. C. B. *Gemeen of zwart Bilzenkruid.*

Doctor *Whytt* maakt eene aanmerking omtrent deszelfs Uittreksel, even als Dr. *Fothergill* maakt omtrent dat van de Scheerling, of dolle kervel; te weten: Dat het den buik niet stopt als *Opium*; om welke reden Dr. *Whytt* bevondt, dat een kleine gifte van het Uittreksel van Bilzenkruid by nacht, als van een tot twee of drie greinen, en in een minder hoeveelheid 's morgens, in gevallen, waar in het Heulsap (*d*) wegens zyne stoppende hoedanigheid niet beantwoordde, zeer wel slaagde, als een pynstillend middel (*e*).

L. en E. JASMINUM VULGATIUS FLORE ALBO, C. B. *Witte Jasmyn.*

Deeze bloemen kunnen van wezendlyk nut zyn, niet alleen als een reukwerk, want zy hebben eenen welriekenden en zeer aangenaamen reuk, maar bezitten ook een zekeren graad van bitterheid en scherphheid, en als zodanig worden zy gezegd schurft en kwaad zeer wech te neemen; en door trekking wordt van dezelve een olie gemaakt, welke gezegd wordt dezelfde uitwerking voort te brengen, en aangepreezen om klieren koude gezwollen te ontbinden.

L. en E. ICHTHYOCOLLA, *Vischlym.*

Dit enkel geneesmiddel verdient te worden aangenomen als een van de beste onder den rang der lymagtige dingen, en byzonderlyk om deszelfs gely; waar van *Bate*, in zyne *Apotheek*, eene fraaije beschryving geeft.

L. IMPERATORIA MAJOR C. B. *Mees-ter wortel.*

Het Collegie van *Edinburgh* heeft het goed gedacht deeze plant aan te neemen, en zulks met het grootste recht; want het is een uitstekend speceryagtig middel, *An-*

gelica en *Zedoaria* verre overtreffende; — dewyl het zweetdryvend (*f*) pisdryvend (*g*) windbreekend (*b*), en als zodanig aangepreezen is in de trommelzugt (*i*) en windkolieken; maar in een ruimer gifte, b. v. van een half once, of een once, wordt het gehouden buikzuiverende te zyn, (*k*). Het is derhalve wel waardig in onze tuinen geplant te worden, gelyk het doorgaands gedaan wordt.

L. en E. IRIS VULGARIS, *feu* **GERMANICA**, C. B. *Gemeene Lisch.*

Deeze plant is hier ook een plaats waardig, als waar van wy uit onze tuinen voorzien worden. Het sap des wortels, door bezinking gezuiverd, is een spoedig-en sterk werkend purgeermiddel, van twee drachma's tot een half once en zes drachma's, of een once, in vleeschsap, wegens deszelfs scherphheid: ook is het een sterk braakmiddel (*l*).

L. en E. JUGLANS, J. B. **JUGLANS**, *feu* **REGIA VULGARIS**, C. B. *De Walnooten boom.*

Dit Artikel is in beide Apotheken ten onrechte verworpen; doch wel waardig behouden te worden, al was het maar alleen om de Olie van de nooten, dewyl dezelve een dikker Olie is, of die minder waterdeelen heeft, dan de Olie van Olyven of Amandelen; en om die reden, gelyk ook wegens waarneemingen, te verkiezen in klyfteen voor koliek pynen, en als een middel tegen de wormen (*m*); in beide welke gevallen dezelve beroemd is.

E. KERMES SUCCUS. *Karmozynboom Sap.*

Dit Artikel is te recht behouden in de *Londonsche* Apotheek, dewyl het ons voorziet van een aangenaam hartsterkend middel, genaamd *Confectio Alkermes*.

L. en E.

(*d*) *Laudanum*. (*e*) *Paregoricum*. (*f*) *Sudorificum*. (*g*) *Diureticum*. (*b*) *Carminativum*. (*i*) *Tympanites*. (*k*) *Catharticum*. (*l*) *Emeticum*. (*m*) *Anthelminticum*.

L. en E. LAC LUNAE, *Maan Melk.*

Deeze stoffe mag zoo wel eene plaats bekleeden in eene *Iersche Materia Medica* (dewyl dezelve zeer gemeen is in onze steengroeven in den omtrek van *Dublin*), als zy deelt in die van *Parys*, onder den naam van *Agaricus mineralis*, of *Medulla saxi*; en zulks zoo veel te meer om dat wy tot nog toe geene waare kalk in *Ierland* ontdekt hebben, welker plaats deeze stoffe by gelegenheid zoude kunnen vervangen. Het is de *Terra Selenusia* der Ouden, volgens *Doctor Hill* en *Mendez da Costa*, en een uitsteekend en kragtig opflorpend middel in ziekten, die uit zuur ontstaan, en in bloedvloeden (*n*) loslyvigheid, (*o*) en buikloop (*p*).

L. LEVISTICI SEMEN. *Lavas.*

Dit kruid is te recht behouden in de *Edinburgsche* Apotheek, dewyl het een speceryagtig middel is, gelyk *Angelica*, hoe wel van een sterker geur, byzonderlyk de wortel en 't zaad; en de geheele plant is overvloedig voorzien van een geel Gomharsagtig sap, dat gezegd wordt naar *Opopanax* te gelyken. Het lof of de wortel kan by 't zaad gedaan worden; om dat het, gekneusd zynde, en met meel, zout en wyn vermengd, gezegd wordt een uitsteekend verdryvend middel te zyn in uitwendige toepassing; en de wortel en 't zaad worden sterk aangepreezen, als uitsteekende windbreekende (*q*) pisdryvende (*r*) en de maandstonden bevorderende (*s*) middelen.

L. en E. LIGUSTRUM GERMANICUM.

C. B. *Keelkruid Rbynwilgen.*

Dit heester gewas, hoewel in beide Apotheeken overgeslaagen, is ten minsten een plaats waardig in een *Iersche Materia Medica*, dewyl het zeer menigvuldig is in onze heggen; de bladeren en bloemen, in de blykbaare hoedanigheden overeenkoomende, zyn van een zagten aangenaamen reuk,

van een bitteren saamentrekkenden smaak, met eenigen graad van scherphheid, en bevonden afvaagende en heelende te zyn: en *Celsus* ordonneert de bladeren te kaauwen, en het sap in den mond te houden, in zweeren van het tandvleesch; en in verzworenen spruw (*t*) wordt een afkookfel van het sap, met honig, zeer aangepreezen als een gorgeldrank.

L. LILIUM ALBUM FLORE ERECTO
VULGARE. C. B. *Witte Lelien.*L. en E. LILIUM CONVALLIUM ALBUM, C. B. *Lelien van den dale, of May Lelie.*

De wortel van de eerste bloem is met recht behouden in de *Edinburgsche* Apotheek; dewyl het een uitsteekend ettermakend middel is, en in sommige gevallen boven *Althaea* te verkiezen, als meer verdryvende en verzagtende; en de bloemen van de tweede plant zyn waardig hier eene plaats te hebben, niet alleen als een uitsteekend niesmiddel, maar ook om derzelver aangenaamen reuk, en zeer bitteren smaak; en zy worden gezegd als thee getrokken en gedronken te kunnen worden, of in een Conserf ingenomen, in verzwakking der geesten en andere zenuw ziekten.

L. en E. LINARIA LUTEA VULGARIS, FLORE MAJORE, C. B. *Vlas-kruid.*

Dit kruid is gemeen in onze tuinen, en waardig om aangehouden te worden, dewyl het den reuk van vlier heeft, en deszelfs kragten bezit: het wordt uitwendig opgelegd in ontsteekingen (*v*) en de roos (*x*); want het is verzagtende, ontbindende, en pynstillende, en wordt sterk aangepreezen in een pap en stoovinge voor deambeijen pyn.

L. LIN-

(*n*) *Hæmorrhagia.* (*o*) *Diarrhæa.* (*p*) *Dysenteria.* (*q*) *Carminativum.* (*r*) *Diureticum.* (*s*) *Eminagogicum.* (*t*) *Aptæ ulceratæ.* (*v*) *Inflammationes.* (*x*) *Erysipelas.*

L. LINGUA CERVINA OFFICINARUM, SCOLOPENDRIUM PHARMACOPOEAE EDINBURGENSIS. *Hertstong.*

Het Collegie van *Edinburgh* heeft dit Artikel niet ten onrechte behouden, als zynde een zoet saamentrekkend middel (y); en het poeder, of een Conferf van hetzelfde, is zeer aangepreezen by goede Schryvers in hartkloppinge en krampagtige moederkwaa-
len (z).

L. en E. LINUM SYLVESTRE CATHARTICUM GERMANICUM. LINUM PRATENSE FLOSCULIS EXIGUIS,
C. B. Purgeer vlas.

Dit kruid verdient hier ook wel een plaats, als een van onze inlandfche purgeermiddelen, wegens deszelfs algemeenheid, kragt, en nuttigheid; — dewyl het, in eenige beproevingen, voortreffelyker bevonden is, in zyne werking, dan de gemeene uitheemfche purgeermiddelen. Het wordt tot de gifte van een drachma van de bladeren in zelfftandigheid ingegeven, of tot een handvol getrokken of gekookt in bier of wyn.

L. LUPULUS MAS & FOEMINA, C. B.
Hop.

Deeze plant is met recht door *Lewis* aangenomen in zyne *Materia Medica*, en in de *Edinburgfche* Apotheek van 1735, alhoewel in de laafte agtergelaaten; dewyl het niet alleen gebruikt wordt in den Leefregel, om onze moutdranken, die tot een ftaat van lymigheid en zuurheid neigen, te verbeeteren; maar ook, als een fpeceryagtig bitter, dat buiten twyfel tot verfcheide nuttige gebruiken kan toegepast worden; en mogelyk zal het uittreksel daar van (a), voornaamelyk als het met geest van wyn gemaakt is, gelyk zyn aan dat van *Gentiaan*, indien niet in fommige gevallen het zelve overtreffen; — dewyl het balfemagtig, bitter, en faamentrekkend is.

L. en E. LYSIMACHIA SPICATA PURPUREA, C. B. *Jooden kruid.*

Dit kruid, hoewel in geen van beide Apotheecken gemeld, vereifcht een plaats, ten minfte, in eene *Ierfche Materia Medica*, zoo wel om zyne groote gemeenheid, als wegens de nuttigheid der bladeren en wortels in de geneezing van buikloopen, dewyl het fterk faamentrekkend is.

L. en E. MALVA SYLVESTRIS PUMILA GERM. SYLV. FOLIO ROTUNDO.
Kleine wilde Maluwe, of kaasjes kruid, Dwerg Malve.

Deeze plant is wel eenige aanmerking waardig wegens haare menigvuldigheid, en om dat de wortel een goed en nuttig middel zyn kan om de plaats van *Althaea* te vervangen (b); en is even flymig als die.

L. en E. MALUS HORTENSIS & SYLVESTRIS; *De wilde Appelboom en Haagappelboom.*

Deeze Artikels zyn ten onrechte verworpen in beide Apotheecken. Om nu niet te fpreken van 't gebruik der appelen, als een borftmiddel, en in den leefregel in uitdroogende koortfen (c) en teeringagtige gevallen (d); zoo is het vleefch van dezelve, het zy gekookt, of verrot, zeer nuttig in pyn en ontfteeking van de oogen (het laafte krygt door rotting een trap van ontbindende kragt); en het fap van den wilden appel is een goede faamentrekkende gorgel-drink in zweeren van den mond en de keel, en in verflapping van den huid (e).

L. en E. MARRUBIUM NIGRUM FOETIDUMBALLOTE DIOSCORIDIS,
C. B. Stinkende Andoorn, zwarte Malruwe.

Dit kruid is by ons veel gemeener dan de witte, hoewel verre minder aangenaam in reuk, en alhoewel van beide Collegien over-

(y) *Adstringens.* (z) *Spasmata hysterica.* (a) *Extractum.* (b) *Succedaneum.* (c) *Febris heftica.*
(d) *Cafus Pothificalis.* (e) *Uvula.*

overgeslaagen, is het nogthans waardig in aanmerking te koomen; — dewyl het stinkend, bitter, en scherp is, en deszelfs sap veel nader bykomt aan een loogzout (*f*), dan dat van verscheiden andere bitters; en het afkooksel, of liever het sterke trekfel, wordt veel aangepreezen in moederkwaalen en miltzuchtige gevallen (*g*); en de loog (*b*), waar in het gekookt is, wordt door *Tragus* aangepreezen, als een uitstee-kend wachwater voor zeere hoofden der kinderen.

E. MATRICARIA VULGARIS. *Moederkruid.*

Dit kruid is te recht behouden in de *Londonsche* Apotheek. Uit alle deszelfs merkbare hoedanigheden blijkt het een kragtig geneesmiddel te zyn, en dat het zynen Latynschen naam van *Matricaria* niet verbeurd heeft, maar dat het een plaats verdient onder onze voornaamste middelen tegen de moederkwaalen (*i*) en om de maandstonden te bevorderen (*k*); ook is het van zonderling nut, in heete zakken op den buik gelegd, in naweën, en in pynen, die de maandstonden verzellen.

E. MEL, *Honig.*

Dit Artikel verdient hier een plaats, als de grondslag van verscheide nuttige saamenmengsels, als *Mel rosarum*, Honig van roozen, en *Oximel scilliticum* een Honigdrank van Zeeuijens, alhoewel het by het Collegie van *Edinburgh* overgeslaagen is.

L. en E. MELILOTUS OFFICINARUM GERMANIAE, C. B. *Steenklaver.*

Dit kruid vereischt hier insgelyks eene plaats, wegens zyne menigvuldigheid, verzagtende, zagtelyk verdryvende, en pynstillende kragten in pappen, stoovingen, en klysteeren; en het sap der bloemen, in de

oogen gedroopen, wordt gezegd paerels wech te neemen.

L. MEZEREON, *five* CHAMELAEA OFFICINARUM, LAUREOLA FOLIO DECIDUO, FLORE PURPUREO, OFFICINIS LAUREOLA FOEMINA, C. B. *Dwerg-Olyfboom.*

De bast van den wortel deezes booms is by het Collegie van *Edinburgh* te recht aangenomen, wegens zyne kragt, die onlangs ontdekt is, als een veranderend middel, om venerifche gezwollen of knobbels te geneezen; een once van den zelven wordt gekookt in anderhalf gallon (*) en verkookt tot een gallon water, en daar een once van Zoethout wortel by gedaan; — de gifte is een half pint viermaal daags. Zie de *Medical Observations and Enquiries*, Vol. III.

L. MILLEFOLIUM VULGARE ALBUM, C. B. *Gemeen Duizendblad.*

Volgens *Stahl* en *Hoffman* geeven de bloemen, door distilleering, eene Olie uit van een schoone kleur, als een sapphier, welke de zitplaats is van derzelver bedarende en de kramp verdryvende kragt; ook is het louter trekfel in water van groote kragt in het koliek en andere ongesteldheden, die uit kramptrekking voortkoomen.

E. MINIMUM, *Menie.*

Het Collegie van *Londen* heeft daar een plyster van: deszelfs kragten als een opdroogend en scherpheid verbeeterend middel, in uitwendige oplegzels, zyn erkend.

E. MORUS FRUCTU NIGRO, C. B. *Zwarte Moerbezieboom.*

De vrugt deezes booms voorziet ons van eene aangename fyroop, welke het Collegie van *Londen* met recht behoudt.

L. en E.

(*f*) *Alkali.* (*g*) *Casus hysterici & hypochondriaci.* (*b*) *Lixivium.* (*i*) *Antiphysterica* (*k*) *Emmenagogica.*

(*) Hoeveel een Gallon, in vergelyking van de Amsterdamsche maat, bedraagt. Zie in de *BRITSCHE* APOTHEEK, blad. 35.

L. en E. NARCISSUS SYLVESTRISPAL-
LIDUS CALYCE LUTEO. *De Wil-
de Engelsche Daffodil, of Tydloos.*

Alhoewel geen van beide Collegien mel-
ding maaken van deeze plant, heb ik de-
zelfde nogthans hier by gevoegd, om dat ze
een van onze inlandfche braakmiddelen (l)
en mogelyk van dezelfde foort (m) is als de
Bulbus Vomitorius, de Braak-bol der Ouden;
want *Dioscorides*, *Clusius*, en *Lobel* verze-
keren, dat de wortel van alle Narciffen braa-
king verwekt; maar volgens *Dodonaeus* moet
het in een ruime gifte worden ingegeven;
want hy zeidt, dat men bevonden heeft,
dat twee drachma's van het zelve, verfchen
nieuw vergaderd, met een weinig anys, of
fenkelzaad, of gember in wyn of water ge-
kookt, lymagtig flym door den ftoelgang
zuivert.

E. NEPETA, MENTHA CATARIA VUL-
GARIS & MAJOR, C. B. *Nip, of
Kattekruid.*

Dit kruid is te recht behouden in de *Lon-
donsche* Apotheek: het heeft eenen vermeng-
den reuk uit speceryagtig en stinkend, is
van een fcherpen heeten fmaak, vol van
wezendlyke olie, en is een van de befte on-
zer middelen om de maandftonden te bevor-
deren, en in longziekten; zoo dat het de
Poley evenaart, indien niet overtreft.

E. NICOTIANA MAJOR LATIFOLIA,
C. B. *Tabak met breede bladeren.*

Dit Artikel is by het Collegie van *London*
te recht behouden; en dewyl wy in de laat-
fte tyden bevonden hebben, dat men ver-
giften in kragtige geneesmiddelen kan ver-
anderen, zoo mag het zelve, in dat oog-
punt befchouwd, veilig worden toegelaa-
ten, zoo wel tot inwendig als uitwendig
gebruik; zoo dat dit Artikel zelfs met de
fcheerling, of doller Kervel om den voor-
rang mag twiften wegens zyne kragt, in
het geneezen van eenige hardnekkige kwa-

len. — Ten voorbeelde zy alleen genoeg
aan te merken, dat een afkookfel van de
bladeren van twee tot zes drachma's wordt
opgegeeven als een prikkelend klyftee in
beroerdheid (n); en dat het, tot inwendig
gebruik, door geneeskundige fchranderheid
van zyne hoedanigheid om te doen braaken
(o) beroofd, en of purgeerend (p), zweet-
dryvend (q), pisdryvend (r), of borftont-
laftend (s), kan gemaakt worden, naar de
graaden van kooking, die het ondergaan
heeft. Dus wordt een once van de blade-
ren voorgefchreeven om in een kwart (t)
water gekookt te worden tot op de helft,
als een borftontlaftend middel (x).

E. OLEUM OLYVARUM, *Olyf of Boom-
Olie.*

Deeze is by het Collegie van *London* met
recht behouden, en derzelve nuttigheid wel
bekend.

E. ORIGANUM, CUNILA BUBULA,
C. B. *Wilde Marjolein.*

Dit kruid is insgelyks by het Collegie van
London behouden. — Het is een van onze
inlandfche speceryagtige planten, en zon-
derling nuttig, indien al niet om iets an-
ders, ten minfte om deszelfs wezendlyke
Olie, welke fcherper is dan olie van nage-
len, en byna brandende; en daarom wordt
zy te recht aangepreezen in de tandpyn,
met katoen in de holte van den tand ge-
ftookt, of indien zy te fcherp is, met een
weinig olie van zoete amandelen vermengd.

E. OVUM GALLINACEUM, *Hoender-
Eieren.*

Om niets van derzelve dooyer of het wit
te zeggen; zoo heeft het Collegie van *Lon-
don* dit artikel te recht aangenomen, — om
dat de fchaaleen kragtig opflorpend (y) mid-
del voor 't zuur is, en dat dezelve gerede-
lyk de plaats van alle geneesmiddelen van
dien rang kan vervangen.

L. en E.

(l) Emeticum. (m) Congener. (n) Apoplexia. (o) Emeticum. (p) Purgans. (q) Diaphoreticum. (r) Diu-
reticum. (s) Pefforale. (t) Hoe veel een kwart is, in vergelyking van de Amftedanfche maat, zie in
de BRITSCH APOTHEEK, blad. 35. (x) Expectorans. (y) Absorbens.

L. en E. OXULAPATHUM, LAPATUM
FOLIO ACUTO, QUOD OXYLA-
PATHUM DIOSCORIDI & PLINIO,

C. B. *Patientie met lange, smalle, scherppgepunte bladeren.*

Dit kruid verdient hier een plaats om zynen wortel, en om zyne menigvuldigheid, (dewyl het by ons veel gemeener is, dan Waterpatientie (z), en om zyne zachte buikzuiverende hoedanigheid, even als Rhabarber, dewyl het tegelyk saamentrekkend is, en de pis op gelyke wyze verwt; ook kan het in eene dubbele of grooter gifte worden ingegeven. — Het afkookfel wordt ook aangepreezen, als een wafel water in de schurft en andere huidziekten, gevoegd by deszelfs inwendig gebruik in dezelfde gevallen.

E. PAEONIA MAS & FOEMINA, C. B.
Mannetjes en Wyfjes Peonie.

De wortel deezer plant is zeer beroemd in stuipagtige ziekten, en volgens *Galenus* en sommige achtbaare Schryvers onder de Laateren, is dezelve wel kragtig bevonden zelfs in de vloed (a), om den hals der kinderen gebonden zynde; en in dit voorbeeld heeft het Collegie van *London* eenige achting voor de Oudheid getoond, door het zelve te behouden, alhoewel het *Edinburgsche* hetzelfde verworpen heeft. Mogelyk zullen de blykbaare hoedanigheden der plant eenig licht in deeze stoffe geeven. De versche wortel heeft een sterken reuk, welke door sommigen vergeleken is by dien van Papaver, — een zoetagtigen, scherpagtigen, bitteragtigen, en eenigzins saamentrekkenden smaak, en het afkookfel van denzelven wordt zwartagtig met Vitriool van staal (b). Zoude het derhalven niet wel eenige bedaa- rende, streelende, en spannende kragten kunnen hebben?

E. PAPAVER RHAEAS DIOSCORIDIS,
C. B. *Rode Papaver, of Koorenroos.*

E. PARALYSIS VERBASCULUM PRATENSE ODORATUM, C. B. *Wolkruid.*

(Van elk deezer planten heeft het Collegie van *London* ons eene fyroop van de bloemen gegeeven, zynde veel zagter pynstillende (c) middelen, dan de witte Papavers — dus eene nuttige verandering aanbiedende; want de zagter zyn in verlicheide gevallen boven anderen te kiezen, en ontbrecken dikwyls in eenen zwakken staat der Zenuwen, alhoewel het Collegie van *Edinburgh* goed gevonden heeft, ons alleen de fyroop der witte Papavers te geeven.

E. PENTAPHYLLUM QUINQUE FOLIUM MAJUS, C. B. *Vyfblad.*

Het Collegie van *London* heeft den wortel van deeze plant ook aangenomen, welke inderdaad saamentrekkend en zeer bitter is als de Peruviaansche Bast (d), zoo wel in zelfstandigheid, en afkookfels, als in *Uitrexel* (e), en is beroemd by alle de Oudheid in het geneezen van afgaande koortsen; ook hebben de Laateren dit bevestigd, geevende een drachma voor den aanval in: Jammer is het maar, dat dit, en verscheide andere van onze saamentrekkende bitters, in ruimer giften ingegeven worden, en menigmaal herhaald, in dit geval.

L. en E. PERSICA MALUS, C. B. *Persikboom.*

Een trekfel van een pond bloemen op drie pinten kookend water, vierentwintig uren getrokken, met derdehalf pond suiker zoet gemaakt, en tot de dikte van fyroop opgekookt, heeft men ingegeven van twee drachma's tot een once, als een zagt braakmiddel, en gemeenlyk purgeert het ook een weinig; men zegt ook dat een once van het Conferf tot het zelfde oogmerk wordt ingegeven. — Dit bovengemelde is eene zeer wer-

(z) *Hydrolapatum.* (1) *Effluvia.* (b) *Vitriolum Martis.* (d) *Cortex Peruvianus.* (e) *Extrañum.*

werkelyke en kostbaare bereiding; doch het is merkwaardig, dat de bladeren, welke in bitterheid en fynen geur met de bloemen overeenkoomen, en daar benevens gemakelyker te bekoomen zyn, een bekend geneesmiddel by de Ouden waren, en by hen gekneusd en op den navel van den buik gelegd werden om wormen te dooden; en de Laateren hebben dezelve inwendig ingegeven, in melk gekookt, tot het zelfde oogmerk; ook hebben zy 'er eene syroop van gemaakt, welke ook openlyf maakende (f) in haare werking is.

L. en E. PERSICARIA ACRIS, *seu* HYDROPIPER, C. B. *Water Peper*.

Dit kruid kan de plaats vervangen van een blaartrekkende, of mosterd pleister, uitwendig opgelegd.

L. en E. PETASITES MAJOR & VULGARIS, C. B. *Dokke bladen, groote Hoefbladen*.

De wortel deezer plant verdient te worden aangehouden wegens haare menigvuldigheid, en als een sterke specery, hebben de huisjes met een natuurlyken balsam vervuld, en als zweetdryvend (g) zynde. Daarenboven zeidt *Welschius*, by *Emanuel Konig* aangehaald, dat het poeder op venus puisten gestrooid, dezelve al zoo kragtig verdryft als zevenboom (b).

L. en E. PETROSELINUM VULGARE, *seu* APIUM HORTENSE, C. B. *Pieterselie*.

Het Collegie van *London* heeft alleenlyk het zaad, en dat van *Edinburgh* alleen den wortel aangenomen; welke wortel één voordeel heeft boven verscheide andere pisdryvende (i) middelen, dat het de pisontlasting bevordert zonder te verhitten. Daarenboven zyn de bladeren hier geene plaats onwaerdig; want als zy gekneusd zyn, kunnen ze als een pap opgelegd worden om geronnen bloed, in kneuzingen, te ontbin-

den; gelyk ook om melk, in de vrouwen borsten gestremd, op te lossen.

L. en E. PINUS SATIVA, C. B. *De gekweekte Pynboom*.

L. en E. PINUS SYLVESTRIS, C. B. C. B. PINASTER OFFICINARUM; *de Wilde Pynboom*.

De toppen der bladeren, gelyk die van den Denneboom, worden in het afkooksel grootelyks aangepreezen, tegen de scheurbuik; zie *Abies*. De korrels waren een oud geneesmiddel, waardig om aangenomen te worden, als zoet zynde en veel aangenaamer dan Amandelen, en byna zoo smaake-lyk als *Pistiasjes* nooten; ook zyn zy zeer nuttig in melkdranken (k), als zeer voedende en de scherphheid verbeeterende.

E. PIX LIQUIDA. *Teer*.

Deeze stoffe levert eene nuttige zalve uit, de *Unguentum de Pice*; Pikpleister; ook moet men erkennen dat zy van groote krachten voorzien is tot inwendig gebruik, als in de *Pilulae de pice* van *Bate's Apotheek* en in *Teerwater*.

L. POLYGONATUM LATIFOLIUM C. B. *Salomons Zegel*.

Dit kruid is by het Collegie van *London* overgeslaagen, waar door wy beroofd kunnen worden van een der beste en uitsteekendste blanketfels, om een zachte en witte huid te maaken; dewyl de wortel van dit kruid, zoo wel by de Ouden als Laateren, zeer sterk als zodanig is aangepreezen geweest, wanneer het in wyn of water gekookt opgelegd word. — Het heeft een zachte afvaagende (l) hoedanigheid, en deszelfs afkooksel is zonderling nuttig, als een waschwater, om sproeten wechteneemen, daarenboven is een pap van 't zelve een goed verdryvend (m) middel, om geronnen bloed, in kneuzingen, te ontbinden.

L. en E.

(f) *Laxans*. (g) *Diaphoreticum*. (b) *Sabina*. (i) *Diuretica*. (k) *Emulsiones*. (l) *Detergens*. (m) *Tinctura*.

L. en E. POPULUS NIGRA, C. B. *De zwarte Populierboom.*

Niettegenstaande de billyke verwerping van de populier botten; in de *Unguentum populcum*, als dienende tot een verkoelend of terug dryvend middel; nogthans verdient de Populier behouden te worden, dewyl zyne botten, vroeg in 't voorjaar of de Lenten voortkoomende, eenen balsam of hars van eenen welriekenden reuk aanbrengen, die naar *storax* gelykt, en in geest van wyn kan ontbonden worden, en deeze balsam ook tot andere gebruiken kan nuttig zyn; en dienvolgens vind ik deszelfs aftreksel (n) in geest van wyn, tot een drachma in vleesch nat 's morgens en 's avonds ingenomen, aangepreezen in verouderde loslyvigheid; en *Dioscorides* vermeldt inderdaad de *Lachryma Populi*, en pryft dezelve aan in buikloopen.

L. en E. PORRUM CAPITUM, C. B. *Look.*

Dit Artikel verdient een plaats in eene *Materia Medica*, zoo wegens zyne menigvuldigheid, als nuttigheid; het zelve was by de Ouden wel bekend, niet alleen in den leefregel, maar ook in betrekking tot de Geneeskunst, en byzonderlyk als een middel om de maandstonden te bevorderen (o); en *Hippocrates* schryft tot dat einde het sap voor om te drinken.

L. en E. PRIMULA VERIS, VERBASCULUM SYLVESTRE MAJUS SINGULARI FLORE, C. B. *Sleutelbloem.*

Behalven het gebruik der bladeren deezer plant tot snuif, zoo is de wortel, in den herfst vergaderd en gedroogd, tot de hoeveelheid van anderhalf drachma in bier of wyn ingenomen, een goed braakmiddel, gelyk de Mansooren (p) maar veilig, volgens *Gerard*.

L. en E. PRUNELLA MAJOR FOLIO NON DISSECTO, C. B. *Smeerwortel.*

Deeze plant schynt opmerking waardig. Het sap is een weinig zoutagtig en lymig: *Boerhave* zeidt, dat het in kragt naar schurftkruid (q) gelykt, zeepagtig is, en iets salpeteragtigs bevat, verzagtende en tegelyk openende, en daarom goed in alle ontfteekingen en in ongemakken, die uit styfheid ontstaan. Van ouds was het in veel gebruik by de *Ieren*, in wey ingegeven in de koorts, die zy de kleine koorts noemen, en daarom gaven zy aan de plant den naam van *Keannavanbeug*. Het afkookfel wordt gebruikt in ontfteekingen van den mond en de keel, en in zweeren van den mond en de spruw (r) als een gorgeldrank, en het is verkoelende, zagtelyk afvaagende en heelende: en in een van de ergste keelontsteekingen, of keelvernaauwingen (s) naa versterking, of heet vuur (t) hellende, by de Duitschers *De Brun* genaamd, wordt het veel gezocht; waar van daan de plant den naam van *Brunella* gekreegen heeft. — Ik heb bevonden, dat het een zeer groote menigte van loogagtig zout uitleevert, te weten, van anderhalf drachma en vyftien greinen verkreeg ik twee scrupels en twaalf greinen.

L. en E. PRUNUS SYLVESTRIS, C. B. *De Sleepruimen Boom, of zwarte Doorn.*

Deeze Boom is in de *Londonfche* Apotheek inderdaad vermeld; doch alleen om de vrugt; daar de bloemen niet minder onze oplettendheid verdienen, dewylze, als ze versc h vergaaderd worden, en by herhaaling in wey of wyn getrokken, en zagtelyk met suiker gekookt, een goed zagt buikzuiverend middel voor kinderen zyn, en veel gemakkeliker te bekoomen dan persikbloemen of persik bladeren, waar mede zy in den lieflyken geur en bitterheid van *ratafia* (v) overeenkoomen. Ik heb de gifte niet

(n) *Tinctura*. (o) *Emmenagogicum*. (p) *Asarabacca*, of *Asarum*. (q) *Scabiosa*. (r) *Aphtae*. (s) *Squinantia*. (t) *Gangrena*. (v) *Ratafia* is een lekkere drank van abrikoozen, persiken, kersen, enz. met derzelver pitten klein gestampt en op brandewyn getrokken, gemaakt.

niet volkomen en met zekerheid bepaald gevonden; maar *Albinus* verzekert in een Handschrift, dat het in bier of wyn getrokken een vry sterk buikzuiverend middel is. Zie hier voor *PERSICA MALUS*.

L. QUERCUS CUM LONGO PEDICULO, C. B. de Gemeene Eikenboom.

De binnenste bast tusschen den buitensten en het hout, gelyk ook het binnenste vliesje van den aker, of eikel, wordt veel aangepreezen in zaadvloeden (x) bloedspuwingen (y) en vloeden van den buik en de baarmoeder. Deszelfs menigvuldigheid en nuttigheid behooren hetzelfde aan te pryzen: men kan van hetzelfde een aftreksel maaken zoo wel met geest van wyn, als met water; het welk overeenkomt met de aanmerking van *Grew* over deszelfs harsagtige vaten.

L. en E. RANUNCULUS PRATENSIS VERTICILLI MODO ROTUNDA. Krajenvoet, Boterbloem.

L. en E. RANUNCULUS LONGIFOLIUS PALUSTRIS MAJOR, C. B. RANUNCULUS FLAMMEUS OFFICINARUM. Grootte Krajenvoet met lange bladen. DALE.

Deze beide planten, hoewel in beide Apotheken overgeslaagen zyn oplettendheid waardig. *Hippocrates* gaf inderdaad de bladeren en de bloemen van sommige soorten der *Ranunculi*, in zoeten wyn getrokken, als een middel om de maandstonden te bevorderen; maar zy zyn by ons naauwlyks anders bekend, dan als blaartrekkende middelen; en het laatste heb ik leeren kennen als sterker dan de Spaansche vliegen (z), met dat voordeel, dat het geen koude pis (z) voortbrengt. — De *Ranunculus* nochtans, zal mogelyk de oplettendheid der Geneesheeren verdienen om eene andere reden, te weten: Dewyl ik in de volgende Aanmerkingen over de gedistilleerde wateren, met daadelyke proeven getoond heb,

dat de bol *Ranunkels* en de *pratensis erectus* acrie een gedistilleerd water uitleeveren, welks scherpte veel verschilt van dat van zulken, die heete tegen de scheurbuik genoemd worden, en welk ten uiterste vlug is; daar dat van de voorzeide *Ranunkels* van een bepaalde of standhoudende natuur is, en inderdaad gelyk dat van de *pulsatilla nigricans*; en dewyl deeze *Ranunkels* naar de *Anemonies* gelyken, in hunne brandende scherpte, van welke *Anemonies* de *Pulsatilla nigricans* eene soort is; zoo vraag ik ja of neen, met opzigt tot de kragtige uitwerkingen, door *Dr. Stork* aan de *Pulsatilla nigricans* toegeschreeven, of deeze *Ranunkels* niet mogen beproefd worden, byzonderlyk derzelver gedistilleerd water, als de plaats vervangende van het *Aqua pulsatillae* in de *Edinburgsche* Apotheek? En zulks te meer, om dat ze veel gemeener zyn, en veel gemakkellyk te bekoomen. Sommigen der Ouden gaven *Anemonie* met gersten water (b) gemengd in opstoppingen van de Maandstonden, gelyk *Hippocrates* (*) de *Ranunkels* in wyn deedt, zoo als boven is aangemerkt, in 't zelfde geval.

L. en E. RAPA SATIVA ROTUNDA, C. B. Raapen.

Dit Artikel verdient zelfs als een geneesmiddel aangenomen te worden. Het sap van den wortel legt een geele zelfstandigheid af, als honig en even zoet; en het zelfde sap, uitgeperst en met honig helder gemaakt is een uitsteekend geneesmiddel voor alle zweeren van den mond, en byzonderlyk de spruw; en tot inwendig gebruik is het een goed borstmiddel, gekookt zynde of alleen, of met razeinen en vygen, en als gersten water in prikkelenden hoeft en in dien van de kinderen gedronken. Het levert ook een fraaije fyroop uit, aan schyffjes gesneden en met broodsuiker bestrooid zynde, waar van in *Bate's* Apotheek gesproken wordt.

L. en E.

(x) Gonorrhoea. (y) Haemoptoes. (z) Cantbarides. (a) Stranguria. (b) Plisana. (*) De Natura Muliebri.

L. en E. RAPHANUS HORTENSIS, RADICULA OFFICINARUM, RAPHANUS MINOR OBLONGUS. C. B. *Radys.*

Dit Artikel is by geen van beide Collegien gemeld; maar dewyl het een der inlandfche braakmiddelen is (zoo wel als de Mirxwortel), zoo verdient het hier ook een plaats. Het was by de Ouden niet onbekend als een braakmiddel (*b**); en als zodanig is het zagt in zyne werking, en veilig in allen ouderdom; ten welken einde twee oncen van den verfchen wortel geftampt worden; in water, met honig daar bygegooten zynde, wordt het fap er uitgeperft en warm ingegeven.

L. en E. RHAPONTICUM FOLIO LATHAMI MAJORIS GLABRO, RHA & RHEUM DIOSCORIDIS, C. B. *Raponticum.*

Niettegenftaande dat beide Collegien zoo weinig eerbied voor de Oudheid getoond hebben, dat zy deeze plant met ftilzwygen hebben voorbygegaan, welke de vermaarde *Rha* of *Rheum* van *Dioscorides* is, zoo zoud ik het in my zelven als onverfchoonlyk veroordeelen, daar van geene melding te maaken, zoo wel om derzelver gemeenheid, als nuttigheid, dewyl zy in onze tuinen gekweekt wordt; zy overtreft de Rhabarber in faamentrekkende kragt, en evenaart dezelve in buikzuiverende hoedanigheid, als zy in eene dubbele gifte wordt ingegeven. In zelfftandigheid wordt ze tot twee drachma's ingegeven, in een trekfel tot drie drachma's, en zy kleurt de pis, even als Rhabarber.

L. en E. RIBESIA, GROSSULARIA MULTIPLICI ACINO NON SPINOSA HORTENSIS RUBRA, RIBES OFFICINARUM. C. B. *Roode Aalbeziën.*

Het fap deezer Beziën geeft een aangenaam zuur, dat waardig is om bewaard te

worden. Zie de Aanmerkingen over de Uittreksels en Conferven; en eene geley daar van is voorgefchreeven in de *Edinburgfche* Apotheek van 1750, welke eene zeer aangename is; en de geley van de zwarte Aalbeziën gemaakt wordt gezegd uitfteekend goed te zyn in ontfteeking van de keel.

L. RICINUS VULGARIS, C. B. *Gemeene Wonderboom.*

De Olie, uit het zaad geperft, is een geneesmiddel, dat by de Ouden wel bekend was, en nu gelukkiglyk weder herleeft, en daarom te recht door het Collegie van *Edinburgh* aangenomen is. Vergelyk *Balanus Myrepfyca* hier voor.

E. RUBUS IDAEUS SPINOSUS, C. B. *De Braambozen-ftruik.*

Het Collegie van *Londen* heeft de vrugt van deeze ftruik met recht aangenomen, alhoewel door 't Collegie van *Edinburgh* voorbygegaan; dewyl ze een zeer aangenaam zuur uitleevert zoo wel in geur als fmaak; veel voortreffelyker dan de gemeene braamen of brummelen. Zy voorziet ons van eene alleraangenaamfte fyroop en Conferf, welke den geur behouden.

L. en E. RUBUS VULGARIS, *sive* RUBUS FRUCTU NIGRO, RUBUS DIOSCORIDI & PLINIO, C. B. *De Braam-of Brummel-Bofch.*

Deeze ftruik is insgelyks waardig hier ingevoegd te worden om derzelver bladeren, de menigvuldigheid, en de nuttigheid als een middel om te gorgelen, en om de eenvoudige werking, enkel door het kaauwen, fap tandvlees verfterkende, en zweeren in den mond geneezende; en de toppen, in wyn gekookt, worden aangepreezen als een afspoeling in diepe verouderde zweeren van de beenen.

L. en E.

(*b**) *Emeticum.*

L. en E. RUSCUS, C. B. BRUSCUS, *Steekpalm, Muisendoorn.*

De wortel deezer plant heeft by alle zyne merkbare hoedanigheden (als zynde eenigzins van eenen speceryagtigen reuk, van een zoetagtigen, bitteragtigen, zuuragtigen, en eenigzins faamentrekkenden smaak) zyne hoedanigheid, als een van de openende wortels, niet verbeurd, en wordt door Schryvers van aanzien en gezach zeer aangepreezen als een pisdryvend (c) middel in ziekten van waterzucht en graveel of nierpyn (d); zy wordt by *Dublin* in 't wilde gevonden.

L. en E. SALIX VULGARIS ALBA ARBORESCENS, C. B. *De gemeene Wilgeboom.*

Deeze boom, hoewel in beide Apotheken overgeslaagen, verdient hier eene plaats, zoo wel om zyne algemeenheid, als nuttigheid; dewyl hy dezelfde blykbaare hoedanigheden bezit, (te weeten faamentrekkende kragt en bitterheid) als de beroemde *Peruviaansche Bast*; en alhoewel men niet kan verzeekeren, dat hy denzelven evenaart, nothans wordt ons op goed gezach (*) verzeekerd, dat een drachma van denzelven, alleenlyk om de vier uren ingenomen in de tusschenpoozen van afgaande koortsen, van goed gevolg geweest is. Het zal hier niet kwaalyk passen, daar by te voegen, dat, alhoewel de *Salix* by de Ouden in geen ander licht beschouwd is, dan als een faamentrekkend (e) middel, wy nothans eene foort van denzelven hebben, welke byzondere aanmerking waardig is, als behoorende tot den rang der speceryagtige bitters, en tegelyk faamentrekkend, te weeten de *Salix folio laureo, seu lato glabro odorato*, of welriekende Wilgenboom met gladde Laurieragtige bladeren. *Raii Synopsis*, hebben de behalven de bitterheid, en de faamentrekkende kragt, die aan verscheide andere van de foorte der Wilgen gemeen is, een

aangenaamen reuk, als die van Laurierbladen.

L. en E. SALVIA AGRESTIS. C. B. *Wilde Salie.*

Deeze plant is overvloedig by ons, en zy mag, wegens haare merkbare hoedanigheden, te weeten, van een sterken geur, en zeer bitteren smaak, met eenige faamentrekking, vermoed worden, groote kragten te bezitten, zoo wel voor inwendig als uitwendig gebruik. *Hildanus* roemt haar, wegens het geneezen van koud-vuuragtige zweeren (e); en voor inwendig gebruik was het een zeer begunstigd middel van den beroemden Doctor *Baynard*, in het geneezen van kwaadsappige ziekten (f).

L. en E. SAMBUCUS FRUCTU INUMBELLA NIGRO, C. B. *Gemeene Vlierboom.*

Beide Collegien hebben de bladeren vergeeten, die even wel waardig zyn behouden te worden, wegens hunne algemeenheid en nuttigheid; dewyl de versche bladeren, gekneusd en opgelegd, door derzelver verzagende, zagtelyk verdryvende, en pynstillende hoedanigheid (g) zeer goed zyn in brandingen, en in het stillen van de pyn der ambeijen (h); ook purgeeren een handvol jonge bladeren of tedere toppen, of een half once bladeren, in vleeschnat, of in water met zout gekookt, zagtelyk. De binnenste bast, welke in 't *Londonsche* Collegie is overgeslaagen, is een van onze spoedig en sterkwerkende purgeer middelen, tot een half once in zelfstandigheid ingegeven, en een once in sap, of een once op zes oncen water getrokken.

L. en E. SANICULA OFFICINARUM, C. B. *Sanikel, Breukkruid, Wondkruid.*

De blykbaare hoedanigheden, te weeten, een zachte bitterheid en scherpheid, gepaard met

(c) *Diureticum.* (d) *Morbi hydropicales & nephritici.* (*) *Phil. Transact. Vol. III.* (e) *Ulcera gangrenosa.* (f) *Morbi Cachectici.* (g) *Qualitas anodyna.* (h) *Haemorrhoides.*

met eenigen trap van saamentrekking deezer plant, bewyzen de gepastheid van derzelver benaaming; gelyk ook den lof, die aan dezelve gegeven wordt in het heelen van wonden, en stinkende zweeren, als zy met een afkookfel van dezelve gewasschen worden.

E. SAPO. Zeep.

Zekerlyk is dezelve met recht behouden in de *Londonfche* Apotheek, en in die van *Edinburgb* van 1756. om derzelver wel bekende gebruik en uitwerking, inwendig in ruime giften ingenomen, als tot een of anderhalf once dagelyks, byzonder in gevallen van steen.

L. en E. SAPONARIA CONCAVA ANGULICA, C. B. Holbladerig Zeepkruid.

Dit kruid is zeer gemeen in de nabuurschap van *Dublin*, en belooft nuttigheid zoo wel inwendig als uitwendig; dewyl het zynen naam ontleend heeft van deszelfs uitwerking van vet of smeer uit de kleederen wech te neemen; dewyl de bladeren met water geschud een zeepagtig sap uitleeveren, welk in geest van wyn zoo wel als in water ontbonden wordt, en gevolgelyk niet enkel slymagtig is; zy zyn bitter en niet zonder scherphheid, en in fontanellen gedaan trekken zy het vogt volkomener uit, dan de bladeren van klimop, en worden gebruikt als een blanketsel om de huid mede te baden of te wasschen.

L. en E. SCABIOSA PRATENSIS HIRSUTA, QUAE OFFICINARUM, C. B. Apofteumkruid.

Beide Collegien hebben dit uitgemonsterd, zonder acht te geeven op den oorsprong van deszelfs naam, ontleend van deszelfs uitwerking in baden in de schurft, en in ziekten van uitslag of melaatsheid, noch lettende op den aart van deszelfs sap, als zynde zag-

telyk zeepagtig; en alhoewel het niet vry is van eenigen graad van scherphheid en bitterheid, zoo is het toch vry van ontsteekende scherphheid. Dienvolgens verheft *Boerhave* deeze plant uitneemend in zydwee (*f*) en andere ontsteekingen (*g*) en in de amborborstigheid (*b*) en hoesten, als zuiverende en de borstontlasting bevorderende, in een afkookfel met honig ingenomen zynde.

L. en E. SCHROPHULARIA NODOSA, FOETIDA, C. B. Speenkruid, Ambeijen kruid, Zeug-wortel.

L. en E. SCHROPHULARIA AQUATICA MAJOR, C. B. *Betonica aquatica*. Water-Betonie.

Deeze Planten zyn nu verworpen van beide Collegien, alhoewel niet minder nuttig dan gemeen; want de bladeren van de tweede zyn een verbeeteraar van de zenebladeren (*i*), als men twee drachma's van dezelve doet, by drie van zenebladeren, in het trekfel van zenebladeren (*k*) van de *Edinburgfche* Apotheek van 1735; zy zyn overvloedig voorzien, van een stinkende olie, en hebben veel overeenkomst met vlier, zoo in reuk, als in derzelver oplofende en pynstillende hoedanigheid; uitwendig opgelegd zynde, byzonderlyk in knoefstagtige gezwellen (*l*) op te lossen (*m*), waar van zy hunnen naam gekreegen hebben, en in de pyn der ambeijen (*n*); ten welken einde men eene zalf van het sap met olie en wasch kan maaken.

L. en E. SECALE HYBERNUM vel MAJUS, B. B. Winter-Rog.

Dit graan is te recht behouden in de *Edinburgfche* Apotheek van 1735, alhoewel in de laatste overgeslaagen, zelfs om het meel en byzonderlyk om deszelfs gebruik in pappen, op ontstookten deelen gelegd, als 'er eene geneigdheid tot rotting is; dewyl het verzagtende, verdryvende, en kragtig ver-

rot-

(*f*) Pleuritis. (*g*) Morbi inflammatorii. (*b*) Asthma. (*i*) Sena. (*k*) Infusum senae. (*l*) Tumores scrophulosi. (*m*) Resolvens & anodyna qualitas. (*n*) Haemorrhoides.

rotting tegenstaande (o) is: ook heeft het dit byzondere, dat het eerder zuur wordt, dan het meel van tarw of garst; en om dezelfde reden geeven de afkookfels van het graan van Rog, of van Roggenbrood met een weinig citroensap en wyn daar by gedaan, een zeer aangenaamen drank, die zeer nuttig is in rotkoortsen.

L. en E. SEDUM MAJUS VULGARE, C. B. *Huislook*.

L. en E. SEDUM MINUS LUTEUM, C. B. *Gele Muur peper*.

L. en E. SEDUM MINUS VERMICULATUM ACRE. *Muur peper, of Steen-peper*.

Alle deze drie hebben de verzekering van de Oudheid voor derzelver gebruik, alhoewel by alle beide Collegien overgeslaagen. *Bate* geeft in zyne *Apotheek* eene Wey op, van een pint van 't sap van 't eerste tot een kwart melk bereid, waar van hy een pint of twee daags ingeeft in galkoortsen, als verkoelende en dorst lessende; en in kankers is het eerst getrokken sap, met poeder van Oogniet (p) in een looden mortier gevreeven, en op de borst gelegd, een goed streelend (q) middel: maar het derde is een van onze inlandsche blaartrekkende (r) middelen, scherper dan persikkruid (s) en een sterk braakmiddel; en in de Merkwaardige Mengelwerken (t) wordt het als zodanig vermeld; wanneer men een handvol in een pint oud bier in een toegedekt vat tot de helft verkookt; en twee of drie oncen tot eene gifte ingeeft.

L. en E. SERPILLUM VULGARE MINUS, C. B. *Wilde Thym*.

Dit is een van onze inlandsche speceryen, hier wel eene plaats waardig, als zynde zoo aangenaam als Thym, maar zagter en een weinig saamentrekkend; en 't wordt gezegd

zynen geur te behouden, zonder door gistende kragten overwonnen te worden; en dat deszelfs trekfel kragtig bevonden is in de geneezing van verscheide hardnekkige zenuw ziekten; ook leever het een goed gedistilleerd water uit.

E. SEVUM OVILLUM, *Schaapen vet*.

De nuttigheid van dit Vet in zalven en pleisters, gelyk ook in klyfteeren, is erkend.

L. STRAMONIUM OFFICINARUM. *Dalle*. SOLANUM FOETIDUM POMO SPINOSO OBLONGO, C. B. *Doorn Appel van Peru*.

Dit gewas is te recht aangenomen by het Collegie van *Edinburgb*. Het wordt in onze tuinen gekweekt, en is hier wel eene plaats waardig, wegens het zonderling gebruik van het sap der bladeren, in varkensvet tot de gedaante van een zalf gekookt, in alle ontfteekingen en in brandingen, het zy door vuur, water, buskruid, of blixem; alhoewel het niet zonder groote voorzigtigheid inwendig moet ingegeven; dewyl het in zyne werking gelyk is aan eenig ander *Solanum*, of nachtschaduwe: nogthans schynt het uit sommige latere proeven te *Stokholm* genomen, inwendig ingegeven te zyn, van een half grein daags, in stuipen, als een bedaarend middel.

L. en E. SUCCISA & GLABRA HIRSUMA, C. B. MORSUS DIABOLI. *Duivels Beet*.

Dit kruid is zeer gemeen, en een sterk bitter en saamentrekkend middel, zoo wel in bladeren als in de wortels, en buiten twyfel toepasselyk tot meenig goed einde; byzonderlyk heeft het dit verschynsel, welk hetzelfde aanpryst, dat het sap, even als dat van duizendguldenkruid (v) een naauwer betrekking tot loogzouten (x) dan tot zouten heeft. De bladeren en wortels in gorgel-

(o) Antisepticum. (p) Pompholyx. (q) Palliativum. (r) Vescatorium. (s) Persicaria. (t) Miscellanea curiosa. (v) Centaurium. (x) Alcalia.

dranken gebruikt, in verouderde gezwellen en ontteekingen van de keel, en in venus- en andere zweeren; verdunnende de lymige vogten, en hebbende te gelyk eenen graad van te rugdryvende hoedanigheid.

E. TEREBINTHINA ARGENTORATENSIS. *Straatsburgsche Terpentyn.*

E. TEREBINTHINA à CHIO. *Terpentyn van Chius.*

Deeze zyn veel aangenaamer dan die van *Venetien*, byzonderlyk de Terpentyn van *Obius*, welke de ware Terpentyn der Ouden was; en wegens derzelver welriekendheid en voortreflyker aangenaamheid, is zy in menige gevallen boven die van *Venetie* te verkiezen.

E. THLAPSI ARVENSE SILIQUIS LATIS. *Boeren Mosterd.*

De *Londonfche* Apotheek onderscheidt twee foorten; een van deeze heeft weinig fcherpheid in vergelyking van de hier gemelde; welke laatste derhalven alleen moest onderscheiden geweest zyn, en eene plaats verdient onder die, welke de heete middelen tegen de fcheurbuik (y) genoemd worden, als mosterd, lepelblad, enz.

E. THUS VULGARE. *Wierook.*

Het Collegie van *London* heeft dit Artikel te recht behouden, als een inmengfel in verscheide van haare pleisters; maar *Baglivius* vermeldt een ander algemeen gebruik van het zelve, te weten: in verzweringen, fomtyds door blaaren veroorzaakt, en die moeijelyk te geneezen zyn, dat het poeder daarvan, fyn gevreeven, en tweemaal daags op het deel gestrooid, wel slaagt in 't geneezen.

L. THYMUS CAPITATUS, QUI DIOSCORIDIS, C. B. *De waare Thymus der Ouden.*

In de plaats van deeze stelt de *Londonfche*

Apotheek eene andere plant; en dat geen Thym, maar wilde Thym, (z) te weten *Serpyllum foliis Citri odore*, C. B. algemeenlyk genaamd *Lemoen Thym*; voor welke voorkeur ik geene betere reden weet, dan den Citroen of lemoenagtigen reuk; daar intengendeel de Ouden, groote kragten aan hunnen Thymus toefschreeven, als zynde inderdaad een verwarmend speceryagtig en faamentrekkend middel; en als zodanig toepasfelyk tot menig goed einde, dewyl het meer wezendlyke olie uitleevert, dan de wilde Thym. Voeg hier by, dat alle de voorige Schryvers, die over de *Materia Medica* gefchreeven hebben, buiten twyfel van den Thymus, boven gemeld, moeten verstaan worden.

E. THIA FOEMINA FOLIO MAJORE, C. B. *Lindeboom.*

De bloemen van den Lindeboom fchynen met recht behouden te zyn by het Collegie van *London*, als zynde van een zoeten reuk een weinig speceryagtig en van een aangenaamen geur; en zyn zeer aangepreezen, zoo wel in Conferven als gedistilleerde wateren, in zenuwziekten en moederkwallen (a).

L. en E. TITHYMALUS HELIOSCOPUS, C. B. *Spurgie.*

Alhoewel beide Collegien van deeze plant zwygen, dezelve om haare brandende fcherpheid verworpen hebbende; zoo mag zy toch wel aangenomen worden, in sommige wanhopige gevallen, als zy behoorlyk verzagt, en haare fcherpheid door flymige vogten verftompt wordt (of met een vyg ingegeven, gelyk de Ouden deden). — De Zonspurgie, van de andere onderscheiden, wordt voor een van de zagtste gehouden; en het poeder van den wortel derzelve (voor het zagtste deel gehouden) werdt door Doctor *Michaelis*, opvolglyk gegeven in eene hardnekkige hardlyvigheid van een jongen, welke voor de sterkste purgeermiddelen

(y) Antiscorbutica. (z) Serpyllum. (a) Casus bysterici.

len (b) niet had willen wyken. — *Prevotius* geeft van vyf tot twaalf droppels van de melk voor eene gifte.

L. en E. TRITICUM HIBERNUM ARISTIS CARENS, C. B. *Winter Tarwe, of roode Wyt zonder puntjes.*

Het Collegie van *London* staat vier, en dat van *Edinburgh* vyf, van deszelfs voortbrengfels over, die nogthans van groot gebruik zyn in de praktyk, en welke om derzelve menigvuldigheid waardig zyn, aangenomen te worden, te weeten:

I. AMYLUM, *Stryffel*; een zeer nuttig geneesmiddel.

II. FURFUR, *Zemelen*; welke van geen klein gebruik zyn, zoo wel uitwendig als inwendig, als een verzagtend en zagte afvaagend geneesmiddel; en geen slegt inmengfel in gerstendranken (c) voor de borst, voor klyfteenen, en voor gorgeldranken in zeere keelen.

III. FERMENTUM, *Zuurdeeg*, gepaste inmengfels in rypmaakende pappen (d), en om by mosterdappen (e) gedaan te worden.

IV. PANIS, *Brood*. Dit is beter, dan het zuivere meel, om den zuurdeeffem, en het bygedaane zout, welke aan hetzelfde een grooter werkzaamheid mededeelt, dan 't bloote meel heeft; het welk bekwaamer is voor heeter ontsteekingen (f) of gezwellen, terwijl dit beter slaagt in ontsteekingen, die moeijelyk tot ettermaaking (g) te brengen zyn (*); en met water bevoogtigd, en met olie of boter gemengd, en tot een behoorlyke dikte gekookt zynde, is het buiten twyfel zoo goed als menige kragtige zalf en pleister.

Hier by kan men voegen,

V. Eene Olie, daaruit getrokken, welke by de Ouden aangepreezen is in schubagtige melaatsheid (b); en bereid door de korls van Tarwe te kneuzen en tusschen gloeiende yzeren of koperen platen sterk te persen; het welk eene Olie uitleevert, die ook in *Bate's* Apotheek vermeld en sterk aangepreezen wordt, in dauwwurm, of haairwurm (i) en andere scherpheden van de huid, scheuren in de lippen, of klooven in de vingers en zweeren aan de voeten.

L. en E. VACCINIA PALUSTRIA GERM. VITIS IDEA PALUSTRIS, C. B. *Poel-Heidelbeziën.*

Deze Planten zyn hier eene plaats waardig, alhoewel door beide Collegien overgeslaagen; dewyl zy van een aangenaam zuur zyn, welk dorst lest, en in de hitte van koortsen verkoelt.

E. VALERIANA SYLVESTRIS MAJOR, C. B. *Groote berg-Valeriaan.*

L. en E. VALERIANA HORTENSIS, PHU FOLIO OLUSATRI DIOSCORIDIS, C. B. *Tuin Valeriaan.*

L. VALERIANA SYLVESTRIS MAJOR, C. B. *Groote wilde Valeriaan.*

Het Collegie van *London* heeft het eerste kruid aangenomen, als sterker zynde dan de andere; alhoewel zy alle in derzelve blykbaare hoedanigheden in 't algemeen overeenkoomen; en de twee andere byzonder het laatste kan in een ruimer gifte ingeeven worden: nogthans, omdat de twee laatste menigvuldig en veel gemakkelijker te bekoomen zyn, en de wortel van de *Tuin Valeriaan* sterker is dan de gemeene wilde; en te gelyk, om dat dezelve maat aan de beschryving van het oude *Phu Dioscoridis* komt,

(b) *Catbartica*. (c) *Pisana*. (d) *Cataplasmata maturantia*. (e) *Sinapismus*. (f) *Pblegmones*. (g) *Suppuratio*. (h) *Impetigo*. *Celsus*. (i) *Herpes*. (*) Dus heeft men opgemerkt, dat Tarw gekaauwd en op gezwollen gelegd, dezelve tot ettering brengt, te weeten, omdat het speekfel daar mede vermengd is; want als ze met water gemengd wordt, zal ze die uitwerking niet voortbrengen.

komt, zoo verdient zy hier zekerlyk eene plaats; ook behoeft de gemeene groote wilde Valeriaan niet voorbygegaan te worden.

L. VERBASCUM MAS LATIFOLIUM, C. B. VERBASCUM ALBUM VULGARE. *Wolkruid. Raii Synopsis.*

De bladeren en bloemen deezer plant, alhoewel in de *Londonfche* Apotheek overgeflaagen, zyn beroemd, in uitwendig gebruik (in water gekookt zynde), wegens derzelver pynstillende hoedanigheid in pynen die de ontfteeking en gezwellen in de oogen, aan den aars, en de teelleden verzellen, en daarom niet onwaardig aangenomen te worden.

L. en E. VERBENA COMMUNIS FLORE COERULEO, C. B. Gemeen Tzerkruid.

Dit kruid is onzer oplettendheid waardig, dewyl het fap en trekfel 'er van bitter is, en tegelyk eenigzins faamentrekkend; het welk bevestigd wordt door de overlevering, van de Ouden ons nagelaaten, van deszelfs gebruik in afgaande koortfen (*m*), door *Chomel* geftaafd; die zegt, dat het van de Landluiden gebruikt wordt tot dat oogmerk, in de gifte van een half once, van het Uittreksel, of vier oncen van het fap der bladeren.

L. en E. VERONICA MAS SUPINA & VULGATISSIMA, C. B. Mannetjes Eerenprys.

Het Collegie van *London* heeft goed gevonden alleenlyk de wyfjes Eerenprys (*n*) van *Mathiolus* te behouden, onder de benaaming van *Elatina*; doch dit laafte is zeer fchaars, daar de mannetjes Eerenprys zeer gemeen is. Het is zagt bitter, en maatig faamentrekkend, en volgens het getuigenis van alle Schryvers ten minfte voorzien van gelyke kragten als het andere; afvaagende, en heelende in kwaadaartige zweeren; en

in eene zekere kankeragtige zweer: ik zelf ben getuige geweest van deszelfs goede uitwerkingen, by wyze van een pap opgelegd zynde, dat het een vervuild bloedig vogt (*o*) in een loflyke etter veranderde; en *Hoffman* pryft het fterk aan als een losmaakend middel in verftoptheden van eenig ingewand: daarenboven wordt het byzonderlyk aangepreezen in amborstigheden (*p*), en zelfs in zweeren van de long, als thee gedronken.

L. en E. VINCA PERVINCA MAJOR & MINOR, C. B. Maagdepalm, Vin-koorde.

Deeze plant is door beide Collegien overgeflaagen, maar is onzer oplettendheid waardig, dewyl de bladeren bitter en een weinig faamentrekkend zyn, en als zodanig by de Heelmeesters gebruikt worden in de geneezing van vuile bloedige zweeren (*q*), en by de Geneesheeren, zoo wel Oude als Laatere, in loslyvigheid en buikloopen (*r*) — hebbende niet alleen eene heelende, maar ook eene zuiverende kragt; en *Tragus* verzekert, dat het zelve, indien het in een vat met lange, of lymerige, wyn gedaan, en vyftien dagen wel dicht geflooten gehouden wordt, denzelven zal herftellen.

L. en E. VIRGA AUREA ANGUSTI FOLIA MINUS SERRATA, C. B. Gouden Roede, of gulden Wondkruid.

ANGUSTIFOLIA SERRATA, C. B. SOLIDAGO SARACENICA TRAGI *Saraceenscb Wondkruid, Waakwortel.*

VULGARIS HUMILIOR, Raii Synopsis.

Deeze drie koomen in blykbaare hoedanigheden overeen, zynde van eenen eenigzins balsmagtigen reuk, bitteragtigen smaak en hebbende eenen zekeren graad van fcherpheid. Zy worden gepreezen tot inwendig en uitwendig gebruik in zweeren, en als een

(*m*) *Febris intermittens.* (*n*) *Veronica.* (*o*) *Hæmor saniosus.* (*p*) *Asthma.* (*q*) *Ulcera ieberosa.* (*r*) *Diarrhæa & Dysenteria.*

een kragtig pisdryvend middel (s); men geeft het poeder tot twee drachma's in witten wyn, om zand en slym uit de nieren te verdryven, maar niet om in de aanvallen van nierpyn (t) ingenomen te worden.

**L. en E. ULMARIA BARBA CAPRI FLO-
RIBUS COMPACTIS, C. B. Weiden-
zoet.**

Dit kruid was voortyds een innengfel in het vergift verdryvend water (v), alhoewel nu verworpen, zonder genoegzaame reden; want de bloemen zyn van een aangenaamen reuk, en een fynen ratafia geur, en geeven hunnen reuk aan 't water, dat 'er van gedistilleerd wordt over; en om derzelver aangenaamen en heilzaamen reuk worden ze in slaapkamers gestrooid, en in bier en wyn gedaan, om aan dezelve een aangenaamen reuk en smaak te geeven; en zy worden ook veel aangepreezen als een zweetmiddel (x).

**L. en E. ULMUS NOSTRAS five ITALICA, & ULMUS VERNACULA
COLUMELLAE, C. B. Gemeene Olm-
boom.**

De bast van deezen boom is slymagtig en saamentrekkend, en gebruikelyk in gorgel-dranken, en daarenboven is hy laatst sterk

aangepreezen in ziekten van melaatsheid (y), en de Melaatschheid der Grieken (z); vier oncen van den verschen binnensten bast, in twee kwarten water tot een kwart verkookt, wordt daar van een half pint, tweemaal daags, gedronken. (*)

**L. URTICA URENS MAXIMA, C. B.
Gemeene groote Brandnetel.**

Deeze, zoo wel als verscheide andere planten, in de voorgaande Lyft, is een van die gemeenste planten, welke niet behooren verworpen te worden; want behalven het gebruik van dezelve, in het geen de Ouden *Urticatio* noemen, zoo koomen alle de Schryvers in derzelver uitwerking van 't sap in bloedspuwingen (a) en andere bloedingen (b) overeen; ten welken einde het door staan te bezinken gezuiverd wordt, en van twee tot vier oncen gedronken.

L. ZINCUM. Zink, Piauter.

Dit metaal erts verdient hier eene plaats om deszelfs bloem, onlangs in de praktyk ingevoerd, als een middel tegen kramptrekkingen (c) en van een tot vyf greinen, drie-maal daags. ingegeven. Het Collegie van *Edinburgh* heeft de behandeling opgegeven.

(s) *Diureticum*. (t) *Paroxysmus*. (v) *Aqua alexiteria*. (x) *Diaphoreticum*. (y) *Impetigo*. (z) *Lepra Graecorum*. (*) *London Medical Observations*. *Leusson's Medical Memors of the General Dispensary*. (a) *Haemoptoës*. (b) *Haemorrhagines*. (c) *Antispasmodicum*.

II. HOOFDDEEL.

Behelzende

Aanmerkingen op sommige der Bereidingen en Saamenstellingen in beide de Apotheeken.

De volgende Onderrichtingen, ten deele afgeleid uit myne eigene Waarneemingen, ten deele uit die van een schrander en vlytig Apotheeker, *Henry Barton*, die zyn beroep eere aandeedt, zal ik overgeeven, voor 't meeste gedeelte, in dezelfde orde als derzelver onderwerpen in den loop der Geneesmiddelen, in de *Londonsche* Apotheek beschreeven, voorkoomen; waar ik vind, dat het geen welk *Rob*, of *Conferf*, genoemd wordt en het Artikel van de Uittreksels *Extracten*, onder de eerften moeten zyn; en gevolgelyk moeten eenige Onderrichtingen, deezen betreffende, voor alle andere gaan. Nogthans, voor zoo verre als deeze twee bereidingen alleen de overblyffels zyn by de uitdamping van de vlugge deelen overgelaaten; zoo zal ik in dit voorbeeld de vryheid nemen om van deeze orde, af te wyken, door met de *gedistilleerde Wateren* te beginnen, welke opzettelyk getrokken worden met een grooter trap van hitte, dan die van de *cold stil*, koude distilleerketel.

Nu koomen 'er in den loop der Waarneemingen twee dingen aan myne oplettendheid voor, betreffende gedistilleerde Wateren; welken ik oordeel niet onnut te zullen zyn, hier te laten voorafgaan.

I. Wat of 'er ook van de enkele Bitters mag gezegd worden, dat zy in het distilleeren niet opryzen; ik vind, dat de speceryagtige Bitters (a) niet alleen hunne speceryagtige en prikkelende deelen in een zekeren graad overzenden, maar ook die, waar in de bitterheid huisvest. Want het is eene algemeene aanmerking by de Apotheekers, dat in het distilleeren van enkele *Vergift verdryvend Water* (b) de *Alsem* menigmaal zulk een menigte van wezendlyke Olie uitgeeft, dat zy walgt door haare bitterheid; en daarenboven bevond ik, dat de Romeinsche *Alsem* (c) *Wormkruid* (d) *Moederkruid* (e), en *Syrifche Mastik* (f), alle een verwarmend en bitter uitleeverden, alhoewel in een minder graad dan de voorgaande, te weeten *Angelica*, *Lavendel*, *Salie*, *Majolyn*, *Lavendel-kattoen*, *Germander*, *Kamillen*, *Limoenschillen*, en *Oranjeschillen*.

Hier uit volgt, dat zodanige Wateren niet ten eenemaal te verwerpen zyn, maar in de voorschriften, als voervogten, in 't gebruiken van andere bitters, kunnen dienen.

II. Het wordt voor toegestaan gehouden, dat de voornaamste van onze gedistilleerde Wateren van specerijen, of speceryagtige planten, gemaakt worden, welker werkzaame deeltjes door dit middel kunnen bewaard worden; en hier in bevind ik dezelve groote-lyks te verschillen van die planten, welke scherpe de scheurbuik tegenstaande (g) genoemd worden; althans van de volgende, te weeten: *Cochlearia*, *Rapbanus rusticanus*, *Por-*
rum,

(a) *Anacyratum aromaticum*. (b) *Aqua alexiterna simplex*. (c) *Abfynthium romanum*. (d) *Tanacetum*. (e) *Marum Syriacum*. (f) *Antifcorbutica*.

rum, *Nasturtium*, *Erysimum*, *Thlapsi filiquis latis*, *Cardamine*, *Allium ursinum*, *Eruca marina*. en *Persicaria acris*; welker fcherpheid, althans der meefte, van zulk een vlaggen aart is, dat ze of geheel onder de bewerking verlooren wordt, of niet lang behouden; zoo dat alleenlyk de *Cochlearia* en de *Raphanus* een fcherp water overgaven: maar zelfs ook in deeze blyft de fcherpheid niet, noch wordt bewaard dan in geelten, als in het *acqua Raphani compofita*; dewyl deeze planten weinig wezendlyke Olie hebben.

Dus blykt het, dat de fcherpheid van de planten, zoo even opgenoemd, van een veel vlugger aart is, dan die van de speceryagtige.

Nogthans heb ik onder onze *Ranunculi* eenigen gevonden, welker fcherpheid van eene even vaste natuur, en bekwaam is om bewaard te worden, als die van de speceryagtige; want onze *Ranunculus bulbosus*, en de *Ranunculus erectus acris*, gaven in myne gewoone bewerking met de koude distilleerketel, een water van eene brandende fcherpheid over, welke het twaalf maanden lang volkomen behieldt; het welk een foortelyk verſchil bewyft tuffchen de fcherpheid van deezen Ranunkel en de bovengemelde Antifchorbutike.

In het geneeskundig gebruik van de Wateren, die van de *Ranunculus bulbosus* gedistilleerd worden, heb ik maar een voorbeeld ontmoet, en dat is in *Ray's Historia Plantarum*, te weeten: „*Aquam distillatam hujus radiceis, vel infusionem in spiritu vinifaciam, contra pestem ab herbilegis Noricis extolli*“. Dat het water, van deezen wortel gedistilleerd, of een trekfel in geest tot wyn gemaakt, van de Norische (thans Beijerſche) Kruidleezers tegen de peſt ſterk word geroemd.

Maar zie de Aanmerking op den *Ranunculus* hier boven.

Thans gaa ik over tot het opnoemen van zulke Wateren, als ik gemeenlykſt verkryg door de koude distilleering, byzonderlyk van enkele geneesmiddelen, die gemakkelyk te bekoomen zyn, en welke, hunnen natuurlyken reuk en ſmaak behoudende, zoo als die in derzelver enkelden is, waardig zyn om bewaard te worden, offchoon niet vermeld in beide Collegien, te weeten:

APII PALUSTRIS FOLIA.

Bladeren van Water-Eppe.

De bladeren van Water-Eppe leeverden een zeer ſterk water uit, liet welk den reuk en ſmaak van 't kruid behieldt, tot het einde van vier en een half jaar, nadat het getrokken was.

CALAMINTHA VULGARIS, vel OFFICINARUM GERMANIAE, C. B.

Gemeene Munt.

Dit kruid geeft overvloedig wezendlyke Olie uit; en deszelfs Water is ſterker, dan dat van poley (b), en van eenen ſmaak tuffchen dien van poley en dien van pepermunt (i).

(b) *Pulegium*. (i) *Mentha piperitidis*.

GALLII LUTEI FOLIA & FLORES.

Onzer Lieve Vrouwen-Bedstroot.

Dit kruid leeft in 't distilleeren een vlug zuur uit, waarin deeze plant geheel en al verschilt van zuuring en andere zuuren van plantgewassen, en welke zuurheid het zelve een jaar lang behoudt, nadat het getrokken is; en deeze byzonderheid schynt aan 't zelve recht te geeven tot verder aanmerking in de praktyk.

HIPPOSELINI FOLIA.

Lavas bladeren.

Deeze bladeren geeven een sterk speceryagtig water, welk zyne kragt ten einde van twee jaaren, na dat het getrokken is, behoudt.

LIMONUM CORTEX.

Limoenschillen.

Het Collegie van *London* meldt de Oranjeschil, maar slaat die van de Limoenen geheel en al over; het gedistilleerde water van welke, zoo wel om deszelfs menigvuldigheid, als om deszelfs zeer aangenaamen speceryagtigen geur en reuk, hier zekerlyk eene plaats verdient, als een bekwaam innengsel in koeldrankjes (*). Dat, welk ik trok met de koude distilleering, behieldt zyne kragt meer dan drie jaaren. Het is overvloedig van wezendlyke Olie voorzien.

MARUM SYRIACUM.

Syrische Mastick.

Het gedistilleerde Water van dit kruid behoudt den speceryagtigen en prikkelenden reuk van 't kruid, als 't wel bewaard wordt, drie jaaren lang.

NEPETA. *Nip, kattekruid.*

Dit kruid geeft een water, dat vol is van wezendlyke Olie, en mogelyk voortreffelyker, dan *Poley* (†).

SERPYLLUM. *Wilde Thym.*

Dit is een zeer aangenaam speceryagtig kruid, en is by ons overvloedig te vinden; het leeft een aangenaam gedistilleerd water uit.

TANACETUM. *Rbynvaaren, Wurmkruid.*

Dit geeft een sterk water, en is waerdig behouden te worden.

Ein-

(*) *Fulapium.* (†) *Pulegium.*

Eindelyk; wy zyn onlangs voorzien geworden van een uitsteekend water, dat de plaats van Kaneel-water kan vervangen, te weeten:

CASSIAE LIGNEAE GERMINA, *Kassia knoppen.*

Het gedistilleerde water van deeze knoppen heeft den smaak van Kaneel-water, en is ryker van wezendlyke Olie, en te gelyk veel beter koop.

ULMARIA, *Weidenzoet, Koningin der Weiden.*

Dit kruid levert een water uit van een aangenaamen reuk en geur; en dewyl deszelfs vlugge deelen vry schynen van de schadelyke hoedanigheden, die in het Water van de zwarte Karssen (m) ondersteld worden; zoo zal dit mogelyk met nut deszelfs plaats vervangen.

Zie ULMARIA in het voorgaande *Hoofddeel.*

By de GEDISTILLEERDE WATEREN mogen om derzelver betrekking gevoegd worden de WEZENDLYKE OLIEN, byzonderlyk:

De WEZENDLYKE OLIE van KRUIDNAGELN, ORIGANUM, en CUMMINUM, welke in de *Edinburgsche* Apotheek overgeslaagen, maar in die van *London* met recht behouden zyn; en die van LIMOE SCHILLEN, is waardig om aangenomen te worden by beide Collegien, gelyk zy was in de *Edinburgsche* Apotheek van 1756.

Van de UITTREKSELS en VERDIKTE SAPPEN.

THANS ga ik over tot de beschouwing van de vaster deelen der Plantgewassen, het zy dat ze de overblyfsels zyn, die na kooking of distilleering overblyven, genaamd Uittreksels (n), of de verdikte sappen van vrugten, gemeenlyk Conserven (o) geheeten.

Over het eerste deezer Artikelen, zyn de beide Apotheeken vry breedvoerig geweest, maar in de laatste ten uiterste schraal; zoo dat zy 'er alleenlyk één van gegeven hebben, te weeten: dat van Vlierbezen, alhoewel inderdaad de *Edinburgsche* van 1756, ons ook de geleyen van Aalbezen, Berberissen, en Kweepeeren gaf; maar deeze, met suiker gemengd zynde, zyn geene enkele Conserven; ik bedoel nu alleen de nuttigheid derzelven, zonder suiker bereid, aan te toonen: maar eer ik daar toe overgaa, zal ik het Artikel der Uittreksels in overweeging neemen.

Nu heb ik in geen klein getal en verscheidenheid van Plantgewassen, die ik beproefd heb, bevonden, dat, wanneer de afkookfels zoo lang voortgezet wierden, tot dat zy een dikte kreegen, een weinig dunner dan die van gemeen Extract, zy alle eenen zekeren graad van zuurheid kreegen, welke zuurheid nog veel blykbaarer werdt in het Uittreksel, zoo dat het zelfs in den smaak doorstraalde.

Zoda-

(m) *Aqua Cerasorum nigrorum.* (n) *Extracta.* (o) *Rob.*

Zodanig was het gelegen met de Bitters; byzonderlyk, *Alsem*, *Kamillen*, *Germander*, *Hop*, *Centaurium*, *Gentiaan*, en den *Peruviaanschen Bast*. Eveneens was het gelegen met de *Speceryagtige*, byzonderlyk *Angelica*, *Lavendel* en *Lavas*, de Uittreksels van welken eene zuurheid in den smaak doen blyken, gelyk door derzelver opbruiffching met eenige van de vaste Loogzouten (*p*), als zy daar by gedaan worden; gelyk ook deden de Uittreksels van die getrokken, welke de vlugge (*q*) en tegen de scheurbuik (*r*) genoemd worden, byzonderlyk *Lepelblad* (*s*) *Waterkers* (*t*) *Steen-Raket*, *Look*, *Radys*, en *Cardamon*; gelyk ook deedt het beruchte Uittreksel van *dolle Kervel* (*v*).

Daarenboven worden dezelfde Vertooningen gezien by de Zoeten zelfs, zoo wel als by de Bitteren; byzonderlyk verkrygt het Uittreksel (*x*) van de bladeren der groote *Madelieven* (*y*) eene Zuurheid; ook verwekt het Uittreksel van *Zoethout* (*z*) met de vaste Loogzouten eene opborling. *Theriakel* is insgelyks een ander bewys; want dat verwekt ook eene opbruiffching met gemeen Zout.

Deeze Proeven schynen onze achting voor Uittreksels in 't algemeen te moeten verminderen; zoo dat wy ten minsten, als wy de zelfstandigheid, of 't treksel, of 't afkookfel, of het sap van eene plant kunnen bekoomen, altoos meer verzekerd zyn, derzelver geheele kragten te hebben, dan in het Uittreksel, voor zoo verre in den voortgang van deeze bewerking, de natuurlyke hoedanigheden van de Plant, door de bykoomende zuurheid bedorven zyn; en dewyl het een vaste grondregel is, byzonderlyk met opzigt tot de bittere dingen, dat deeze en de Zuuren elkanderen tegenwerken, zoo worden de eersten, door het bykoomen van de laatsten, in zoo verre verzwakt.

Ik zal niet op my neemen te trachten het gebruik der Uittreksels geheel en al te verbannen, dewyl zy in veele gelegenheden veel gemakkeliker en beter geschikt zyn voor zwakke magen, wegens de kleinheid der giften, die men 'er van ingeeft; en daarom zal ik nu overgaan tot de beschouwing van eenige weinige Uittreksels, die in gebruik zyn, en tot de aanpryzyng van eenige weinige anderen, welke in geen van beide Apotheeken gevonden worden.

Het Uittreksel van *Duizend-gulden-Kruid* (*a*) is met recht behouden in de *Edinburgsche* Apotheek van 1756, alhoewel sedert verworpen, en mag de plaats van *Gentiaan* vervangen; en zulks zoo veel te meer om dat de *Gentiaan* sedert eenige Jaaren door een zekere vergiftige wortel is vervalscht geworden.

De vrugt van de *Hondsroos* (*b*) is in de *Londonfche* Apotheek, in de gedaante van een *Conferf*, voorgeschreeven, en dat met een groot gedeelte suiker; doch ik heb 'er een *Extract* van bewaard, met suiker toe bereid, drie jaaren lang, en het was niet muf, maar behieldt zynen aangenaamen zoet-bitteren smaak.

Insgelyks verdient het Uittreksel van *dolle of wilde Kervel* (*c*) een plaats onder de Uittreksels van wezendlyk gebruik; maar ik verzoek verlof om 'er eene nieuwe bereiding van aan te bieden, waar van ik dezelfde uitwerkingen ondervonden heb, als een pynstillend (*d*) middel, en welk inderdaad aan dat der Ouden beantwoordt, en waarfchynlyk

(*p*) *Alcalia solida*. (*q* en *r*) *Volatilia antiscorbutica*. (*s*) *Cocblearia*. (*t*) *Nasturtium aquaticum*. (*v*) *Cientas*. (*x*) *Extractum*. (*y*) *Bellis major*. (*z*) *Liquoridium*. (*a*) *Centaurium*. (*b*) *Cynobator*. (*c*) *Extractum*. (*d*) *Anodynum*.

lyk te verkiezen is boven dat, welk door vuur bereid wordt; dewyl het minder van zyne vlugge deelen beroofd wordt; te weten: van een pint van 't sap, van den droeffiem afgegooten en gekleinsd, en dan aan de hitte der Zonne blootgesteld drie dagen lang, verkreeg ik anderhalf once Extract.

AANMERKING. De Ouden maakten ook een Extract van het sap van Bilzenkruid (e) in de Zon, het welk zy als een pynstillend middel voor gebruik bewaarden.

Het Uittreksel van de Aardveil (f), alhoewel van 't zelve in geen van beide Collegien gewag wordt gemaakt, kon wel waardig zyn aangenomen te worden; want *Caribaeus* heeft aangemerkt, dat de werkzaamste deelen deezer plant in eene vaste Gomagtige zelfstandigheid gelegen zyn, en dat het Extract met water gemaakt, veel sterker is, dan dat met Geest bereid wordt; het welk in myne proeven bevestigd is, dewyl 'er eene blykbaare hitte in het eerste was; derhalven kan het waardig geacht worden om bereid te worden, uit aanmerking van de algemeenheid en nuttigheid der Plante, die het zelve aanpryzen.

Maar behalven deezen zyn 'er nog andere Geneesmiddelen, die nog gepaster onderwerpen voor Uittreksels en verdikte sappen zyn, dan de meesten van die, welke hier voor reeds gemeld zyn; te weten: van de zuure foorte, alhoewel maar weinig bekend tot dit oogmerk; zoo dat ik 'er maar twee in beide Apotheken vind, tot enkele Conferven of verdikte sappen voorgeschreeven, dat is van Vlierbeziën, in de *Londonsche* en van Sleën of wilde Pruimen in de *Edinburgsche* Apotheek van 1756.

De Zuuren van Oranjes, Limoenen, en Bergstoffen, hebben in eene groote maate eene behoorlyke oplettenheid op onze natuurlyke inlandsche Zuuren van plantgewassen verhinderd; doch omdat de Oranjes en Limoenen overal niet te krygen zyn, zoo kan het ander derzelver plaats wel vervullen; dewyl ze eveneens en sommigen nog meer seepagtig zyn; en in verscheide gevallen boven de ruwe bergstoffelyke Zuuren (g) te verkiezen.

Dus is een Uittreksel van Zuuring, of van wilde Zuuring, niet eens gemeld in een van beide Apotheken, alhoewel deeze Planten, als zy groen zyn (want zy verliezen haare zuurheid, als zy droog zyn, even als die, welke vlugge (b) tegen de scheinbuik genoemd worden, haare scherphheid) een zeer groot gedeelte van een aangenaam zuur Uittreksel uitleeveren; zoo dat ik van drie oncen van 't afkooksel van 't overblyffel in de distilleerketel byna zes drachma's Extract bekam, van het eerste; en van 't tweede meer dan zeven drachma's Extract, het welk beter is dan de Planten zelve, of derzelver sappen, in hunnen raauwen staat; in zoo verre, dat het veel sterker is; dewyl het echte zuur van de plant als in een middelpunt saamengetrokken, of van heure waterdeeltjes gescheiden is.

Behalven deeze zullen de meeste van onze dagelyksche Vrugten eene dergelyke bereiding toelaaten; zoo dat wy kunnen voorzien worden van al 't geen in dezelve van wezendlyk gebruik is, het zy als een levensmiddel, het zy als een Geneesmiddel (den geur van sommigen derzelven mogelyk alleen uitgezonderd), in 't midden van den winter; en deeze zyn zoo veel te meer oplettenheid waardig, om dat zy van een zagter en zeepagtiger hoedanigheid zyn, dan Zuuring, Limoenen, of Oranjes.

En

(e) *Hypocissamus*. (f) *Hedera terrestris*. (g) *Acida mineralia*. (b) *Volatilia antiscorbutica*.

En inderdaad, de *Edinburgsche* Apotheek van 1756, geeft de bereiding van sommigen deezer op, onder de benaaming van *Gelatina*, geleijen, byzonderlyk die van Aalbeziën, Berberissen, en Kweën, maar altyd met een groot gedeelte suiker, het welk het zuur verzwakt, en het mengsel meer voor gifting geschikt maakt. Hierom zal ik de hoeveelheid van Extract opgeeven, welke ik verkreeg van drie oncen van de afkookfels der overblyffelen in de distilleerketel, die na de distilleering daarin gelaaten worden, van de volgende Artikels zonder eenige suiker, en waar door derzelver evenredigheid, met betrekking tot elkanderen, eenigzins kan blyken.

1. Van roode Aalbeziën, aan zeer zuur en zoet Extract 3 drachma's, 23 greinen.
2. Van witte Aalbeziën, aan zoet en zuur Extract, 7 drachma's.
3. Van zwarte Aalbeziën, zuur en zoetagtig, doch minder aangenaam dan de twee voorgaande, 7 drachma's, 1 scrupel.
4. Van zwarte Beziën, zeer zuur, 7 drachma's, 28 grein.
5. Van Aardbeziën zeer zoet en zuur, maar met verlies van den geur, 4 drachma's, 1 scrupel.
6. Van rype Peeren, zoo zoet als honig, met naauwlyks eenige zuurheid, 7 drachma's 26 greinen.
7. Braamboozen, zuur en aangenaam zoet, en den geur behoudende, 6 drachma's, 2 scrupels en 14 greinen.
8. Rype Kruisbeziën, zeer zuur en zoet, 1 once, 6 greinen.
9. Van roode Karfen, aangenaam zoet en zuur 1 once, 2 scrupels en een half.
10. Van rype Pruimen, zuur en zoet, 1 once, 27 greinen.
11. Wilde Braamen, Brummelen, zoet, zuur en wrang, 1 once, 1 drachma, 4 greinen.
12. Van rype vroege zuure Appelen zeer zoet en een weinig zuur 1 once, 2 scrupels, 6 greinen. Daarenboven waren de sappes, uit elk deezer Artikelen geperst, uitgedampt tot de dikte van een Extract, door de hitte van den damp van heet water; en in fyne aarden potten, met blaazen dicht gemaakt, behielden zy hunnen eigenen smaak anderhalf jaar lang, zonder dat 'er suiker werdt bygedaan.

Voeg by deezen het sap van Moerbeziën, op dezelfde wyze bereid, op het gezach van *Daniel Ludovicus*.

Insgelyks het sap van de *Vaccinia nigra*, Heidelbeziën, of Blaauwe-beziën, in 't Iersch *Fragnans*, ryp zynde; van welke een half pint een Extract gaven van een aangenaam zoet-zuuren smaak, 5 drachma's, 17 greinen; en het sap van Persiken, waar van een half pint een Extract uitleeverde van den natuurlyken aangenaamen, zoet-zuuren smaak, 4 drachma's, 2 scrupels.

De Appelen kunnen ook in den winter en andere jaarfaizoenen tot gebruik bewaard worden, door dezelve geheel in een bakkers oven te doen, na dat het brood daar uit genomen is, en zulks herhaald, tot dat de appelen gerimpeld en bruin zyn, als gedroogde Pruimen; en dus kunnen ze een geheel jaar bewaard worden; zynde dus alleen van hun vogt beroofd, terwyl de aangename zoet-zuure smaak overblyft.

Deeze Onderrichtingen kunnen van zonderlingen dienst zyn in de praktyk by verscheidene gelegenheden; en dat zoo veel te meer, dewyl het gebruik van vrugten in koorts onlangs gelukkiglyk begonnen is te herleeven.

Van de OLIËN en ZOUTEN.

Nu zal ik vervolgens overgaan naar de orde der bereidingen in de *Londonfche* Apotheek beschreeven, tot die van de uitgeperste Oliën, en hier komt eerst voor:

De *Olie van Mosterd*, door persinge bereid; eene Olie tot hier toe gemeenlyk voorondersteld in 't geheel niet voorzien te zyn van eenige scherphheid; maar zoo zagte zyn als de Olie van zoete Amandelen; het tegendeel daar van is echter by de laatste proeven gebleeken.

De *Oleum Sinapinum* der Ouden, inderdaad, werdt gemaakt, door het zaad, fyn gestampt in warm water te doen, waar by dan naderhand Olie gedaan werd; en dit mengfel geperst zynde, werdt het vogt, welk 'er uit voortkwam, Olie van Mosterd genoemd; noch ook kenden de Laateren geene andere by deezzen naam, dan zulk eene zagte, als boven gemeld is, gelyk klaarlyk blykt in de Apotheeken van beide Collegien, tot dat door de schranderheid van *James Ivory*, Koopman te *Dublin*, ontdekt is, dat men door middel van een sterker persing eene Olie kon verkrygen, zoo wel van de gemeene, als van de witte Mosterd, die begaafd was met de scherphheid van het zaad, zelfs door de sterker persing van een wigge op het zaad, in zakken van kanefas beslooten, en geplaatst tusschen twee yzeren platen in een molen; en door deeze sterke persing de wezendlyke Olie met de gemeene verdunnende, verkrygt men een sterke scherpe Olie, welke haare scherphheid twee Jaaren behoudt, na dat ze getrokken is; en deeze zal ongetwyfeld nuttig bevonden worden, tot menig goed oogmerk, zoo wel uitwendig als inwendig.

Van de ZOUTEN.

Naast op de Oliën volgen, in de *Londonfche* Apotheek, de *Zouten* en zoutagtige dingen; en onder de overige, het purgeerzout van *Glauber* (a). En hier verdient het Zout van *Seignette*, of Zout van *Rupel*, het Zout van *Rochelle* (b) aanmerking, als een gemakke-lyk buikzuiverend middel, dewyl het een saamenmengfel is van het loogzoutagtig Zeezout (c) met room van wynsteen (d), eenigzins gelykende naar den ontbindbaaren wynsteen

(a) *Sal catharticus Glauberi.* (b) *Sal de Seignette, five Sal Rupellense, Sal de Rochelle.* (c) *Sal alcali marinum.* (d) *Cremor Tartari.*

steen (e), maar boven dien te verkiezen, als niet onderworpen zynde vogtig te worden, gelyk die, en vry zynde van den walgenden bitteren smaak van *Glaubers Zout*.

Van de verscheidene BUIKZUIVERENDE MIDDELEN in beide Apotheeken.

Het gemeene Treksel van Zenebladeren (f) en van Limoenen (g) in de *Londonsche* Apotheek hebben *cremor Tartari* en het sap van Limoenen in hunne saamenstelling; dat van *Edinburgh* wordt met Tamarinde en *Cremor Tartari* bereid. Nu, wat ook de uitwerking van deeze Zuuren moge weezen, in het wechneemen van de walglykheid der Zenebladeren; als Zuuren verhinderen zy de uitrekking van deszelfs tinctuur, en gevolgelyk deszelfs purgeerende werking, welke ten deele in een slymagtige stoffe, ten deele in eene, die naby aan Olie of hars komt, huisvest; want Limoenap vernielt het aftreksel van Zenebladeren in water, en *Cremor Tartari* verhindert het in zyn treksel aan water over te geeven; en andere Zuuren, als Azyn, Verjuis en Cyder, of Appeldrank, hebben dezelfde uitwerking, zelfs in evenredigheid van hunne zuurheid; en Fransche Claret (b) trekt 'er naauwlyks iets in 't geheel uit: Integendeel bevordert het zout van wynsteen (i) aanstonds het treksel van Zenebladen (k) en brengt het ter uitvoer; maar Sek en Oporto-Wyn, Mede, Bier en Ale (in alle welke het zuur grootendeels ingewikkeld is) trekken hooger aftreksels uit het zelve, dan Water, of Rhynsche Wyn, of Fransche witte Wyn; omdat de olieagtiger gistende vogten beter geschikt zyn tot het uittrekken van de olieagtige of harsagtige stoffe, dan water, of water met Wyn en Azyn vermengd; en gevolgelyk zyn de Treksels van Zenebladen, in beide Apotheeken, niet geschikt tot bevoorring van de kragt des Geneesmiddels; maar veel eer om den smaak te voldoen.

Maar na dat alles, is de beste wyze om Zenebladen in te geeven mogelyk, dezelve in een ruimer gedeelte van vogt te trekken, dan in beide Apotheeken is voorgeschreeven, als in de *Pisana Cathartica* van *Bate*; waar niet boven een scrupel geordonneerd is tot een half pint water; waaromtrent hy zegt: *quiquies aut sexies movere raro fallit*. Dat is; vyfmaal of zesmaal om te schudden, mist het zelden.

De verscheide bereidingen van Aloë zyn niet minder waerdig nader beschouwd te worden, nopens welke de volgende Aanmerkingen meest zyn medegedeeld door den schranderen Apotheeker boven gemeld, en een van de eerste, die de uitwerkingen van Gommen en Slymen, in 't ontbinden van harsagtige zelfstandigheden heeft aangewezen.

De *Tinctura sacra* van de *Londonsche* Apotheek is niet naauwkeurig ten opzichte van de Wynen, ordonneerende onbepaaldelyk witten Wyn, in plaats van Spaanschen Wyn; want witte Fransche Wyn is juist het slegtste scheivogt voor Aloës, als blyk in de volgende Tafel:

I. Vier

(e) *Tartarum solubile*. (f) *Infusum senae commune*. (g) *Limonatum*. (b) *Claretum*, een drank van wyn en honig, door 't kooken klaargemaakt. (i) *Sal Tartari*. (k) *Tincturae Senae*.

I. Vier drachma's van Succoterinsche Aloë, drie dagen in rivier water getrokken,	} laat onopgelost	Een en een half drachma taaije stoffe.
II. Vier drachma's van de zelfde in Franschen witten Wyn,		I Drachma en twee scrupels taaije stoffe.
III. Vier drachma's van dezelfde in proef-Geest, verdund in de evenredigheid van een half pint water tot een pint Geest,		Een half drachma, welk niet taay was.
IV. Vier drachma's van dezelfde in zuiveren proef-Geest,		I Scrupel smaakende een weinig naar Aloë.
V. Vier drachma's van dezelfde in verbeeterden Geest,		I Scrupel en 5 greinen smaakelooze heffe, zonder taaiheid.

Hier uit zien wy, dat de Fransche witte Wyn, onder deeze verschillende scheivogten, de minste hoeveelheid van de Aloë oplost; maar dat verbeeterde Geest van wyn het volmaaktste scheivogt is, welk de taaiheid van de Aloë gantschelyk vernietigt, en dezelve van haaren smaak berooft. Dezelfde Apotheeker, begrypende dat de kwaade uitwerkingen, die de Aloë somtyds verzellen, als krimpelingen, buikpynen, aan deeze taaiheid mogten toe te schryven zyn, deedt verscheide proeven, om deeze hoedanigheid te verbeeteren, te weten, met zout van Wynsteen (1) Spaansche Zeep, Broodsuiker, Honig, Schaapen Gal, en den dooier van een Ey; en hy bevondt dat Zout van Wynsteen het kragtigt was om deeze aanhangende hoedanigheid wech te neemen, en pryft de volgende pillen, of koekjes aan:

Neem van *Aloë* 1 once,
Sal Tartari 1 drachma,
Ob. Anisi gutt. XXX.

Meng het wel te saamen.

Ook heeft hy nog eene andere zelfstandigheid, die kragtigt tot het zelfde oogmerk dient, gevonden, gelyk in de volgende proeve blykt: tot een drachma Arabische Gom wordt gedaan twee theelepeltjes vol water, om een dik slym te maaken; by 't welk een drachma Aloë, tot poeder gemaakt, wordt gedaan: dit mengsel wordt met twee oncen rivier water in een mortier gevreeven, en de Aloë was opgelost, en hadt haare taaiheid geheel en al verlooren.

De Tinctuuren van Rhabarber kunnen ook nog wel eenige verbeeteringen toelaaten, te weten:

Het aftreksel met wyn is in de *Londonsche* Apotheek geordonneerd met witten Wyn te maaken, onbepaald, in plaats van met Spaanschen Wyn; en dat deeze beter is dan Rynsche en andere vogten, die van een zuur voorzien zyn, blykt daaruit, dat deeze veel slapper trekfel van Rhabarber trekken dan de Sek, en Mede doen, in welke het zuur ingewikkeld is. En als de Tinctuur met Proefgeest gemaakt wordt, gelyk in de *Edinburgsche* Apotheek van 1774 is voorgescreven, zoo zal die van Moutwyn, welke in alle proe-

(1) *Sal tartari.*

proeven een minder graad van Zuurheid toont dan Rum of Brandewyn, een hooger kleurig tinctuur uittrekken.

Van het Gebruik van KALKWATER, als een SCHEIVOGT.

Dat Kalkwater een kragtiger scheivogt is dan Geest van wyn, om harsen, slymagtige zelfstandigheden en Oliën zoo wel van plantgewassen, als van dieren te ontbinden, van welken sommigen door Geest van wyn niet worden aangedaan, wordt algemeen erkend; maar op welk grondbeginsel dit wordt uitgewerkt, is sedert onlangs eerst ontdekt, dat is door de Kalk, die de vaste lucht uittrekt; en het verbindmiddel is van aankleefing (l) in deeze zelfstandigheden, van welken ik nu eenige voorbeelden zal opnoemen, van zulke bereidingen, die wel eene plaats verdienen in een volgende *Apotheek*, naar de proeven van Doctor *Macbride* *.

I. In de plaats van het vlugge Aftrekfel van *Guaicum* (m) van de *Londonsche Apotheek*, kan de volgende bereiding gesteld worden:

Laat de hars van *Guaicum* met gelyke deelen levendige of ongebluste Kalk gevreeven worden, en daarna gemengd met eene genoegzaame veelheid van Kalkwater, welk een volkomen oplossing van dezelve geeven zal.

II. In het meer en minder saamgesteld Kalkwater (n) van de *Londonsche Apotheek*, is aan te merken, dat de *Guaicum* en *Sassefras* veel vaste lucht bevatten; welke in deeze bereiding, door het Kalkwater verbonden wordt; en door dit middel keert de Kalk weder tot den staat van eene logge kalkagtige aarde; en gevolgelyk, indien men eenig vertrouwen mag stellen, in de kragten van levendige Kalk, gelyk men inderdaad in 't algemeen mag doen, dan moet men dezelve in de bereiding daar by doen.

III. De Koeldrank uit Kamfer bereid (o) van de *Londonsche Apotheek* kan dus verbeterd worden:

*Rp. Camphorae, ʒi.
Sacchari albiss. ʒi.*

Conterantur Saccharum & Camphora, deinde affunde gradatim aquae Calcis Lib. stent duas horas, dein filtra. Dat is: laat de Suiker en Kamfer gestampt worden, giet 'er vervolgens langsaamerhand een pond Kalkwater by, laat het twee uren staan, en kleins het dan. Dus zal 'er voortgebragt worden, niet eene volkomen ontbinding, maar een veel sterker dan de gemeene Koeldrank van Kamfer.

IV. En de Koeldrank van Muskus (p) dus:

*Rp. Moschi ʒi.
Sacchari albissimi ʒi.
Aquae Calcis ʒvi.*

Conterantur Moschus & saccharum, dein affunde Aquam Calcis; stent duas horas, dein filtra.

(l) *Vinculum cohaesivum.* (m) *Guaicum.* (n) *Aqua Calcis.* (o) *Julepum e Camphora.* (p) *Julepum e Moscho.*

filtra. Dat is: Laat de Muskus en suiker gestampt worden, daarna kalkwater daar by gegooten; laat het twee uren staan, en kleins het dan.

Het aftreksel van Peruviaanschen Bast (q) kan ook door dergelyke proeve aanmerkelyk verbeterd worden, byzonderlyk wanneer de Bast wordt voorgeschreeven met opzigt tot deszelfs saamentrekkende kragt, als in gezwelagtige en flappe gestellen, om zweeren op te droogen, of zaaddruiping, of Moeder-ontlastingen te stuiten.

Rp. Cort. Peruv. ℥ii.
Calcis vivae ℥i.

Conterantur; affunde gradatim aq. Calcis ℥XXX. stent XII horas dein filtra. Dosis sit Coch. VI ter in die. Dat is: Laat het gestampt worden, giet 'er allengs ℥XXX Kalkwater by, laat het twaalf uren staan, en kleins het dan. De gifte zy zes lepels vol, driemaal daags.

VI. Het aftreksel van Bevergyl (r) kan dus verbeterd worden.

Rp. Castorei ℥ii.
Calcis vivi ℥i.

Conteranter Castoreum & Calx viva, affunde Aq. Calcis ℥vi. Fiat Tinctura fortis & elegans; aut addi potest ad gratiam, Aq. Nucis moscbatae, deinde Coch. II vel III. exhibenda. Dat is: Laat het Bevergyl en de ongebluschte Kalk klein gevreeven worden, giet 'er ℥vi. Kalkwater by, zoo wordt het een sterk en fraai aftreksel; of men kan 'er, om het aangenaam te maaken, wat Noot-muskaat-water bydoen; daarna tot de gifte van twee of drie lepels vol ingeeven.

Aanmerking.

Deeze Aftreksels, met Kalkwater gemaakt, hebben dit byzonder voordeel, dat de opgeloste lichaamen niet nedergeploft worden, op het bydoen van wateragtige innengfels, gelyk die doen, welke met geesten van wyn gemaakt worden.

Onder het Artikel der *Mixtuuren*, ontmoet men, in de *Londonsche* Apotheek *Lac Ammoniaci*, waar by met voordeel twee andere bereidingen kunnen gevoegd worden, te weeten: van *Myrrhe* en van *Olibanum*, beide Gom-Harsen, zoo wel als die, welke *Ammoniac-Gom* genoemd wordt; en gevolglyk kan 'er eene Melk van *Myrrhe* (s) bereid worden, die de geheele zelfstandigheid, en gevolglyk alle de kragten van de *Myrrhe* heeft, in de gedaante van een vogt; want als *Myrrhe* met water in een mortier gestampt wordt, komt daar een melkdrank uit voort, die zoo wel de Gom als de Hars der *Myrrhe* bevat, en die even daarom te verkiezen is boven die, welke met Geest van wyn bereid wordt.

Op dezelfde wyze kan eene Melk van *Olibanum* (t) bereid worden, dewyl die ook eene Gom-Hars is, welke door vryving met water een melkdrank zal uitleeveren, waar door het onderscheiden is van de *Thus foemininum*, of gemeene Wierook; dewyl deeze laatste een

(q) *Tinctura Corticis Peruviani.* (r) *Tinctura Castorei.* (s) *Lac Myrrhae.* (t) *Lac Olibani.*

een oprechte Hars van den Pynboom is, die geheel en al in Geest van wyn wordt opgelost.

By deezen kan men nog voegen een Melkdrank van Gambog (v), welke insgelyks tot den rang der Gomharsen behoort, en welke ik menigmaal in die gedaante heb ingegeven, in gevallen van Waterzucht, met gedistilleerd water en suiker gevreeven zynde.

Naast aan deezen volgen in de orde der *Londonsche* Apotheek de Artikelen der Syroopen; en wel I. dat van de Syroop van Althaea (x). Hier is de hoeveelheid van den wortel veel te groot in beide Apotheeken, en het kookken veel te lang uitgerekt; want daar beide, de *Londonsche* en de *Edinburgsche*, Apotheeken ordonneeren dat het zoo lang moet kookken, tot dat het water op de helft verminderd is, vindt myn, bovengemelde, ervaaren Bewerker, dat een once van zeer dun aan schyfjes gesneden versc gegraaven wortel tot een kwart en een half pint water, te weeten een veel minder hoeveelheid van den wortel, dan in een van beide de Apotheeken, en geevende het, zoo als hy 't noemt, één kookfel en niet meer, en latende het een geheelen nacht staan, en doende den volgenden morgen zoo veel suiker daar by, als noodig is om het de dikte van eene syroop te geeven, (dat zeg ik deeze Syroop) die zal overtreffen, welke door het gewoone lang kookken gemaakt is, in taatheid (de hoedanigheid welke aan dit Geneesmiddel de waarde geeft); dewyl de slymen door het lang kookken veel van hunne taatheid verliezen. Voeg hier by de groote verkwisting van den wortel door de al te groote hoeveelheid in evenredigheid van 't water. Hy erkent inderdaad, dat de Syroop, op zyne wyze gemaakt, een gereed is om te schimmelen; dewyl dezelve nogthans, als een Geneesmiddel, wegens hare grooter taatheid en meerder slymigheid ver boven de andere te verkiezen is, zoo kan dit voorgekoomen worden door minder te gelyk op eene reis te maaken.

II. In de Syroop van Balsen (y) ordonneert de *Londonsche* Apotheek eene lange kooking van den Balsen in water, welk weinig van den Balsen maar voornaamelyk het suure Zout uittrekt, dewyl het eigen scheivogt (z) voor den Balsen verbeeterde Geest van wyn is; en daarom wordt de Tinctuur, daar mede bereid, in de *Edinburgsche* Apotheek daar by gevoegd tot de gemeene Syroop, en behoudt de kragt van den Balsen geheel en al.

De Althaea Zalf (a) in de *Londonsche* Apotheek is een ander voorbeeld van dwaaling in de saamenstelling; want daar de Olie uit slymen (b) haaren naam van de slymen ontleent, alleen van derzelver innengfels, zoo is op dezelve niet te vertrouwen, als een slymagtig geneesmiddel, noch gevolgelyk ook op een van deeze saamenstelsels; dewyl nieuwer proeven en waarneemingen getoond hebben, dat het een tastbaare dwaaling is, slymen in uitgeperste Olien te ontbinden, op de wyze, die hier ter neêr gesteld is, daar niet alleen de wortels en zaaden geordonneerd worden een half uur te kookken, maar ook andermaal te kookken, als 'er de Olie by gedaan is, zelfs tot dat het wateragtig vogt uitgedampt is; want als al het water uitgewaasfemd is, vormt het slym zich tot korlagtige, gomagtige deeltjes, welke naderhand met den droefsem worden wechgeworpen.

Ik zal deeze Aanmerkingen besluiten, met te zien hoe ver de vermaarde *Elixir Vitrioli* (waarop groot vertrouwen gesteld wordt als een bindmiddel, wegens eene onderstelde ver-

(v) Gambogia. (x) Syrupus ex Althaea. (y) Syrupus balsamicus. (z) Menstruum. (a) Unguentum ex Althaea. (b) Oleum & mucilaginis.

vereeniging van de speceryagtige Oliën met het zuur van Vitriool) mag geoordeeld worden een gevoeglyk mengfel te zyn; het welk de volgende proeven van den bovengemelden Schryver zullen helpen bepaalen.

I. Tot een deel Olie van Vitriool waren vier deelen water gedaan, in plaats van zuivere Olie van Vitriool, in beide Apotheken.

Dit werdt gegooten op het speceryagtig Aftreksel (c), met sterken Geest van wyn gemaakt, waarop een groote stremming en nederploffing volgt.

II. Zoete Geest van Vitriool (d) werdt op het speceryagtig Aftreksel, met proefgeest gemaakt, gegooten, gelyk in het zoet Elixir van Vitriool (e); en daar op volgde hier in ook eene stremming en nederploffing, hoewel veel minder dan in de voorgaande proeve, zoo dat 'er zoo veel van de speceryagtige Olie bleef hangen, dat men het proeven kan.

Uit deeze proeven blykt, dat de vereeniging van de speceryagtige Oliën met Geest van Wyn, verhinderd wordt door het zuur van Vitriool, naar evenredigheid der sterkte van dat zuur, wordende sterker van het ontvlambaare deel (f) aangetrokken; en dit wordt nog nader bevestigd door een verschynfel, dat dikwyls waargenomen is in het zuure Elixir van Vitriool (g) met Olie van Vitriool bereid, te weeten: welke na dat het eenigen tyd gemaakt geweest was, een bezinkfel liet vallen, welk een saamenvoegfel is van het zuur van Vitriool en de speceryagtige Olie, door de sterker aantrekking van het zuur van Vitriool op de speceryagtige Olie, dan die van Geest van Wyn op de speceryagtige Olie.

Aanmerking.

Dit saamenstelsel schynt te gelyken na, en wordt opgehelderd door, het geen in de ingewanden der Aarde voorkomt, in de wording van Amber, Joodenlym, Zwavel; zynde vereenigingen van het zuur van Vitriool en minerale Olie.

Over het geheel blykt dan, dat deeze scheiding van de speceryagtige Olie van den Geest van Wyn, door middel van het zuur in zoo ver het zuure Elixir van Vitriool tot een on-gevoeglyk mengfel maakt, dat het daar door, ten minste met den tyd, niet veel meer doet zyn, dan Olie van Vitriool met Geest van Wyn zoet gemaakt; en zelfs dat, welk met zoet gemaakten Geest bereid wordt, is ook in zekeren trap aan het zelfde ongemak onderworpen, te weeten: eene volgende nederploffing van de speceryagtige Olie.

Dit schynt het Collegie van *Edinburgh* begreepen te hebben, en daarom geordonneerd, dat hun *Elixir Vitrioli acidum* moet bereid worden met een minder gedeelte van het zuur, dan in het *Elixir Vitrioli acidum* van de *Londonsche* Apotheek.

Dewyl de volgende AANMERKINGEN, die eenige verdere Kruidmengkundige dwaalingen aan-

(c) *Tinctura aromatica*. (d) *Spiritus Vitrioli ductis*. (e) *Elixir Vitrioli dulce*. (f) *Pblogiston*. (g) *Elixir Vitrioli acidum*.

aanwyzten, door een ander oordeelkundig en ervaren Bewerker naderhand zyn medege-
deeld; zoo zal ik dezelve hier byvoegen, als waardig zynde om in acht genomen te wor-
den in het opstellen van eenige volgende Apotheek.

In het MUCILAGO GUMMI TRAGACANTHAE,

Geeft het Collegie van *Edinburgh* een uitgewerkte behandeling op, te weeten: eerst,
de Gom te stampen, en dezelve dan 24 uren in heet water te weeken; welk een onnoo-
dige moeite is: want, behalven dat deeze Gom zeer taai en moeilijck te stampen is, zal
dezelve in 5 of 6 zes uren volkomen smelten in koud water.

TINCTURA CASTOREI, het Afreksel van Bevergyl.

Wordt geordonneerd met verbeeterden Geest van Wyn te maaken; maar Proefgeest is
een beter scheivogt, gelyk het Collegie van *London* heeft voorgeschreeven; dewyl het
Bevergyl niet alleen zich overgeeft aan geestagtige, maar ook ten deele aan wateragtige
scheivogten, en een sterk en fraai kleursel geeft aan kalkwater, gelyk boven is aange-
merkt.

OLEUM MENTHAE ESSENTIALE,

Wezendyke Olie van Munt,

Is in de *Edinburgsche* Apotheek geordonneerd met het drooge kruid te maaken, fry-
dig met de algemeene en betere gewoonte van het te bereiden van het groene kruid, als
het in zyn grootste volmaaktheid en bloei is, zonder eenige weeking; alhoewel dit laatste
zoo wel in de *Londonfche*, als in de *Edinburgsche* Apotheek voorgeschreeven is. De be-
handeling om den vluggen speceryagtigen Geest (b) te maaken, in beide, de *Londonfche*
en *Edinburgsche*, Apotheeken voorgeschreeven, is zeer veele uitzondering onderworpen;
want, behalven dat de Oliën dikwyls aan vervalsching onderhevig zyn, zullen zy niet vol-
komen opgelost worden in eenigen Geest, waar in het minste gedeelte van slymagtigheid
is; waar van de *Spiritus salis Ammoniaci vinosus*, in de *Edinburgsche* Apotheek, en de
Spiritus salis Ammoniaci dulcis in de *Londonfche* Apotheek, een groot gedeelte bevat: en
gevolglyk, als de Oliën eerst by den Geest gedaan worden, zelfs ondersteld zynde, dat
ze zuiver zyn, zullen zy melkagtig en naderhand rood worden; en daarom is de oude
praktyk van deezen Geest te maaken de beste, te weeten, den zelve te distilleeren met
een weinig uitgezochte speceryagtige Kruiden, in plaats van derzelver Oliën, die toch al
te dikwyls vervalscht zyn.

In de *Syrupus de spina cervina*, heeft het Collegie van *Edinburgh* in 1774. de spece-
ryagtige als Verbeeteraars overgeslaagen, alhoewel het Collegie van 1735. Olie van Na-
gelen daar by doet; en dat van *London* Kanneel, Gember, en Nootmuschaat.

In het *Electuarium lenitivum*, heeft het Collegie van *Edinburgh* de nuttigste inmeng-
fels, als de Cassia en de Tamarinde uitgelaaten; behoudende alleen de Zenebladeren, en
het vleesch van Pruimen, welk een onaangenaam geneesmiddel en dat geneegen is om te
giften, uitmaakt.

(b) *Spiritus volatilis aromaticus.*

De *Pilulae Aloëticae* zyn ver van een verbeetering te zyn van de *Pilulae Aloëticae* in de Apotheek van 1756. waar inderdaad Zeep met de Aloë vermengd is; maar hier is by dezelfde een groote hoeveelheid van het Uittreksel van Gentiaan bygedaan, het welk den klomp des geneesmiddels zonder eenig voordeel vergroot; en het Sal polychrest; gelyk de zoute zelfstandigheden doorgaands doen, maakt een ongepast mengsel in pillen.

Voeg hier by, dat het tegenwoordig Collegie van 1774 de volgende Artikels afschraapt heeft, die in deszelfs Apotheek van 1756, behouden waren, alhoewel in 't algemeen aangenomen, en voor 't meeste gedeelte zeer nuttig, te weten:

<i>Aqua Calcis simplex & composita,</i>	<i>Oleum Caryophyllorum,</i>
<i>Balsamum Locatilli,</i>	<i>Oleum Corticis Limonum,</i>
<i>Confectio Alkermes,</i>	<i>Oleum Origani,</i>
<i>Conserva Cynosbati & Lujulae.</i>	<i>Oxymel scilliticum,</i>
<i>Decoctum album,</i>	<i>Oxymel simplex,</i>
<i>Decoctum pectorale,</i>	<i>Sal Fabarum stipitum,</i>
<i>Elaterium,</i>	<i>Sal Genistae,</i>
<i>Extractum Centaurii minoris,</i>	<i>Unguentum seu Linimentum Arcei,</i>
<i>Loboch ex Amylo,</i>	<i>Unguentum citrinum,</i>
<i>Mel Rosarum,</i>	<i>Flores Sulphuris,</i>
<i>Minium,</i>	<i>Lac Sulphuris.</i>

HOOFDZAAKELYKE HERHAALING.

En om nu eens hoofdzaakelyk op te tellen, wat hier van nieuws is bygedaan, en hoeveel men in de kunst gevorderd is:

De nieuwe GEDISTILLEERDE WATEREN van de volgende Plantgewassen voorgesteld, zyn deeze, van.

<i>Apium Palustre,</i>	<i>Limonum Cortex,</i>
<i>Calamintha montana,</i>	<i>Marum Syriacum,</i>
<i>Cassiae lignae germina,</i>	<i>Nepeta,</i>
<i>Gallium luteum,</i>	<i>Serpyllum,</i>
<i>Hippofelinum,</i>	<i>Tanacetum.</i>

NIEUWE UITTREKSELS, en die nuttig zyn, worden bereid van de volgende Artikels:

<i>Tanacetum,</i>	<i>Hedera terrestris,</i>
<i>Centaurium minus,</i>	<i>Acetosa,</i>
<i>Cynosbati fructus,</i>	<i>Lujula.</i>

De volgende verdikte SAPPEN, ROB of CONSERVEN genaamd, en zonder suiker bereid, zullen van groot nut en gebruik zyn in alle Jaarstizoenen, te weten deeze van,

Roode, witte en zwarte Aalbescien, Roode Karfen,
Berberissen, Rype Pruimen,
Aardbeziën, Brummelen,
Rype Peeren, Moerbeijen,
Bramboozen, Heidelbeziën,
Rype Kruisbeziën, Persiken.

Nieuwlyks voorgestelde nuttige Bereidingen.

Oleum sinapium per expressionem validiorem.
Sal Rupellense, Sel de Seignette.
Tincturae extemporaneae.

Olie van Mosterd, door sterker uitpersing bereid.

Zout van Rupel, Zout van Seignette.

Afstreksels die op staande voet gemaakt worden.

Tinctura Guaiacina,

Tinctura Myrrhae,

Julepum e Camphora,

Lac Myrrhae,

Julepum e Moscho,

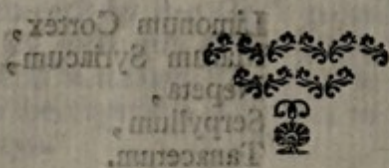
— *Olibani,*

Tinctura Corticis Peruviani,

— *Gambogiae.*

— *Castorei,*

Daar is nog een andere nuttige Verbeetering, die den Laateren eer aandoet, en niet door stilzwygen moet onderdrukt worden, maar eene plaats waardig is onder de *Preparationes simpliciore*s eenvoudiger Bereidingen, of by dezelve kan gevoegd worden, te weten: De Balsems, Harsten, en vetagtige zelfstandigheden mengbaar te maaken met water, door middel van slymen. Dus worden Balsem van Copivi, Peru, Tolu, Campher, Wasch, Gom Guaiacum, en Sperma Ceti door vryving met Arabische Gom of deszelfs slym, ontbindbaar in water; eene manier in sommige gevallen te verkiezen boven de voorgaande praktyk, van dit te doen met den dooier van een Ey, of Geest van Wyn.

Nieuwe Uitbreiding, en de nuttig zyn, worden bereid van de volgende Artikelen:

Tinctura
Acetosa
Liquida

Tinctura
Acetosa
Liquida

III. HOOFDDEEL.

De Rangen der ENKELDE GENEESMIDDELEN en PLANTEN van de Winkels, het zy inlandsche, het zy aangekweekte, volgens derzelver blykbaare Hoedanigheden en Werkingen, welken een genoegzaamen grond uitleeveren, om de plaats van anderen te vervangen.

I. AFDEELING.

I. RANG.

Volgens de blykbaare Hoedanigheden.

AROMATICA. Speceryagtige.

FRAGRANTIA. Welriekende.

ANGELICA.
Ageratum,
Betonica,
Carum,
Caryophyllatae radices,
Dauci sylvestris semen,
Foeniculum,
Hippofelini semen,
Horminum,
Hyssopus,
Imperatoria,
Lavendulae,
Lauri folia,
Levisticum,
Majorana,
Marum Syriacum,
Marum vulgare,
Origanum,
Rosmarinus,
Salvia,
Satureja,
Serpyllum,
Sphondylii semen,
Tanacetum,
Thymus verus.

Chaerophyllum.
Geranium Moschatum,
Jasmini flores,
Leucoji lutei flores,
Liliorum convallium flores,
Paralyseos flores,
Rosae,
Spiniae albae flores,
Tiliae flores,
Thymus citratus,
Viola flos,
Ulmariae flos.

STINKENDE, OF DIE EEN STERKEN REUK HEBBEN.

Alliaria,
Allium,
Anonis,
Artemisia,

Linaria,
Lupulus,
Matricaria,
Marthubium nigrum,

Calamintha Pulegii odore,
Cepa,
Cicuta,
Cotula foetida,
Cynoglossum,
Cardiaca,
Ebulus,
Galeopsis,
Geranium Robertinum,
Hedera terrestris,

Menthastrum,
Nepeta,
Peucedanum,
Porrum,
Pulegium,
Ruta,
Sabina,
Sambuci folia,
Scrophularia,
Stramonium,
Valeriana.

ACRIA. *Scherpe.*

Allium,
Arum,
Cardamine,
Cepa,
Chelidonium majus,
Cochlearia,
Cotula foetida,
Dracontium,
Eruca,
Erysimum,
Lilii convallii flores,
Leucojum luteum,
Laureola,

Lepidium,
Mezereon,
Nasturtium aquaticum,
——— Hortense,
Pimpinella saxifraga,
Perficaria acris,
Porrum,
Ptarmica,
Raphanus rusticanus,
Ranunculus,
Sinapi,
Sedum minus acre,
Tithymalus.

AMARA. *Bittera.*

Abfinthium,
Carduus benedictus,
Centaurium minus,
Cichoreum sylvestre,
Dentis leonis radices,
Dipsacus,
Euphrasia,
Fumaria,
Genista,
Gentianella,

Glastrum,
Hieracii Radix,
Leucojum luteum,
Lupinus,
Lupulus,
Perficac mali folia & flores,
Saponaria,
Succisa,
Trifolium palustre,

AMARO-ADSTRINGENTIA. *Bitter-saamen-
trekkende.*

Ligustrum, Veronica mas,
Verbena, Vinca pervinca,

AMARO-AROMATICA. *Bitter-Speceryagtige.*

Ageratum, Lauri Baccae,
Chamaemelum, Marrhubium albu n,
Chamaedrys, Tanacetum.
Eupatorium Cannabinum.

ACIDA.

A C I D A. *Zuuren.*

Acetosa,
Acetofella seu Lujula,
Acetosa arvensis lanceolata,
Berberis,

Cerasa,
Corni fructus,
Grossularia,
Lyfimachiae lutea folia,
Vaccinia palustris.

Acido-Dulcia. *Zuur-Zoute.*

Corni fructus maturus,
Cydoniae mali fructus maturus,
Cynosbati fructus putridus,
Cerasus nigra,
Fragariae fructus,
Grossulariae fructus maturus,
Mori fructus maturus.

Perficæ mali fructus,
Pruni vulgaris fructus,
Ribesia,
Rubi fructus maturus Idaei,
Sambuci baccae,
Vaccinia nigra,
Uvae passæ majores.

A C I D O-A U S T R I A. *Zuure-wrange.*

Cydoniae mali fructus immaturus,
Grossulariae fructus immaturus,
Malus sylvestris,
Mespili fructus immaturus,
Mori fructus immaturus,

Pini folia Juniora,
Pruni sylvestris fructus,
Rubi vulgaris fructus immaturus,
Vacciniae nigrae fructus immaturus.

A D S T R I N G E N T I A. *Saamentrekkende.*

Alchimilla,
Aquilegiae semen,
Argentina,
Bistortae radix,
Cypressus,
Cynosbati fructus immaturus & spongia,
Equisetum,
Filipendula,
Geranium Robertinum,
Hypericum,
Lyfimachia,
Nymphaeae albae radix,

Pentaphyllum,
Phyllitis seu Lingua cervina,
Pini Cortex,
Pyrus sylvestris,
Quercus,
Rosa rubra,
Rubi folia,
Salicis cortex,
Sorbi fructus immaturus,
Tamarisci cortex,
Tormentillae radix,
Ulmī Cortex.

D U L C I A. *Zoete.*

Asparagi radices,
Avellanae nuces,
Bardanae radices,
Betae radices,
Bellis major,
Bulba-Castani radices,

Juglandis nuces,
Mespili fructus putridus,
Pastinacae radices,
Petroselinī radices,
Pini nuclei,
Pyræ,
H

DULC

DULCIA. Zoete.

Castanea,
Dauci sylvestris radix,
Fagi glans,
Ficus,
Glycyrrhiza,

Rapum,
Satyrion,
Sifari radix,
Scorzonera recens,
Sorbi fructus maturus.

MUCILAGINEA & FARINACEA, *Slymagtige en meelagtige.*

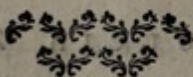
Alcea,
Alfina,
Althaea,
Avena,
Borrage,
Branca ursina,
Cannabis semen,
Cicer,
Confolida,
Cucumeris semen,
Cucurbitae semen,
Cydoniorum semen,
Faba,
Ovi albumen,
— Vitellus,
Papaveris albi semen,
Pisum,
Plantaginis semen,
Portulaca,
Psyllii semen,

Ficus,
Foenumgraecum,
Fungus sambucinus,
Gummi cerasorum,
— Pruni,
Hordeum,
Hyacinthi radix,
Lini semen,
Linaria,
Malva,
Melonis semen,
Milii semen,
Oryza,
Sambuci flores,
Satyrii radices,
Secale,
Spinae albae fructus,
Triticum,
Viscum Miffeltoe,
Urticae folia & semen.

ACIDORUM ABSORBENTIA. *Zuuren-opfiorpende dingen.*

Bolus Blefenfis,
Cancrorum chelae & oculi,
Corallium rubrum,
Corallina,
Cornu cervi calcinatum,
Lac Lunae,

Lapis calaminaris,
Margaritae,
Oftreorum testae,
Ovorum testae,
Os fepiae,
Zincum.

II. AFDEELING. ALTHAAS III

II. RANG.

De Verdeeling der PLANTEN volgens derzelver blykbaare Werkingen.

I. ECCOPROTICA. *Middelen, die een zagten Afgang maaken.*

ABSINTHII succus,
——— larga dosi, in ruime gifte.

Allium,
Becabunga,
Bellis minor cum floribus,
Beta,
Bonus Henricus,
Borrago,
Brasica non diu cocta,
Bryoniae turiones,
Calendulae folia & flores,
Centaurium minus,
Cepa,
Cerasa dulcia,
Cichoreum sylvestre,
Cucurbitae caro,
Dens leonis,
Dulcamarae stipites,
Ebuli turiones,
Ficus,
Filicis maris folia tenera & radix,
Sapo,
Saponaria majore dosi,
Secale,
Sinapi,

Fumaria majore dosi,
Hieracii radix majore dosi,
Hordeum,
Juglandis nuces virides cum exteriori Cor-
tice,
Lactuca,
Lens,
Lupuli turiones,
Mala dulcia,
Mercurialis foemina,
Parietariae succus,
Perficæ mali folia & fructus maturus,
Pisorum jusculum primum,
Polypodii radix,
Porrum,
Pruna,
Pyra dulcia,
Sambuci caules teneri, folia juniora gem-
mae & baccae,
Sorbi fructus maturus,
Valerianae radix,
Urtica.

II. LENITER PURGANTIA. *Zagtelyk buikzuiverende.*

Alnus nigra baccifera,
Convolvulus major,
Cynosbati flores,
Genistae folia & succus dosi majore,
Lapathi radix, majore dosi,
Oxylapathi radix,
Perficæ mali flores,

Pruni sylvestris flores,
Raponticum,
Rosa Damascena,
Sambuci flores recentes & folia.
Spina cervina,
Violae folia & flores.

III. PURGANTIA DRASTICA. *Sterk en spoedig werkende middelen.*

Bryoniae radix,
Cataputia minor,
Convolvulus maritimus, seu soldanella,
Digitalis,
Dracontii radix,
Dulcamarae folia & succus,
Ebulus,

Genista majore dosi,
Iridis omnis radix,
Laureolae folia & fructus,
Linum catharticum,
Mezereon,
Sambuci cortex interior,
Spatulae foetidae radix,
Tithymalus.

E M E T I C A. *Braaking verwekkende middelen.*

Afari folia & radix,
Digitalis,
Erigerum,
Eruca,
Genista,
Hederae arboreae baccae,
Iridis nostratis radiceis succus,

Iridis palustris radix,
Mizerei Cortex,
Narcissi radix,
Primulae veris radix,
Raphani hortensis radix,
— — rustici radix,
Sedum acre,
Sinapi.

CAUSTICA & VESICATORIA.

Brand-en blaartrekkende Middelen.

Allium,
Anemone,
Ari radix,
Bryoniae radix, succis recens,
Cepa,
Chelidonii majoris succus luteus,
Dracontium,
Erucae semen,
Iberidis radix,
Laureola,
Lepidium,

Mezereon,
Perficaria urens,
Pimpinella saxifragae radix,
Ranunculus,
Raphani rustici radix,
Sedum acre,
Sinapi,
Thymelaea seu Grana Cinidia, Gallicè,
dat is in 't Fransch, *Garou*.
Tithymalus.

By deezen behooren nog gevoegd te worden,

SEDATIVA, *bedaaurende*, ANODYNA, *pynstillende*, NARCOTICA, *verdoovende*.

(Als zynde tegenstrydig in hunne werkingen tegen de voorgaande, te weeten: de ontlastingen stillende en niet bevorderende).

Cannabis,
Cicuta,
Cynoglossum,
Horminum,
Hyoscyamus,

Nicotiana,
Papaver,
Paralytis,
Spiritus vini.

Van de versaameling van eenige Wortels.

HET zal niet onnuttig zyn, voornaamelyk dewyl de laatste *Edinburgsche* Apotheek dit stuk geheel en al met stilzwygen voorbygegaan heeft, hier vervolgens eenige weinige Aanmerkingen te maaken over den rechten tyd om wortels te verfaamelen; dewyl een verzuim van deeze stoffe een middel zou kunnen zyn om dezelve te berooven van 't vertrouwen, dat men stelt in de kragten, die aan dezelve worden toegeschreeven, enkel uit gebrek dat men dezelve niet opgenomen heeft, toen zy in hunne grootste volmaaktheid waren. Dus zal, volgens den bovengemelden schranderen Apotheeker, de wortel van Kalfsvoet (a), (een innengsel in het saamengesteld poeder van Kalfsvoet (b), een geneesmiddel van groote werking, indien het bereid wordt van deezen wortel, in deszelfs volmaaktsten staat) als dezelve in de Lente gegraven wordt (gelyk, zegt hy, by ons dikwyls geschiedt) zal het zyne scherphheid wel haast verliezen en kragteloos worden; niet wegens de vlugheid zyner deelen, welke by ervaarenheid blykt minder te zyn, dan in de middelen tegen de scheurbuik (c), als mirxwortel en lepelblad; maar wegens den onvolkomen staat, waarin het op dien tyd van 't Jaar gevonden is; want de wortels zyn dan in een slapen verwelkten staat, en teffens worden 'er dan nieuwe voortgebracht, welke niet volkomen zyn voor het laatst van den Zomer: want als de steelen verwelken, dat omtrent het einde van Augustus geschiedt, of in het begin van September, zoo worden de nieuwe wortels dik en gezwollen; en als de wortels in dit Jaarfaizoen opgenomen en zorgvuldig gedroogd en bewaard worden, zullen zy hunne scherphheid behouden tot de wederkeering van 't zelfde Jaarfaizoen, zoo als de bovengemelde Persoon my verzeekerd heeft, en uit de natuur van de zaak ook zeer wel te gelooven is.

Om in dit stuk tot eenige zekerheid te koomen, en geleerd hebbende van de Heeren *Grew* en *Ray*, dat de wortel van Kalfsvoet en eenige van de overjaarende planten, gemaakt wordt van de Jaarlyksche afstammingen van den steel, welke allengs in wortel verandert; zoo graafde ik eenen wortel van Kalfsvoet op in Maart, welken ik bevond uit drie verschillende deelen te bestaan, te weten: het eerste, welk naast aan den steel zat, was wit en sappig; zynde de grondbeginsels van een nieuwen wortel, die nog niet volkomen gevormd, en het voortbrengfel was van dat zelfde Jaar; het tweede deel was bruin, en beginnende te schilveren; zynde het voortbrengfel van het voorgaande Jaar; het derde was geheel geschilderd, tot een zeer kleinen klomp vergaan, en gereed om af te vallen, zynde geweeft het voortbrengfel van het eerste Jaar; daar 't voortbrengfel van 't tegenwoordige Jaar eerst in 't laatst van den Zomer tot zyne behoorlyke Rypheid komt.

Daar zyn nog twee andere Wortels, welke insgelyks in gevaar zyn om het vertrouwen, dat men aan dezelve verschuldigd is, in hunne kragten te stellen, voor een gedeelte te verliezen, door dat zelfde verzuim van den behoorlyken tyd in 't vergaaderen waar te neemen, te weten: Water Dock-en Valeriaan Wortels.

Wat de eerste betreft; daar van hebben wy niet alleen het gezach van *Miller*, in zyn *Hoveniers Woordenboek*, om de wortels van de Patientie (d) in 't algemeen, nadat de

(a) *Ari radix.* (b) *Pulvis ari compositus.* (c) *Antiscorbutica.* (d) *Lapathum.*

bladeren afgevallen zyn, opteneemen; maar by naauwkeurige oplettendheid hieromtrent geoëffend, is gebleeken, dat de Herfst de beste en rechte tyd daar toe is: want uit vergelyking van zulke wortels, die in de Lente opgenomen waren, met die, welke in den Herfst waren opgenomen, bleek het, dat de eerste veel wateragtiger waren, zoo sterk en zoo vast niet, en meer verminderden in het droogen; en gevolgelyk moet de bezorging daar van in het rechte Jaargetyde voordeeliger voor den Apotheeker zyn, en hem voorzien van veel sterker en naar hunne inwendige waarde veel beter wortels. Dus moet ook de wortel van Valeriaan in den Herfst opgenomen worden: want die in May opgenomen is, wordt by naauwkeurige vergelyking veel wateragtiger, minder sterk en min stinkende bevonden, dan die in September en October opgenomen is: dus heb ik ook van deezen wortel doen opneemen in July, in Augustus, en in September, en bevond, dat die, welke in July waren opgenomen, uit kleine vezelen bestonden, die in Augustus uit grooter, en die in September uit nog veel grooter.

Eveneens is het geleëgen met den wortel van eene der soorten van *Orchis* waar van een vogt gelyk Salep kan gemaakt worden; dezelve wordt best opgenomen, tot dit oogmerk, als het zaad gevormd is, en de steel gereed om te vallen; want dan is de bol tot zyne volkomen rypheid gekoomen, en kan van den ouden, wiens kragt door de voorgaande uitspruiting verspild is, wel onderkend worden.

De laatst genoemde Schryver meldt ook, als een wel bekende praktyk, dat de rechte tyd om de meeste bollen en bolagtige wortels te verfaamelen, en te bewaaren, het zy tot geneeskundige oogmerken, of tot keukengebruik, is, in 't laatst van den Zomer, of in den Herfst, te weten: als de steelen en de bladeren afvallen; als look, knoflook, uijen, aardappelen, krooten, fuikerwortel, zoethout, Mekrap, en Boksbaard (e): zoo dat de Hovenier, die verkiezen zoude zyne Aardappelen, voor 't gebruik van de tafel, vroeg in den Zomer op te neemen, wanneer de plant in haare volle kragt, maar de wortel in een raauwen en wateragtigen staat is; liever dan tot den Herfst te wagten, wanneer dezelve die meelagtige hoedanigheid verkrygt, waar van deszelfs voortreffelykheid afhangt, geen slegter Huisverzorger zoude zyn, dan die Apotheeker, die wortels van Kalfsvoet (f) en de andere hier boven genoemde, in de Lente of in 't midden van den Zomer wilde opneemen, eer zy tot hunne rypheid gekoomen zyn.

A A N H A N G S E L.

Ik zal hier, om de Weetgierigen nog een weinig te onderhouden, dewyl de leere van de Gifting in de eerste wegen (g) nu in 't algemeen aangenomen is, eene Lyft geeven van verscheide plantgewassen, welke de spysverteerende kragten in zoo verre te leur stellen, dat zy hunne onderscheidende hoedanigheden verre buiten de eerste wegen behouden. Zodanigen zyn

Hippofelinum,
Iridis Florentinae radix,
Juniperi baccae,
Terebinthina à Chio,
 ————— *Argentoratensis,*
 ————— *Laricea;*

Deeze alle worden bevonden een sterken reuk aan de Pis te geeven.

(e) *Tragopogon.* (f) *Ari radix.* (g) *Primae viae.*

Mas-

Maftik wordt gezegd zich zelve ook in de pis te verraden, door den zelfden terpen-
tynagtigen reuk.

Kool,
Aspargie wortels en spruiten,
Radys, } rykelyk gegeten, geeven ook een flank
aan de pis.

Anys-Olie wordt in de pis van een zuigend kind gerooken, wanneer de Minne die
gedronken heeft.

Gedroogde Vygen (*b*), rykelyk gegeten, geeven eenen flank aan het zweet.

Opium, rykelyk ingenomen, geeft eenen reuk aan de pis en aan 't zweet beide.

Uijen geeft zynen reuk over aan de melk van de geenen, die ze eeten, of inneemen.

Look deelt zynen reuk mede aan de melk, aan de uitwaassende stoffe, en aan zwee-
ren en loopende wonden.

Look zonder Look (*i*) geeft zynen reuk aan den adem en het zweet.

Erysimum geeft aan de melk der geenen, die het gebruiken, den reuk van knoflook.

Prey geeft aan de melk en boter der beesten, die ze eeten, haaren reuk.

Alsem maakt het vleesch der dieren, die het eeten, zeer onaangenaam.

Zwavel maakt de uitwaassende stoffe stinkende, en verft het zilver in de zakken der
geenen, die denzelven inneemen, met een zwarte kleur.

En de volgende van eene welriekende foorte:

<i>Fraga</i> , Aardbeziën,	} geeven hunnen reuk aan pis over.
Limoenschillen,	
Foelie (<i>k</i>),	
Muskus (<i>l</i>),	
Olibanum,	
Pinxternakelen (<i>m</i>).	

En wilde Thym (*n*) wordt gezegd eenen zoeten geur te geeven aan 't vleesch der die-
ren, die 'er mede gevoed worden.

Voeg hier by

den Pynboom, Schotsche Denneboom ge- naamd, en Anyszaad,	} welke beide hunnen reuk aan de melk me- dedeelen.

En

(*b*) *Caricae*. (*i*) *Alliaria*. (*k*) *Macis folia*. (*l*) *Moschus*. (*m*) *Pastinacae radices*. (*n*) *Serpyllum*.

En deeze volgende geeven eene kleur aan de pis, te weeten:

Coccinella, Cochenille,
Lignum Campechianum, Campechehout, } een donker rood.

Curcumae radix, wortel van Kurkema, donker geel.

En in de *Philosophische Transactien*, I. Deel; wordt verhaald, dat Indigo de pis en den room van de melk der Koeijen, die 'er mede gevoed worden, blaauw verft.

Levistici semen, Lavas-zaad verft de pis zwart.

Rhabarber hoog geel.

Rhapontici radix, de wortel van eene groote patientie plant uit *Thracien*, hoog geel.

Rubiae tinctorum radix, Mekrap, verft de pis en de beenderen der dieren, en de kristallyne en glasagtige vogten der oogen met een roode kleur; en *Etmuller* heeft opgemerkt, dat het zweet, na het gebruik daar van, geel geworden is.

E I N D E.

